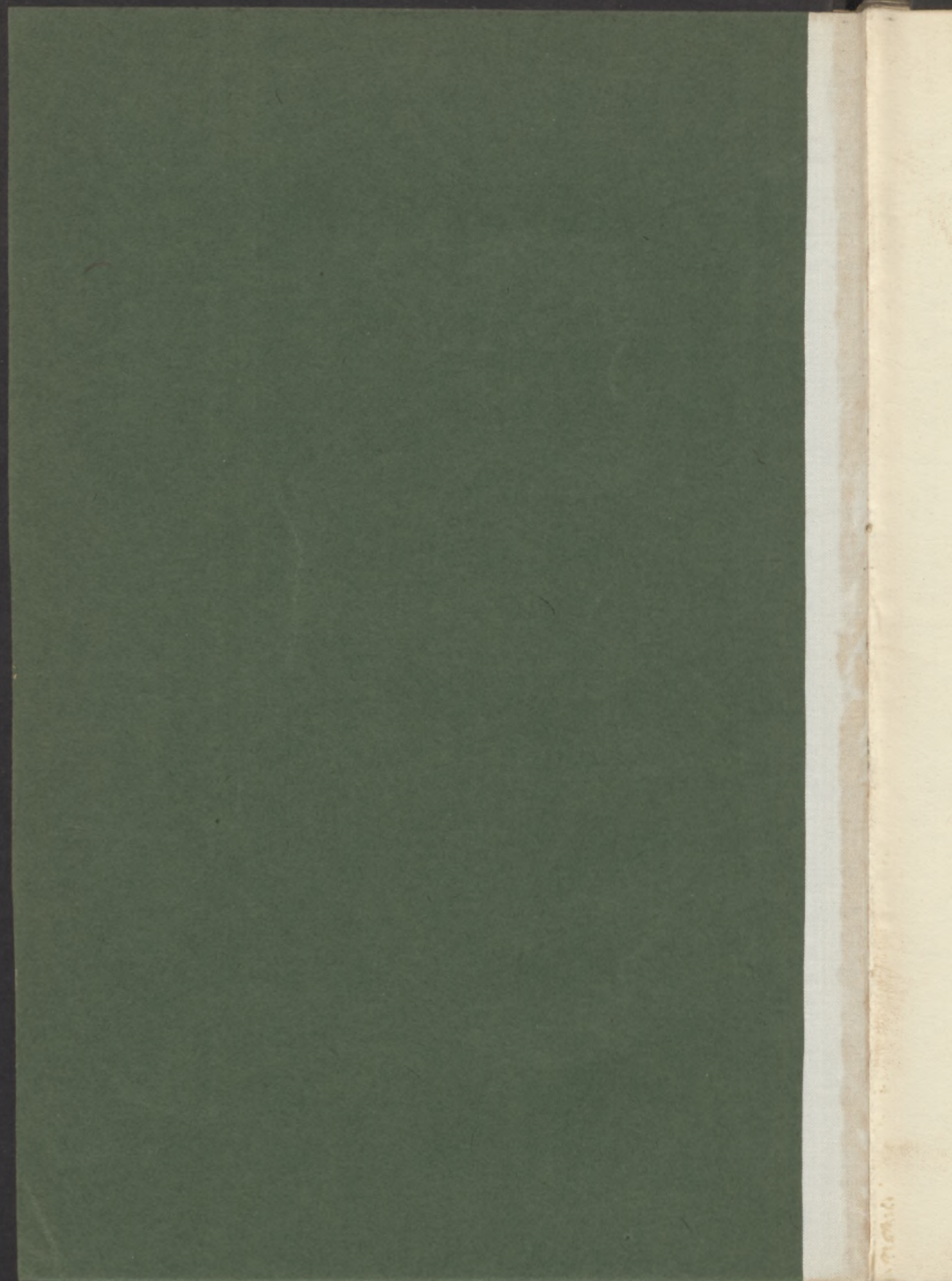




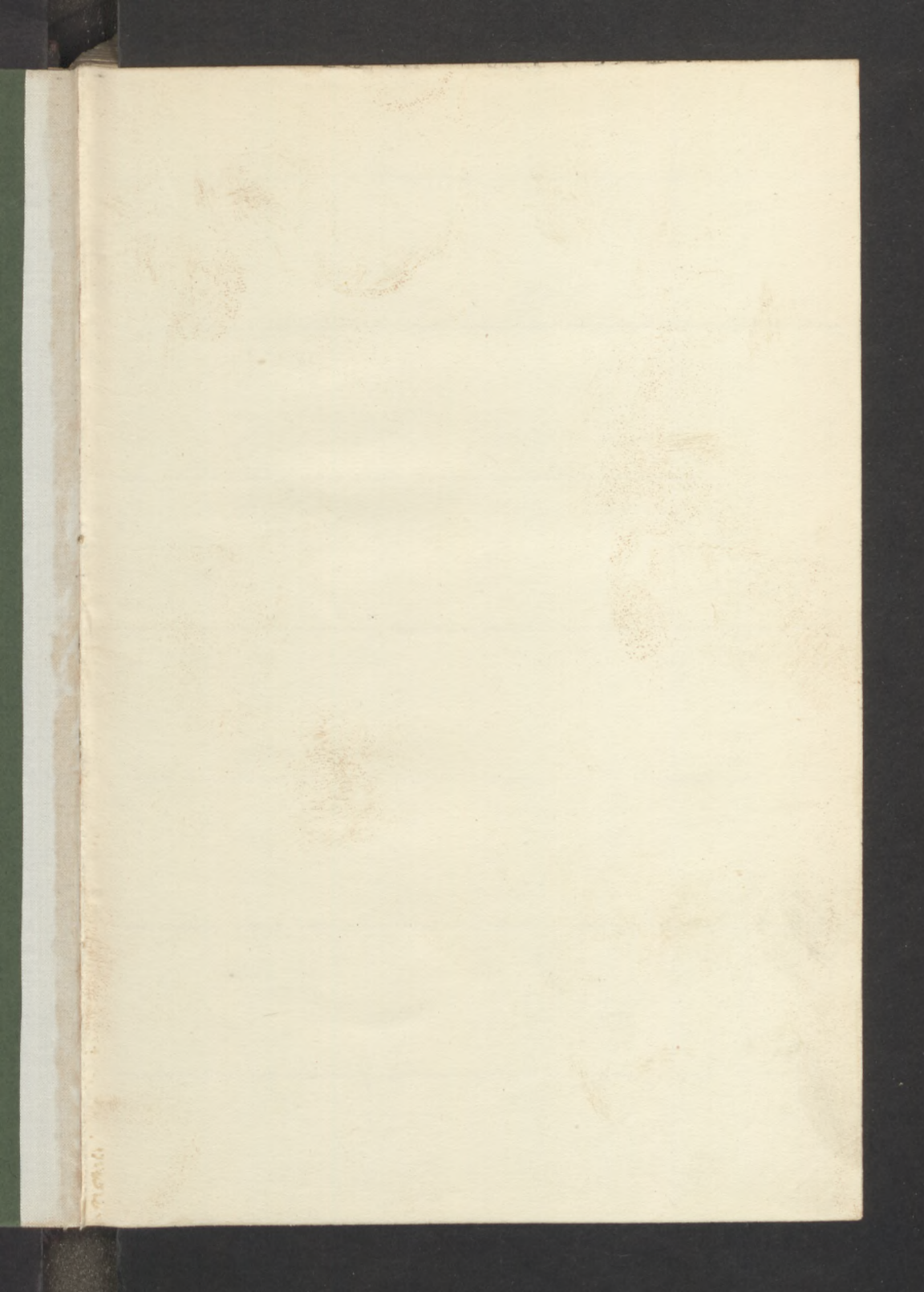
25

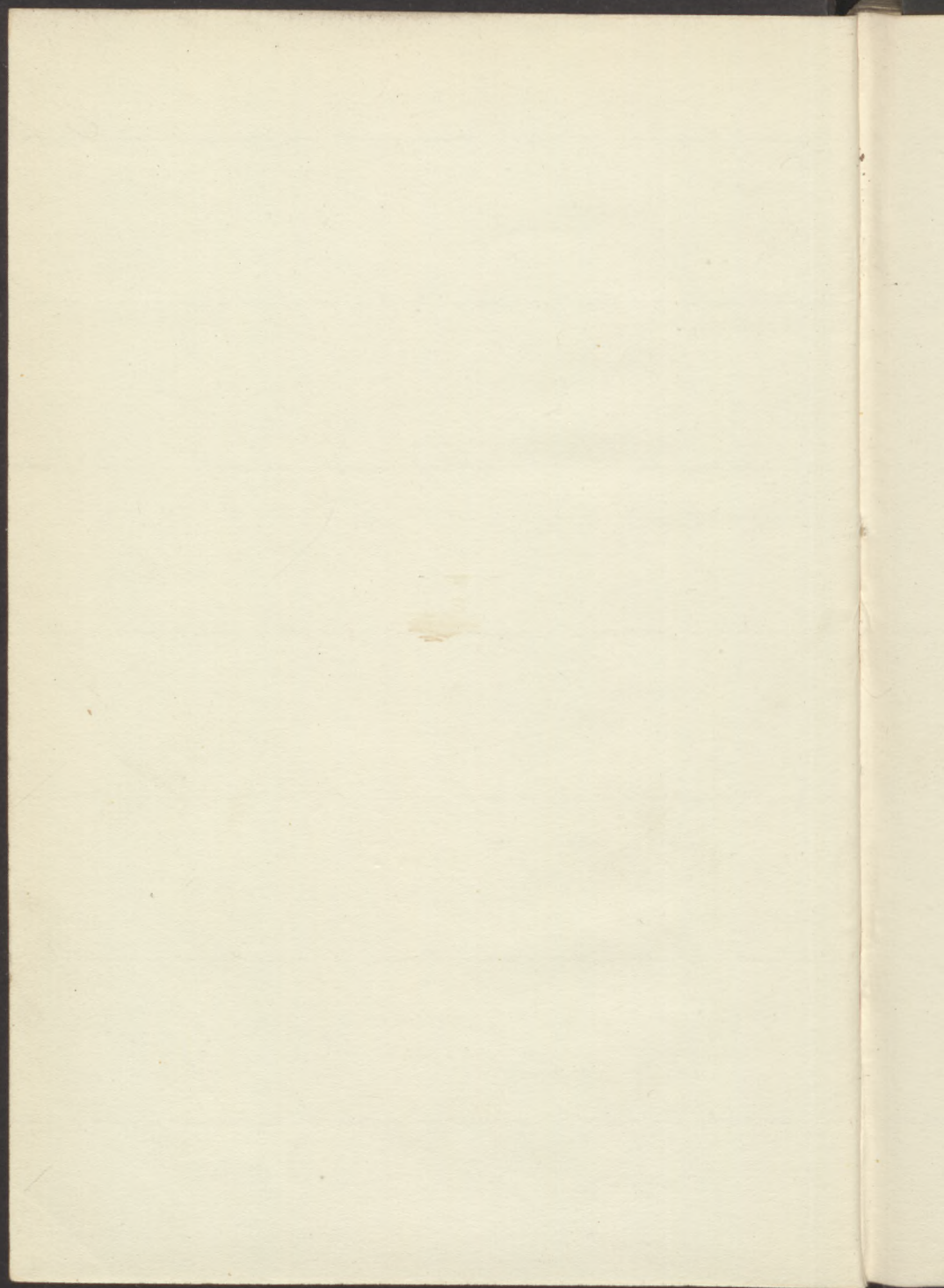
VESZTETT  
CSATA













*Ifj. Hegedüs Sándor*



# *VESZTETT CSATA*

*Regény*

*Budapest*

*Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata*

*1906*

~~Prohász~~  
~~825 xlv~~



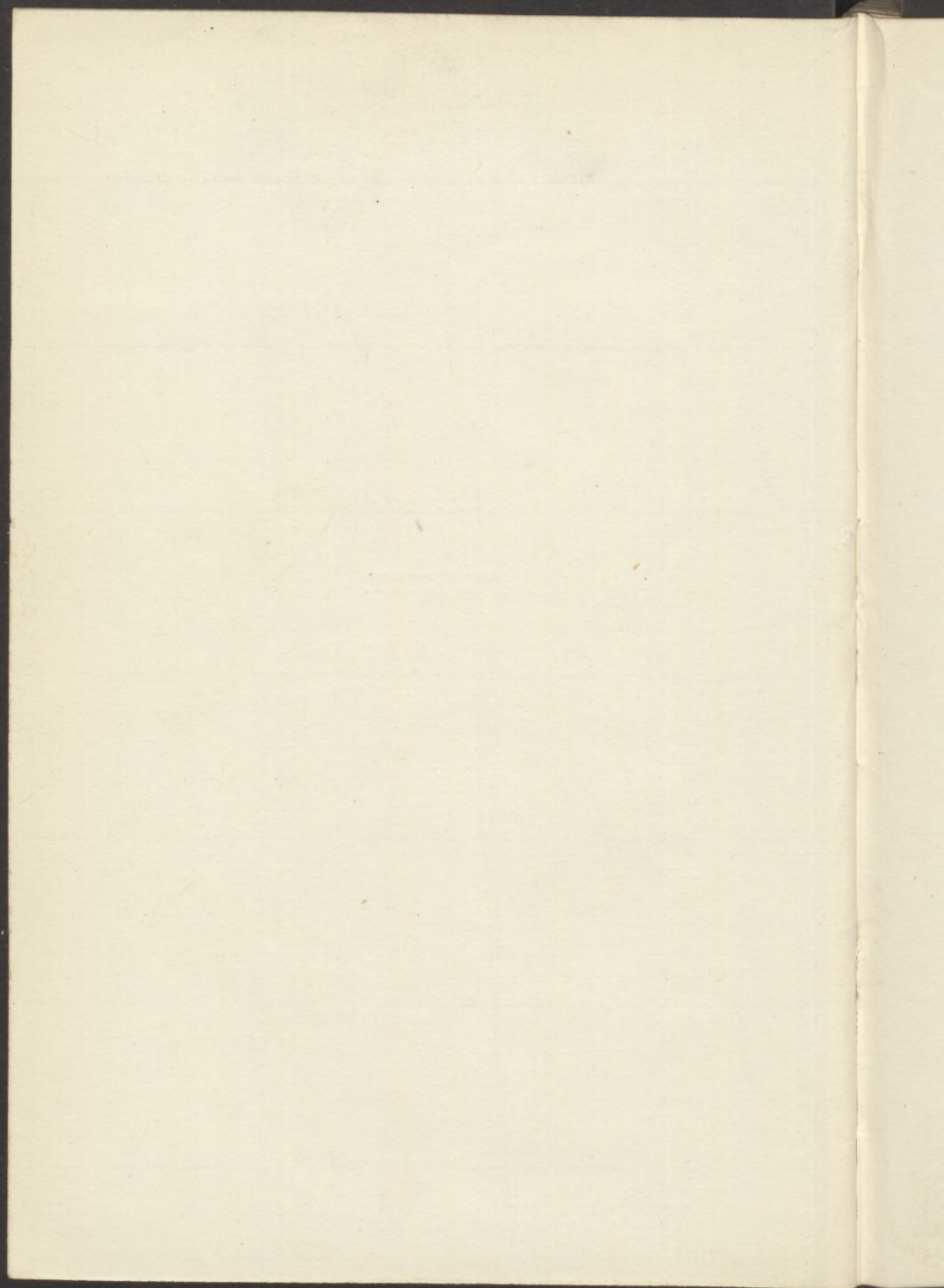
77692



MUZEUM KÖNYVTÁRA  
Nógrád Megyei Könyvtár  
1906. v. 983. sz.



*ELSŐ FEJEZET.*





### *Alakjaink bemutatkoznak.*

Először is be akarom mutatni e történet szereplőit. Az emberáradat mint egy széles folyó ömlik végig a Kossuth Lajos-utcán, hogy a vasárnap délelőtti korzó szükséges fölvonulása megtörténjék. Szükséges a fölvonulás, még pedig két okból az, egyrészt azért, hogy megpillantva egymást, egymásról lehetőleg azonnal rosszat beszéljenek.

Mert hisz a pletyka a társadalom kovásza, ettől erjed, dagad és él a világ.

Ha valaki figyelmesen nézi a menetet, szemébe fog ötleni a figyelőnek egy óriás tollu kalap, mely alatt egy fekete női fej látszik, hideg, kegyetlen két fekete szem, melyből csak a gyűlölet és számítás világol elő, még akkor is, midőn az arc legszebb mosolyát ölti föl. Termete magas és nyulánk, nyakán prémes gallér, kanadai róka-prém, ezüst róka. Ruhája angol mintára készült. Kis láb, melyet finom cipő takar, ha pedig keskeny, finom keztyüs kezét látja valaki, eszébe

jut az illetőnek az a jól ismert kopott mondás: — Mennél kisebb egy női kéz, annál több aranyat képes tenyerében eltüntetni!

Alakunk meg-megáll egy-két kirakat előtt, előszeretettel ott, hol tükörfal a háttér a homloküveg mögött, mert így a kirakat cifraságainak bámulása közben időt nyer arra, hogy önmagát szemügyre vegye.

Egy jól irányzott szemvillanásból könnyen ki lehet venni, hogy tetszik magának, de azért még sincs megelégedve. Így hát hiba van, de az csak a ruházatán lehet, vagy pedig abban a két függőben, mely nem elég nagy gyémánt darabokat zár magába és így azt a két szép szemet nem környékezi méltó keretben.

Ez a Jelenség, ki után visszanéz az utca közönsége, az a lomha tömeg, mely cél és gondolat nélkül tiporja az aszfaltburkolatot, — ez a Jelenség hősnőnk: Jeszkyné, nemcsak hősnőnk, de hősünk is.

Bátran kérdezhetné valaki, ha ő hős, úgy özvegy volna e deli nő?

Nem! Férje vele él és így Jeszky ur is létezik, de csak mint fogalom, nem mint tényező. Tényező csak egy van s ez Jeszkyné, ő egy világ, melybe nemcsak az ő látóköre és világa van beszorítva, de bele kapcsolódik egy egész környezet világa, melynek központja e csodás nő. Matematikát sohasem tanult, mégis föl tudja építeni számításait, melyek komplikáltabbak néha a logaritmikus műveleteknél és eredményük saját-



ságos, néha csodás. Igen csodás! Ez Jeszkyné tetteinek méltó dijszava!

Az utca unalmas és ostoba, a gondolatok teljes csöndjében leledzik. De hol vannak akkor a gondolatok, ha az utca népének abból semmi sem jutott? mert hisz azoknak is kell valahol rejtőzniök.

Jeszkyné újra előkerül az emberáradatból, szemei nem az utcán járnak, ő unja és utálja a járókelő népet. Az ő szemei valahol fönna a felhőkön csüggnének és azoknak tovarohanó tömegén révedeznek. Vajjon álmokképeket alkot-e magának, vagy pedig azon gondolkodik, miként kapcsolja be terveit a való életbe?

Szeme nézése komorságot árul el, tekintetében van valami olyasféle, mintha egy rém üldöznék s ő most azon törné a fejét, miként lehetne leláncolni valami biztos helyre azt a rémalakot. Szinte monologizál magában: — Ujra pénz kell neki, újra pénz és most egyszerre tizezer forint egy kis hallgatásért, hisz ugyis meghalt volna az a szegény ember, de légy nyugodt árnyék, ki foglak elégiteni! De úgy, hogy oly irást adsz, melyben magad állítod az illető csöndes elmúltát s hogy azóta közöm nem volt hozzád soha.

Hogy aztán Jelenségünk hogy szerzi meg a pénzt céljára, azt egyedül ő tudhatja. Hogy titkos aranybányát fog-e fölfedezni, a melynek kincsével lefizeti a pénzösszeget, vagy éppen ellenkezőleg őt fogják meglopni és mégis a végén ő jut pénzhez, azt egyedül ő tudhatta, bensejében

érezhette. De az bizonyos, hogy tervét már tudhatta, mert járása nem volt többé céltalan. Sőt annyi tény, hogy hirtelen irányt változtatott s egy bérkocsiba ülve, kihajtatott a fasorba.

Egy barátnője, báró Peddyné lakásához kocsizott, ki a fasor egyik vörös, kalitkaszerű palotájában táborozott.

De ime, Peddyné nincs otthon. Képzeltetni erre Jeszkyné bosszankodását, mely bosszankodásnak hullámai az inas előtt meg is jelentek, ki kénytelen volt végig hallgatni egy dialógot, mely voltaképpen csak monológ, s melyből csak annyit lehet kivenni, hogy Jeszkynét mély sajnálat tölti el, hogy nem találkozott kedves barátnőjével. De hisz ez természetes, a favorizált embereknek ezer irányba kell magukat elosztani s így a kisebb rész mindig a barátnőknek jut belőlük. S ezzel a dialóg, melynek a lényege az volt, hogy minden áron szeretett volna találkozni Peddynével, véget ért s a hajlongó inas elől eltűnik a Jelenség, meg a tollos kalap a kocsi fülkéjében.

Midőn Peddyné háza eltűnt a szemhatárról, melyet egy utcafordulat teljesen eltakart, a tollos kalappal takart fő bizonyos megnyugvást érzett, mintha azt akarná jelezni: — Ez rendben van! A mi mögött az lappangott: — Ő el fog jönni! s tervemet akkor meg lehet kezdeni!

A gondolatok sorában itt pont következik s egy úgy látszik, egy szál, mely a csomókötéshez kellett Jelenségünk számára.



Midőn jelenségünk Andrássy-uti lakása előtt kifizette kocsiját, és fölment a lépcsőn elsőemeleti lakásába, méltán gondolkozhatott azon minden lépcsőemelkedésnél, hogy azok a lépcsőfokok nem szimbolizálják-e az ő életét, mely az „ismeretlen homályból“ egészen a mai elsőemeleti lakásig emelkedett.

Azok a legalsó lépcsőfokok, azok bizony kelemetlenek, közel vannak a földhöz s ezért pinceszaguak. A lét csak az első pihenés után kellemesebb (az első férje halála, kitől 30.000 forintot örökölt s a ki miatt az orvos rém követeléseivel még most is kísért) — a többi azután tűrhető, de nem kielégítő.

Otthon vagyunk, a szintér egy kényelmesen berendezett lakást mutat, melynek szalon berendezése nem pöffeszkedő butorgyűjtemény, hanem higgadt izlést és megállapodott gondolkodást jelez.

A cosy cornerek leleményességben azt mutatják, hogy miként lehet egy szalonban két oly sarkot teremteni, melyben teljes biztonságban lehessen csevegni, a nélkül, hogy a másik sarokból zavarni, vagy csak észlelni is lehetne a társalgókat. Erre szolgálnak egyrészt a középső rész gruppülőkéje, másrészt az ajtófüggönyök részszárnyu mellékredői.

A lakás többi részét a szükséges budoár, zenetermek és ebédlő adja, meg egy kis szoba, hol Jeszky ur, a férj éli napjait.

A zeneterem méltó az említésre, mert itt

folynak le ama hangversenyek, melyeknek zene-számai alatt szövetnek a komplottok és pucscok és egyéb emberi találmányok, melyeket egymás életének berendezésére és összekuszálására eszeltek ki az emberi agyvelők.

— Érvényesülés! — Ez a szó hatja át Jenzskynét.

Maupassant mondta egyszer: „Minden gondolat kifejezésére csak egy szó, megvilágítására csak egy jelző adatik, mert csak az az egyedüli helyes!” s a mai korban, midőn már nem elég az utca porondja a létezésre, hanem a levegőég nagy birodalma is kell a megélhetéshez, a föltünéshez, mert hisz a földön járó alakokat már nem látják meg, ime akkor Jenzkyné jelszava odasimul a kor kívánalmaihoz, midőn a felhőkön révedezve Jelenséjük így sóhajt magában: „Föl!”

Ebben a „Föl”-ben a módoszatok és utak nincsenek kipontozva, csak az erő és szándék van jelezve.

Hisz az ügyesség abban rejlik, azokon a kis négyszögeken át, melyeket elének raknak, mindenféle társadalmi szabályok képében, úgy siklani keresztül, hogy tollunk se föl ne borzolódjék, se ki ne hulljon, sőt inkább úgy tűnjék föl, mintha kisimitották volna és most tündökölve a dicsőségtől, megújhdott s még ragyogóbb alakban kerülne elő!

Az előszobában csöngetnek s kis vártatva a szobába lép Jeszky ur. Férjnek nevezni, miért e nagyozolás? Az üdvözlések megtörténtek:



— Uram! — Asszonyom!

Aztán a nem egészen ismeretlen. — Hogy érzi magát? — következik.

Jeszky ur alacsony termetét meghajtva, kézcsókfélére siet, miközben előadja, hogy a parlamentben járt, szörnyű unalmasak az emberek, mondani valójuk nincs. Ellenben délután új vállalat alakul, mely nagyfontosságu lesz.

Jelenségünk közbevág:

— Lesz pénz?

— Meglehetősen, ha sikerül a dolog, egyelőre semmi!

Ez a semmi mélyen vésődik Jelenségünk lelkébe és miközben jelzi, hogy gróf Duckékhoz vannak szoirére meghiva, keserűen jegyzi meg, hogy Peddyné föltétlenül le fogja főzni őt, úgy öltönyben, mint ékszerben. „Az ékszer!” Ez a szó föl villan a férj előtt és tudakozódni kezd, hogy nem járt-e itt délelőtt Gold ur.

— Sem Gold ur és senki más.

De ki volna ez a Gold ur?

Ez a föntnevezett ur nem más, mint egy eleven erő, egy mozgó egyensúly, mely az üzleteket megköti és lebonyolítja.

Mindhiába! Gold ur Jelenségünk előtt nem mutatkozott.

— És mit rejteget ez a Gold ur?

Jeszky ur szerint:

— Egy csodát, egy szenzációt!

Az étkezést jelentik. Ez egy hátsó kis udvari

szobában történik, nem a fényes faragványu ebédlőben.

Az étkek gyöngé megjelenésüek. A husok nem vonulnak föl. Egyedül a főtt marhahus jelenik meg, de levesben kifőzött állapotban. A csemegék és tésztanemüek egy száradó ementáli sajt alakjában zsugorodnak, hozzá kenyér és sör! Sör, mely laktat és táplál! Különösen laktat. *Utile cum dulci.* Jelenségünk jelszava ez.

Mig a sörpohár forog, a társalgás központja Gold ur. Jelenleg egy ékszer tulajdonosa, melyet áruba bocsájt. Minthogy az ékszer nyaklánc alakot öltött, ezért engedelem adatik Jeszky urnak, hogy mig szivarját szivja, az ékszerről elmondja mindazt, a mit hallott vagy látott a nevezett csodáról.

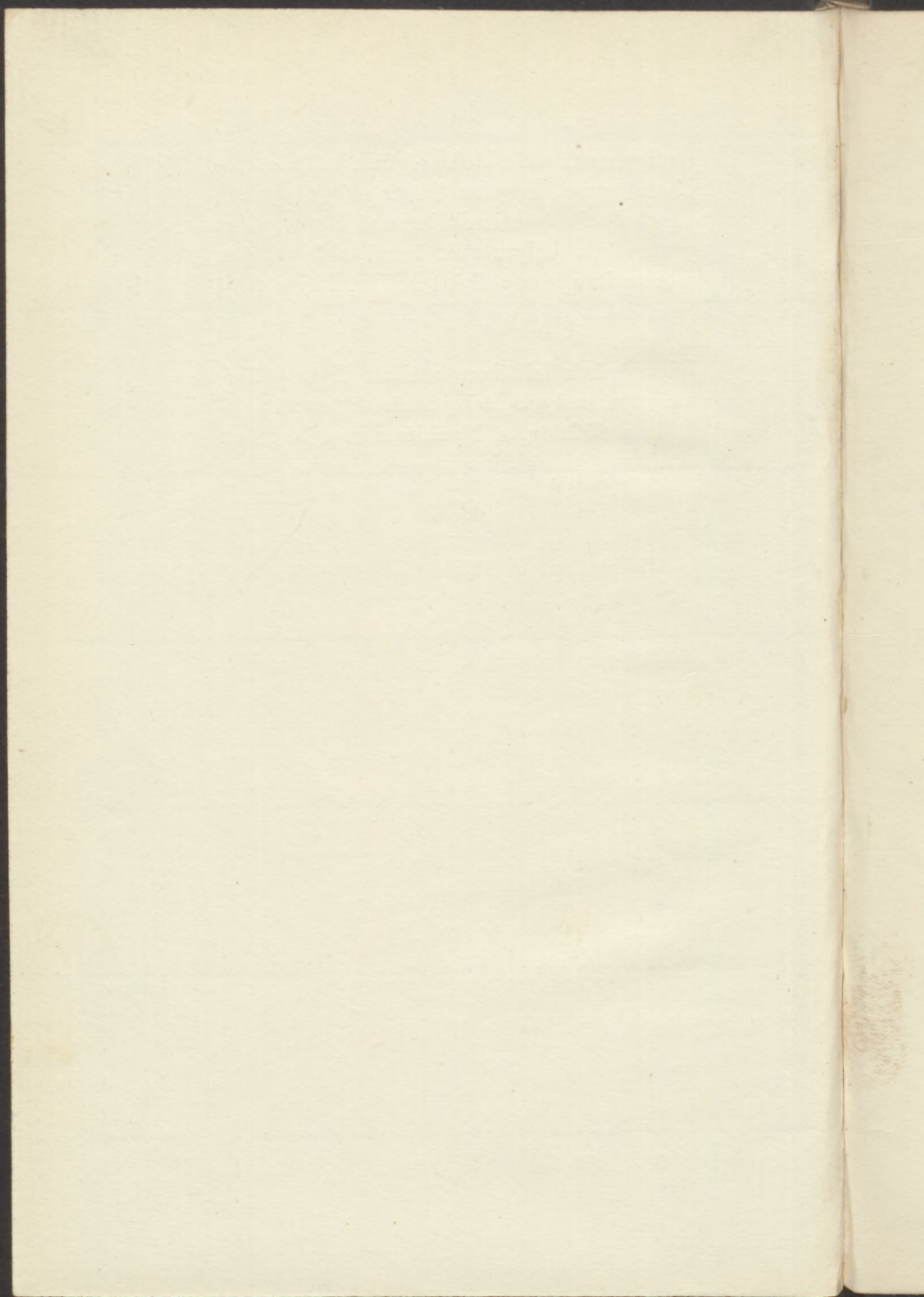
Az a szenzációs leírás, az mellékes körülmény, elég az, ha tudatik a Nyakláncról, hogy az ugy árban és kivitelben, gyémántjai fényességében és tisztaságában — szenzáció. Fődolog talán az, hogy részletfizetésre is eladó.

Jelenségünk ezen kijelentésnél egyszerre öntudatra ébredt és belsejében titkos örömek tüzei lobogtak föl, mint a ki teljes bizonyos nemcsak abban, hogy az ékszer tényleg csodamű, de bizonyos abban is, hogy oly eszköz, mely hivatva van arra is, hogy őt nehéz helyzetéből kiszabadítsa. S minthogy Gold ur várakozik a részletekre is, így hát az ékszer az övé, máris az övé, az ő jogos tulajdona! és a tolakodó rém követelése egy könnyed sakkhuzással ki lesz elégitve.



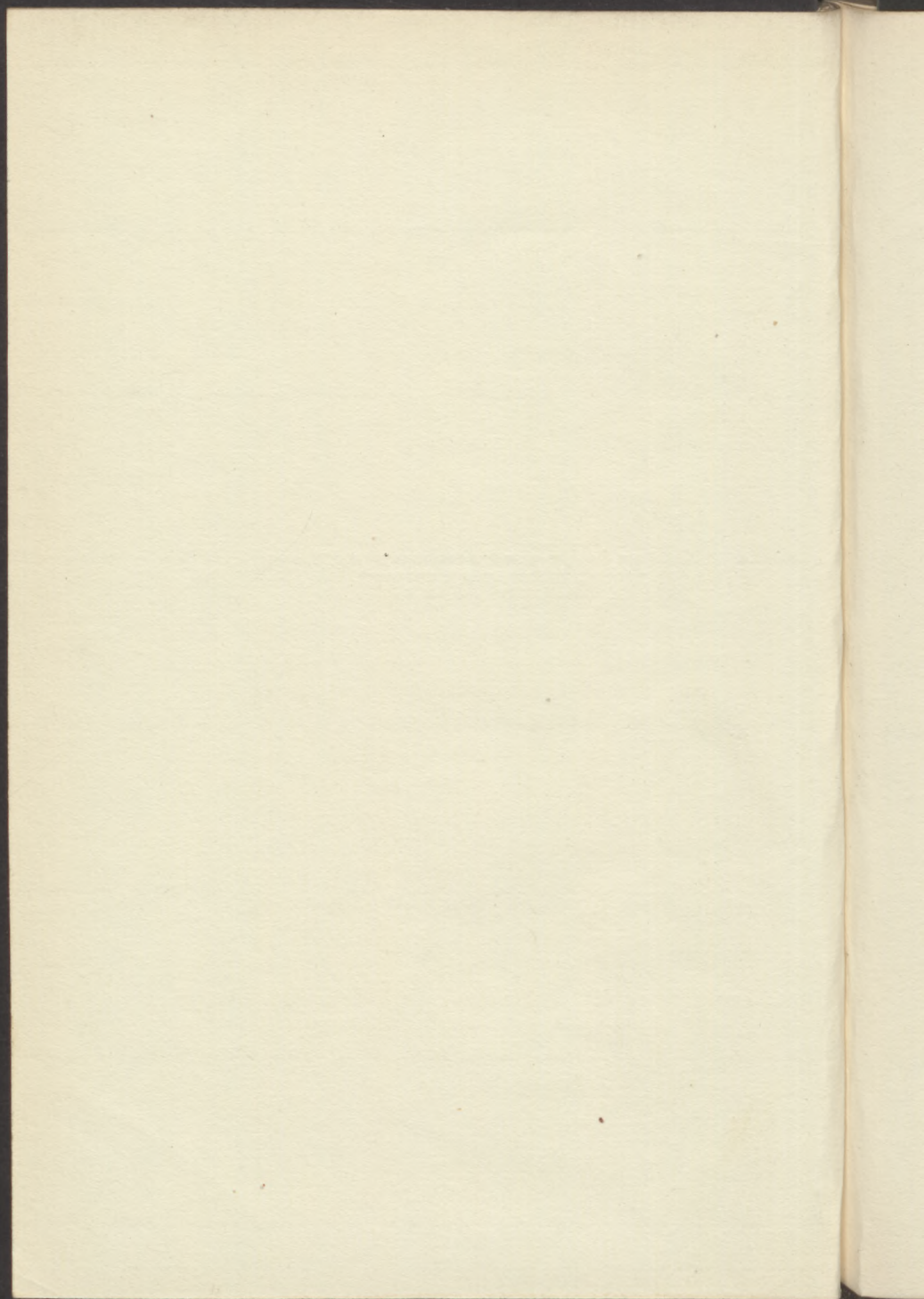
És így ezek után Jelenségünk méltán csodálkozhatott azon, hogy az ékszer még nincs ott, még nincs finom és csiszolt karmai között, mert ha egyszer oda helyeztetik, azzal a Nyaklánc jövője biztosítva lesz, miként XVII. Lajos sorsa is el volt intézve, mihelyt Symons varga nevelés alá vette.

Jelenségünk lelkében beállott ilyen előkészületek után, melyek „tulajdonának“ sorsát biztosították, a földolog, a Nyaklánc sem késhetett már soká.





*MÁSODIK FEJEZET*





### *Melyben a Nyaklánc bemutatkozik.*

Az inas jelentette, hogy Gold ur várakozik az előszobában.

Szereplőink átsietnek erre Jeszky ur lakosztályába és odakéretik Gold urat is.

Kis vártatva kinyílt az ajtó és a kis doboz piros bársony öltözetben föltűnt a láthatáron. Gold ur rótt ábrázattal, sokatmondóan biccegett kincse mögött az asztal felé.

Csodás lehet az éjféli nap fölkelte; csodás az éjszakai fény hideg sugarainak szétlövelése, de mily miniatűr dolog ez ahoz képest, midőn a Nyaklánc szétlövelte ezer színű sugarait, a fölnyitott kis bársony koporsójából. Gold ur szemei sem csillogtak szebben, pedig azokat kapzsi pénzvággy gyujtotta ki, még Jeszky uron is csodálat vett erőt, pedig ő már ismerte a bársonykripta belsejét. Csupán Jelenségünk maradt hideg, és közömbösen szemlélte a Nyakláncot, megolvasta a gyémántokat, megvizsgálta fényüket,

egy-két megjegyzést tett az igazgyöngyökre, aztán visszaadta az ékszert Gold urnak.

A rőtthaju, „eleven erő“ csodálkozott a nyugalmon, és csalódottan csomagolni kezdte az új század eme csodáját, miközben árát is csakugy félhangon említette meg, azonban Jelenségünk jól hallotta az említett 25.000 forintot a bensejében keserűen érezte, hogy ime neki csekélységekkel kell vesződnie, néki, ki királynénak születtett, mostoha viszonyok között. Mostoha viszonyok, mert hisz az évi jövedelem annyi most, mint a mennyi tőke az első „Pihenőnél“ volt.

Ám legyen! Jelenségünk hajlandónak nyilatkozott a vételre, mire Jeszky ur áthozta az első ötezer forintot, mint első részletet Gold urnak. A többi majd negyedévenként lesz esedékes.

Természetesen Jeszky urnak addig új üzleteket kell kötni és lehetőleg sokat dolgozni, s akkor majd a gépezet rendes működésben mehet tovább. A rőtthaju manó eltávozott és Hősünk kezébe vette tulajdonát, bársony koporsójával együtt. A férj elrohant az utcaszinen és az üzlet forgatagából iparkodott aranyakat kaparni elő, hogy esetleges újabb beruházások zavarba ne hozzák mérlegét. Jelenségünk magára maradt a Nyakláncsal és a hátsó, kényelmetlen szobából termeibe vonult.

— Senkit se fogadok! — ez volt a rendelet és magára zárta az ajtót. „En-fin seul!“ Ő és a Nyaklánc egyedül voltak.

Egy Nyaklánc, mely huszonötezer forintba



kerül s mely mindig mozgósítható husz esetleg huszonegyezer forintért.

Jelenségünk fölsóhajtott:

— Eh, mégis érdemes élni!

A dobozt fölnyitotta és a gyémántköveket csókolgatni kezdte. De hirtelen elborult s eszébe jutott, hogy a Nyakláncból meg kell válnia, pedig ők ketten mennyire kiegészítik egymást.

Ezért becsapta a bársony kalitkát és önmagának szemrehányásokat tett.

— Szentimentalizmus, ez a világ legnagyobb ostobasága! Erőnk csökkenése, semmi más. Különben is egy Nyaklánc, csak játékszer, egy parányi eszköz, a nagy Cosmoshoz képest; a mindent magába záró gondolathoz képest, a mely abban találja rejtekszavát, elcsöndesíteni a veszélyt s aztán: „Föl!”

Az ajtón kopogtak.

Jelenségünk csodálkozva kérdezte, ki részeli zavarni?

Midőn Archimedest a görög katona turbálta, számításai közben, csak az hátrithatta el méltóbb haraggal látogatóját, rákiáltva:

— Ne háborgass!

Ám a megijedt eseléd alázatos hangon jelenté:

— A báróné szeretné a látogatást visszahívni!

A báróné? Tehát Ő?

Hősünk agyában e szóra egy pillanat alatt megszületett az eszme és kifejlett oly hamarsággal.

gal, miként csak álmainkban kapcsolódik másodpercnyi gyorsasággal egyik álmokép a másikba, úgy, hogy egy szempillantás alatt számtalan mozzanattól álló történetet át tudunk álmodni.

S az a röpke perc, mely alatt a Nyaklánc egy szekrény fiókjába vándorolt, elég volt Jelenségünknek arra, hogy tervét összes fordulataival meglássa s annak esélyeit kigondolja és fölismerje.

Csodás agyvelő, mely pihenni nem képes még akkor sem, midőn más a közöny perceit élné, vagy banálításokkal törődne.

Most az ajtóhoz siet és színre bocsátja a bárónét.

A szeretet és az egymás iránti vonzalom ölelésekben és csókokban talál kielégítést és lehűtetik. És így mi maradt hátra a lelkek mélyén, ha mindez lecsapoltatik?

Jelenségünk mosolyog; a párdue ugrásra készül!

Ez alatt az utca népe az ablak alatt zajongva rohant, mintha valaki üzné őket: „Pénzt, pénzt, mindenekelőtt pénzt!”

Szó köt szót, kérdés feleletbe kapcsolódik, de az ékszer nem mutatkozik.

A civilizáció haladása spirál vonal, melynek minden pontja előbbre van, bár ha mélyebben is fekszik néha, mint az előtte levő, de azért előrenyomul és újra fölemelkedik. A mesebeli kigyó szimboluma ez, mely mindent körülövez,



a mi fantáziában megszülethet. Viszont a mi elképzelhető, az meg is valósítható.

Tehát a báróné kapóra jött, de hisz néki el kellett jönni, a reggeli tervezet szerint is. Inkább a Nyaklánc jött kapóra, mert jól kapcsolódott be a terv kivitelébe.

Jelenségünk lelkében világosan él a tudat, hogy kedves vendége lopni jött ide, ezt már ő reggel tudta, tisztában volt azzal, hogy ő eljön és lopni fog. Sőt most már bizonyos volt a tárgy felől is, melyet a báróné akár van szándéka, akár nincs, el fog lopni. Hipnotizmus nincs, nem is kell a dologhoz, csupán egy kis számítás. „Jer hát ó Nyaklánc!”

A társalgás a Duck-estélyre csap át, melynek főkérdése az öltöny, a megjelenés mikéntisége. Tehát a ruha, mely költemény. Halpikkely ezüst derék, holdselyem szoknya! A báróné mosolyog, bécsi szabója egy varázslatot küldött, mely arra az estélyre egy gyöngye ezresért ruhalakot öltött.

Jelenségünk hátrál, talán álmélkodásában, hirtelen egy szekrénybe megakad, annak fölnyitja egyik fiókját és ime az ékszer megjelent:

— Nézd, ezt pedig a nyakra!

Kleopátra szemvillanása, midőn meglátja Antoniust. „Oh! sötétülj el te fényes ég, hadd eikkázzék az éj sötétjében a gyémánt istenek százfényű szemsugara.”

— Ilyenem nincs!

— Ah! ez kevés, a földön csak egy van. Szá-

zak dolgoztak, hogy megszülessék, még a föld is nyögött, midőn e gyémántokat nagy kinnal a világra szülte. Nos és a foglalat?

„Az egy lehelet!“ A drágakövek Niobe anyja megkövült könnyei, egy epocha rejlik benne, a terméstől a jelenig, egy Nyakláncba beszorítva!

Jelenségünk nem szól, pontot tett gondolatira. Az ékszert dobozába zárja, rejtékhelyére süllyesztí és a fiókot betolja, de nyitva hagyja.

Csönget teáért. De a cseléd nem elég gyorsan szerviroz, s ő a tea után néz, mert ez háziasszonyi tiszte.

A báróné egyedül marad az ékszerrel. Dániel a farkasveremben. A fiók nyitva, a dobozrugó egy kis nyomásra enged s a Nyakláncot többé mi sem mentheti meg.

Am a báróné helyén ül, veszteg ül helyén, s egy lépést sem tesz a szekrény felé, sőt magában csodálkozik, hogy Hősnőnk még mindig nem jelenik meg a szintéren.

Ez alatt Jelenségünk lelkében megtörtént a lopás. A kedves vendég fölhasználta az időt, míg ő távol volt és a Nyakláncot kivette bársonyburájából és az üres dobozt hagyta csupán hátra. Az idő éppen elég volt arra, hogy ez megtörténjék. Tehát az ékszert ellopták! Az ékszer nincs többé bársonykoporsójában!

Ezért Jelenségünk egy csésze teával kezében föltűnik a színen és azt átnyújtja a bárónénak. — Szüresöld, szüresöld, édesem! Japán bája! Kelet költeménye forró pára alakjában száll a



csészéből feléd. Szüresöld, szívd magadba ezt a teapárát, a többit pedig bizd rám!

Jelenségünk Macbeth boszorkányainak gözölgő üstjére gondolt, melyből a titokzatos párák fölcsapódnak és belőle titkos képzetek kelnek.

Ime a rejtély, hogy lett tolvajjá a báróné, a nélkül, hogy karját vagy pedig egy kis ujját is megmozgatta volna a Nyakláncért. Mindegy! „Alea jacta est!” Ő a tolvaj!

Miként Hamletnél az egész tragédia Hamlet belsejében zajlik le, éppen olyképpen a lopás is csak Jelenségünk bensejében történt meg és ez éppen elég.

De ime, most a báróné távozik és a csókok megismétlődnek. Mennyi gyűlöletet tud egy nő elrejteni egy csók mögé!

Éva lányai, a csók árulástok jele. A báróné eltűnik és a lépcsőház ajtaja bezárul utána.

— Most dologra! — Jelenségünk a szekrényhez siet, pár pillanat s a Nyaklánc sohasem látja többé viszont bársony nyughelyét. Eltűnt visszajöhetlenül! Fuit!

Az ablak alatt egyre kiabálnak, rohannak az emberek, mintha az ut végéről sodorná őket valami. Az egész város mozgásban van, a vérkeringés működik, az üzlet forgatja az embereket és kergeti őket, mint egy nagy lendítő-kerék az az apró papírszeletkéket.

Egy ilyen papírszeletke Jeszky ur is, ki éppen most rohan a banképületbe, hogy egy amortizációs üzletet leszámítoljon. Bellamy

mondja: „Vannak a kik a társadalom kocsiját huzzák s vannak a kik a kocsik kényelmes üléseiből élvezik a világot!”

Jeszky ur alkalmasint rudas szerepet kapott a hely kiosztásnál, oly erővel huzza a kocsit. Kicsiny, kopasz fején, mintha gőz csapódott volna rá, gyöngyöző izzadság támadt, míg a banképület lépcsőjén fölsietett. De letörli verejtékét és akcióba lép.

A kerek asztalnál már ülnek az üzlet karvalyok, mindenik a másikra utazik, úgy vág gondolatban társa elé, hogy ezzel saját hasznát kinyerje. A jelszó modern: „Igyekezz társadnak olyat tenni, a mit éppen ő szándékozik veled cselekedni, de légy fürge, mert a kié az elsőség, azé az élet”.

Az üzlet meg van kötve, de a karvalyok nem szomorúak. „Ki hát akkor a vesztes ebben a vasutkölcsonben, melyet az állam épít?”

A közmegelégedés mutatja, hogy a fiktív személy alul maradt. Egy test, melyet táplálnak milliók véres kincsöppekkel, melyet szívnak kiválasztottak, finom, ravasz szivornyájukkal; ez az állam!

De micsoda dulakodás kell, míg egy szivornya elhelyezéséhez az állam testén helyet kap az egyén, lökdösés és lábtiprás és döfölés kell hozzá, néha egy-egy erősebb torokszorítás, még ha a másik belepusztul is. Első a szivornyahely, azután jön a tele tüdővel való szívás; illetőleg az a nagy, komplikált, szinte a hajcsövesség tör-



vényére emlékeztető manipuláció, melynél az a fő, hogy minden egyes szivornya a szivás alatt a többi szivornyát lehetőleg megbénítsa, akcióra képtelenné tegye. Vagy pedig oly módon szivja meg szivornyáját, hogy bármily ügyesen dolgozik is a többi, az ő számára egy-két kortytyal mindig több jusson.

Jeszky ur elégedetten dörzsöli kezeit, a Nyaklánc ára meg fog kerülni. Egy-két községben csodálkozni fognak az emberek, hogy miért követel az adópénztár több adót, mint azelőtt, de a kis emberek nem értik a magasabb célokat, nem is kell, hogy értsék, az ő hivatásuk összeadni filléreiket, s az eléjük szabott adót pontosan és gondolkodás nélkül megfizetni.

A sárban, lent szorongás van mindig, de fönt a magasban a nap süt; még ha Nyakláncba van is szorítva sugára. Hisz az egész épülete ennek a társadalomnak egy gula, melyben a legtöbb nyomást azok kapják, kik véletlenül legalulra kerültek. Egyik réteg emelgeti a másikat. Azért minden réteg lakóinak vigyázni kell arra is, hogy az alsó rétegből valaki hozzájuk föl ne tolakodjék.

Jeszky ur meg van elégedve az üzlettel, átfut egy német esti lapot, megnézi a börze-tudósítást s azon töpreng, nem lehetne-e a vasipari részvényekkel egy kis játékot rendezni.

„Lehet!” Csak egy hónapja kell hozzá, mert a parlamentnek is meg kell mozdulni s akkor majd a részvények leszállnak a „kellő pontra”.

— Tan de bruit pour une omelette! A Nyakláncra pénz kell!

Egy honatya kerestetik, ki ügyvéd és jó szónok. „Minden légkörnek meg van a maga madara!”

A honatya dörögni kezd, a vasiparosok csalárd üzeme miatt s a részvények megbízhatatlan alapra fektetése ellen és ime, mint a hőmérő, azok árban ingadozni kezdenek, alászállnak.

A kiküldött vizsgálat s a vasipari igazgatók erélyes nyilatkozatai bebizonyítják a méltánytalanságot s a részvények megint fölemelkednek az őket megillető helyre.

Helyes! szállhattok kedves részvények, oly magasra, a mily magasra kedvetek van! A nyereség azé, a ki a ti ingadozástok idejét el nem mulasztotta.

Jeszky ur kezeit kabátja selyembélésébe rejti és rohan tovább. Egy-két ember becsülete meghurcoltatott, hogy miért, azoknak arról fogalmuk sincs.

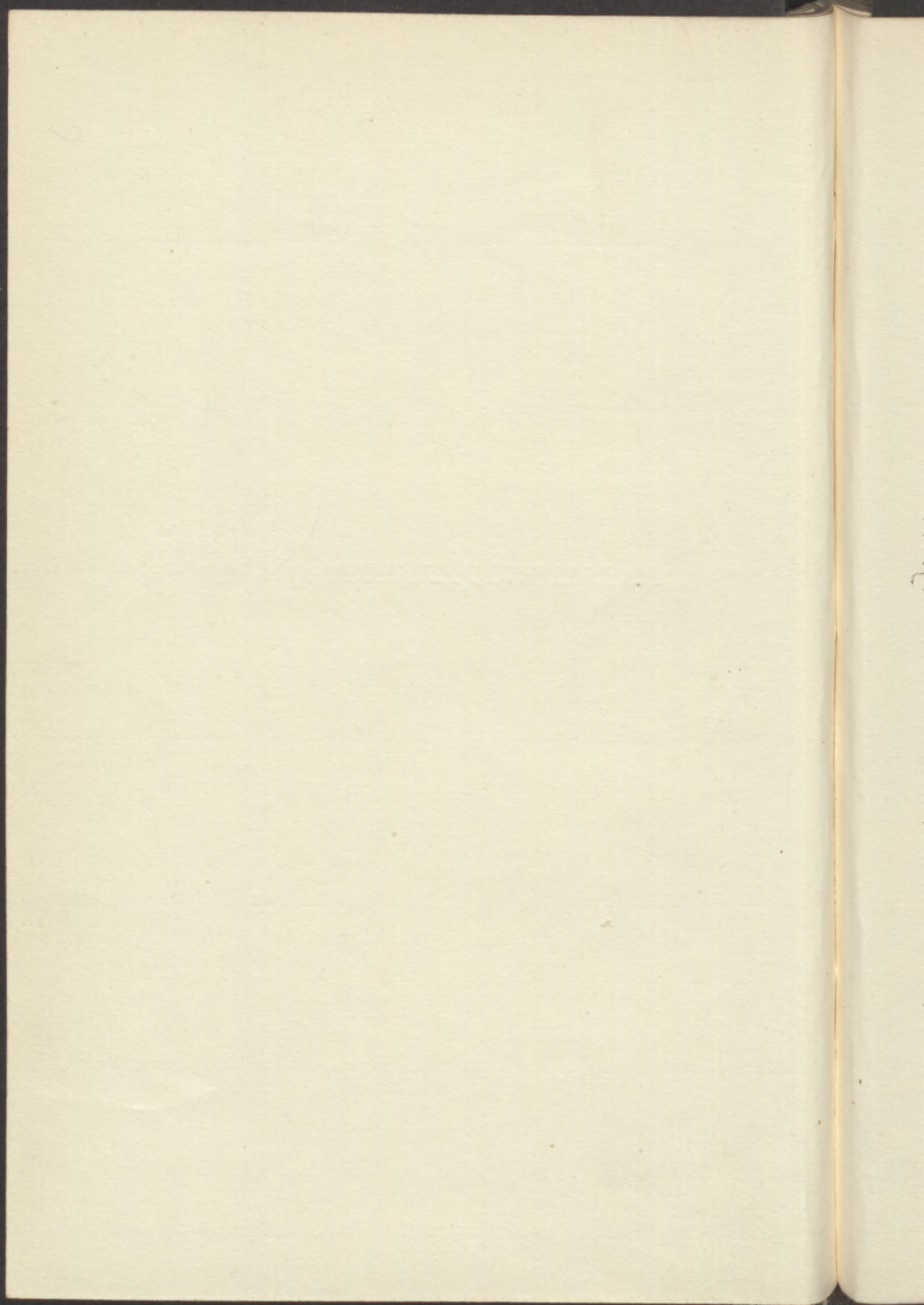
De miért is?

Hisz az mind mellékes! Fő az, hogy a Nyaklánc fényesen tündököl, fényesen ragyog — valahol?

Valódi rejtekhelye ismeretlen. Valószínűleg szárnyra kelt!



*HARMADIK FEJEZET*





### *Melyben a Nyaklánc eltűnik.*

Kit érdekel az, hogy Jeszky ur az egyik pályaudvaron utrakél, hogy egy bányatelepet bejárjon. Mennél többet eszik valaki, annál falánkabbá válik, mert a gyomorfalak kitágulnak és nem győzik magukba szedni a táplálékot. Ő csak egy utassal több a vasuti kimutatásban.

A másik pályaudvaron azonban érdekesebb az utassereg, több az idegen, sőt a lefátyolozott hölgy sem hiányzik. „Patty du Clam hölgye lenne ő?” Nem lehet tudni! Senkihez sem szól, magányosan ül, csupán egy kis erszénytáska van mellette. Egy-két állomásra mehet csupán.

Utasítása ez lehetett lakásán: — Egy barát-nőmhöz megyek, ha ebédre nem jövök idejében haza, akkor ott töltöm az egész napot, csak színház utánra várjanak.

A nagy méhkas zsong az emberektől, kik a vonatokkal elröppennek az üvegbura alól, hogy lebonyolítsák, vagy bogozzák az életet, a mint azt céljuk kívánja.

Ki láthatna be teljesen egy más ember bel-sejébe? Hogy annak minden szívverését megfigyelve, egész agyműködését megismerje. Legfeljebb kis körvonalakat kapunk egymásról, de hogy a körvonalak belseje mivel van kitöltve, azt még sejteni sem tudjuk.

Vagy ki mondhatná meg egy lefátyolozott hölgyről, hogy szép-e vagy csunya, ha egy arcvonását sem láthatjuk. Csupán azt lehet sejteni, hogy egy női fej van a fátyol alatt. Az ismeretlen gondolatokba van merülve, de a gyorsvonat indulásának jelzését nem kerüli el figyelme. Egy fülkébe siet és magára zárja az ajtót

Ebben a pillanatban, midőn az elzárt fülkében magára maradt, az az érzése lehetett, mint a boldog fiatal párnak, midőn először maradnak magukra. A fátyolos nő is így boldogan sóhajtott magában: — Végre! Kiválhatott az emberforgatagból a nélkül, hogy fölismerték volna és egyedül lehet vele, a Nyaklánccal!

Az most értékesítve lesz, „csengő pénzzé” átalakítva, melylyel tovább hajthatja a gépezetét, kielégitheti azt a titkos követelést és aztán oly magasra juthat, a hol már többé nem kell nagy agymunkát kifejtteni, csupán a felszinenmaradásért lavírozni.

— De miért a fogaknak e csikorgatása és ajtók csapdosása?

A fátyolos hölgy titokzatossága rejti mindezt.

De az idő méhe sohasem meddő, a fátyol



alatt is tovább él az ember. Abban a koponyában teljes erővel dolgozik az agy, hogy aztán semmi váratlanul meg ne lepje.

Az események hullámaint irányítani kell, különben földöntik a gátat és összerombolják a legcsodásabb építményt is. A fátyolos hölgy nem szállt ki egy mellékállomáson sem. A vonat a császárvárosba ér, éppen most van dél.

Az őszi nap előpislant a felhőröjtök mögül, de pislá szemével a fátyol alá nézni mégis képtelen. Tehát Bécsben vagyunk.

Ime egy város, melynek lassu érverésében csak a „snájd“ él. És még a fiakkereket is talán az hajtja és azok úgy rohannak, mintha legalább is valami gondolat üzné őket. Gondolat és Bécs? A megállapodás és az evolúció, taszító áramok ezek, melyeket nincs az az iránytérítő készülék, mely egy irányba vezesse. Egy megöregedett, csoszogó lábu, vasalt cylinderü ur, kinek szemében nem lángol isteni szikra, csak a „gemütlich“ élet utáni vágy, ez egy típus, a típus pedig jellemzi a várost; abba akaratlanul lefényképeződik a város karaktere.

A bikaviadalok színterén mind erős állkapcsu, kegyetlen lelkű alakok állnak. Olaszthonban csupa dal és művészet száll belőlük felénk, az üzletvárosban akarat és munkaerő. Bécsben nyugalom és az, hogy „minden maradjon a régi-ben!“ Mintha minden idő egyforma lehetne és nem változna a mozgó tömeg által meg minden.

A város is megöregszik, miként csak a nép.

Bécs ül a földön és tespedten terpeszkedik. Benne kis helyiérdekszálakkal összefüződő pályák tartják össze ezt a rozoga alkotmányt. A „fenegyerek“, a „Wienerkindek“, a lokális dalok és a tipikus fiakkerek. Igen, a fiakkerek, melyek a hirhedt inkognitó kirándulásokra születtek.

A fátyolos hölgy fiakkeren vágat, ő is inkognitóban van. Neve is különös lehet. Ezt még meg kell hallanunk. A fiakker megáll a Kaertnerstrasse deréktáján egy nagy ékszerüzlet előtt. A fátyolos hölgy fürgén száll ki kocsijából és besiet az üzletbe. Kis erszénytáskája fölnyilik itt és íme napfényre kerül a mi régi ismerősünk, a Nyaklánc. Megbecsülni hozták? Nem! eladó!

De ki az, ki ily csodadolgot eladásra szán?

Az ékszerész vendége nevét kérdi, s íme fátyolos hölgyünk megnevezi magát. Madame Blanche Párisból.

— Ah! Pardon madame, a nagy üveggyáros özvegye. Most halt meg kedves férje, ugy-e?

— Igen, szegény, szegény Jean elköltözött! Nos, uram, mit ér az ékszer?

— Huszonegyezer forintot! A gyémántok fényesek, de többet nem lehet, higgye el, nem lehet, sőt ezt is csak Jeanhoz fűző régi barátságom alapján lehet.

— Ám legyen.

S ezzel a Nyaklánc eltűnik szemeink elől. Selyempapirba göngyöltetik s egy fiókba kerül, egyszóval ránk nézve többé nincs.



— Madame pénzt parancsol vagy csekket?

A fátyolos hölgy egy csekket kér, mely az osztrák-angol banknál fizettetik ki. Ezzel megemlékezve még szegény Jean utolsó napjairól, tökéletes francia kiejtéssel siratva el az elköltöztet, elbucsuzik. A német nyelvet törve beszélte, de hisz' egy gall nőnek a szögletes betűk nem is valók. Azok megakadnak a szájjpadláson, mert az ő szájjüregük más alkotásu, oda szépen ömlő szavak kellenek. — Au revoir! — A fátyolos hölgy ezzel elvágtat. Eközben ugyanazon gondolatok kergetőznek fejében, melyek Monte Krisztó hősét átjárták, midőn börtönéből kiszökött.

— Te sem látsz viszont soha többé engem, oh drága boltüreg!

Azonban csodálatos, a fátyolos hölgy nem hajt egyenest a banképületbe, hanem egy börröndárus előtt áll meg.

Ott föl kutatja az egész boltot és kiválaszt a maga számára egy különös alaku ládikát. Belseje vasburkolattal bir, külseje bőrborításu és Wertheim-zárral csukódik. Csak így fölszerelve hajt tovább, hogy csekkét beváltsa. Pár perc s a banképület belsejében jár fátyolos hölgyünk. Dült betűkkel írja a csekk alá nevét:

„Fölvettem, madame Blanche“, s azt benyújtja a pénztár rácsos rekeszén.

— Ezresekben parancsolja madame az összeget, vagy százasokban?

Fátyolos hölgyünk aranyat kér.

— Aranyat?

— Igen, láda is van velem, e pénz vidékre kell s ott az arany gyorsabban mozgósítható, míg ezek a nagy papirdarabok gyorsan megakadnak!

S a láda megtelik kis papirba gönyölt aranyrudakkal, aztán egy szolga kicipeli a bőröndöt a kocsira s a fátyolos hölgy drága terhével eltávozik.

A láda mellette van a kocsi belsejében. Míg a kocsi kifutja magát, valami nagy utat kell neki tenni, az alatt a fátyolos hölgy működik s azalatt az aranyrudak egy része táskájába és zsebébe vándorol át. Lakat zárul a többire s ekkor a fátyolos hölgy megállítja a kocsiját.

— Rossz helyen jár. Hajtson az ellenkező irányba, egy vendéglőbe! Hölgyünk a Sacher előtt száll ki kocsijából, a bőröndöt átadja a portásnak s ezzel fiakkerét utra bocsátja.

Az étkezőben egy kis halat meg egy sült kappant elfogyaszt, azzal új kocsit hozat s ekkor megindul a forgatag tovább. A kis ládát lába alá téteti, mintha lába tapintó idegeivel folyton ellenőrizni akarná, hogy megvan-e a drága kincs? Az a különös kenőcs, melylyel hősnőnknek meg kell kenni a megakadt kereket, hogy ő célja felé aztán járművével nyugodtan gördülhessen tovább.

Fátyolos hölgyünk egy divatárus előtt áll meg kocsijával, fölsiet az emeletre, ott van a Maison Daisy.

Viaszbábokon selyemruhák állnak a fal



körül, az élet és érzésnélküli pávanők jelképei ezek, kiknek merev vonásaik mögött épp úgy nem rejlik semmi is, mint ezeknek a szegény fölcicomázott bábákoknak viaszbőre mögött. Holt anyag az egész. A meddőség jelképe ez!

De ott, a hol folyton dolgozik az agy és az egyik szálát bűvész ügyességével szövi a másikba, ott nem is egy egyén, de már egy világ él. A fátyolos hölgy ruhát választ s csengő arannyal fizet. Már távozik is. De ime visszafordul.

— A ruháért majd érte küldök, majd javítani kell rajta.

Hisz az természetes, mert a teljesen tökéletes termetet a kibütykösült ujjak nem tudják eltalálni sohasem. Ha a természet maga vedlene át szabómesterré, csak az tudná egy mesés termetnek elkészíteni méltó ruhadarabját:

— A ruháért majd érte küldök!

A Maison Daisy főnöke mélyre hajlik, de hölgyünknek eszébe jut valami.

— Egy kis szivességet kérek!

Ezzel a pénztár üvegfülkéjébe mennek s a kis aranyrudakért, mely a házi táskából előkerül, papírjegyek adatnak. Százasok s egy szép rajzu ezres, mely összehajtva keztyübe is elfér ott a gombnyílás körül. Egy pillanat még és a fátyolos hölgy mintegy álmokép eloszlik a Maison Daisy termeiből s aztán kint az utcán egy fiakker vágat tovább, gyorsan, lóhalálban — a pályaudvar felé.

És egy röpke félóra mulva a gyorsvonat gőzsárnyakon viszi a fátyolos hölgyet Budapest felé. Reggel nyolctól este kilencig mily rövid köz. A nap csak félutat tesz meg ezalatt a föld körül s a fátyolos hölgy ezalatt megtett egy „egészét“. Az élet csak azé, ki kihasználja, a ki elfutni hagyja, annak semmi sem jut. Minden órának leszakaszd virágát! különben hiába éltél, hiába álmodtál át egy életet.

Egy emberélet, vagy egy kis üvegdarab elpattanása a nagy mindenségben egy és ugyanaz. Shakespeare, Byron vagy más költő írása, melyek papirfoszlányokon szállnak kézről-kézre, parányi tücskök csiripelése csupán, miknek hangja a legelső csillagig sem ér.

A mindenséghez képest minden semmi.

Mig a jelenben még sok apró dolog is fontos lehet és így nem csodálkozhatunk, ha fátyolos hölgyünk Pestre érve, egy sarokfordulatnál megállítja a pályaháztól hazafelé vágató fiakkerét, mely a jól ismert utcákon kóborol vele, s kiszállva a kocsiból, egy hordárt int magához, átadja neki a bőrdobozt, s elküldi azt Jeszkyné lakására.

— A dobozra vigyázzon a cselédség és vigye azonnal az asszony szobájába!

Ezzel a közszolga elsiet Jelenségünk lakása felé. Fátyolos hölgyünk fiakkerével továbbrobog, míg az megáll egy nagy ház előtt. Egy darab pénz hull a kocsis kezébe s azzal a fátyolos hölgy eltűnik.



Mert csodálatos játéka a sorsnak, hogy ama nagy ház tulsó oldalán, mely előtt fiakkerünk titkos utasával megállott, s melyben fátyolos hölgyünk eltűnt, eme átjáró ház tulsó oldalán pár perc múlva, mint Pallas Athene Zeusz fejéből, teljes öltözékben kipattanik Jeszkyné és elsiet a kis utcák zeg-zugos utain.

Minő csodás véletlen ez! Vagy talán az átváltozások korát éljük, hol a melamorfózisok ejtik csodálatba az embereket.

Köd, mindenütt köd. Köd a völgyön, köd a bérceken — köd az emberek szemében!

Ime Jelenségünk újra előttünk van. Miként a föld alá bukó patak, mely eltűnik, hogy újra előbukkanjon, úgy csillámlott ő föl megint a számunkra.

Sietve megy: hazafelé tart. Egyet kanyarodik s előttünk az Operaház lépcsőházánál jelenik meg újra.

A közönség éppen özönlik az előadásról s Jelenségünk elvész ebben az emberáradatban, egy ismerős üdvözli, meg is szólítja:

— Nos, asszonyom, mit szól az előadáshoz? Ugy-e a Tremolók! — Aztán meg azt mondja: — Nem lehet a színpalak mögött alakítani.

— Sajnálom, nem láttam, asszonyom hol ült, különben fölkerestem volna a szünetben.

— Csak magam voltam.

— Meggedi? Hazakisérem! Tehát ugy-e a zene. Igen, bensőnk ismeretlen tartalmának ez a finom megnyilatkozása!

Épületek, örök paloták építtetnek zenehangokból. S Jelenségünk mindjobban belemelegedve beszélni kezd Wagneről s látjuk magunk előtt a germán fajt nőni, emelkedni olyannyira, hogy a ma esti előadás teljesen eltűnik előlünk, mintha talán meg se tartották volna. Szemeink előtt csak Bayreuth lebeg, különös dicsfátyoltól övezve.

Nagy lángész, mily dicsőség ez neked. S a mellett mily hála, hogy te éltél. Talán ez az egyetlen hála, a melyet Jelenségünk eddig érzett, avagy érezni fog a jövőben.

Azonban a cél eléretett, mert lovagunkat annyira magával ragadta a zene művészi fejtegetése, hogy engedelmet kért arra, hogy eme fejtegetés eszmemenetét egy társaságban másnap előadhassa. Jelenségünk készséggel adta beleegyezését erre, aztán egy jelentős kézszorítás után eltűnt lakóháza belsejében.

Lovagunk a kaszinóba sietett, lelkében folytonosan egy csodás nővel foglalkozva. Hősnőnk pedig, míg fölhaladt a lépcsőn, azt gondolhatta:

— Fuss, fuss jó bolond és hirdesd, hogy mit hallottál tőlem ma este, midőn a színházból hazakisértél. — Az ajtó kinyílik, otthon vagyunk.

— Nem keresett senki?

— Egy ládát hoztak, asszonyom, a belső szobába vittük.

— Helyes. Rendben vagyunk!

A láda tartalma gyorsan elhelyeztetik egy



szekrény rejtett fiókjában, ha még annyi tartalma lenne is, elérne az ott. A bőrláda pedig „der Moor hat seine Pflicht getan, der Moor kann gehn“ s ezzel a padlásra vándorol.

Másnap március 19-ike van és Jeszky ur hazaérkezik. Fáradt és sáros, így szobájába küldetik, hogy kikefélje és kipihenje magát, aztán meg majd referálhat.

Ezalatt Jelenségünk titokzatos utra kél. Egy nagy dobozzal távozik hazulról, a dobozban aranyrudacskák vannak, melyeket az ismeretlen rém fog elnyelni. Jelenségünk szíve majd megszakad, hogy ezt a drága aranyat, mely az ő céljai keresztülvitelére oly fényes segédeszköz lenne, a régmúlt idők ostobaságai miatt kell elfecsérelni.

Egy ismeretlen kis házban lakik a rém, a kinek Jelenségünk kénytelen éhességét kielégíteni. A rém bizony tényleg rém, mert sápadtabb és soványabb egy alvajárónál.

Jelenségünk röviden végez vele, s az ismeretlen kiállít egy bizonyítványt egy régi dátummal, melyben bizonyítja, hogy akkor, valamikor régen valaki természetes halállal halt meg. Egy más papíron pedig kötelezi magát, hogy sovány bőrét áttelepíti Amerika földjére.

Ezzel Jelenségünk, a mily gyorsan jött, épp úgy távozott a nélkül, hogy csak valakivel is találkozott volna az ismeretlen városrészben.

Mikor ismét a széles körutakon volt, kifujta magából a levegőt, mintha mély, új lélekzetet

akart volna venni, hogy annak a világnak levegőjéből egy atom se maradjon tüdejében, annak a világnak levegőjéből, mely most végérvényesen le van pecsételve.

Ujra ebédnél ülünk és újra a jól ismert ementáli sajt darab kerül fölszelésre.

— Nos és a bánya?

— Rossz!

— Meg kell vetetni az állammal!

— Te még csak ott tartasz? Hisz akkor még csak most jön a java!

— Igen. A megye deputációja, a községek kérvénye, hogy az üzlet pang, a kivándorlás, az általános elszegényedés, ezt még mind elő kell készíteni!

De hisz az állam nagy testü, lomha, nehéz sulyu teremtés, mely nehezen ugrik, de aztán ha ugrik, annál nagyobb zuhan és koppan.

Jelenségünk jelzi, hogy az estélyre, mely tiz nap múlva zajlik le gróf Duckék házában, új ruhát fog készíttetni. Erre Jeszky ur fején gyöngyök, igazgyöngyök jelennek meg, bár gyöngysorba nem fűzhetők, pedig épp oly kinjába kerülne neki azok termelése, mint a kagylónak az ő igazgyöngyét kiizzadni.

Jelenségünk borus arccal szobájába vonul. De azért még aznap az új ruha megrendeltetik. Így hát a fegyverzet, a március 19-iki estélyre készen van. Vénusz megjelenhetik s elvonulhat a nap előtt, de hol van a nap?



Jelenségünknek biztos értesülése van, hogy az az estélyen föl fog tűnni.

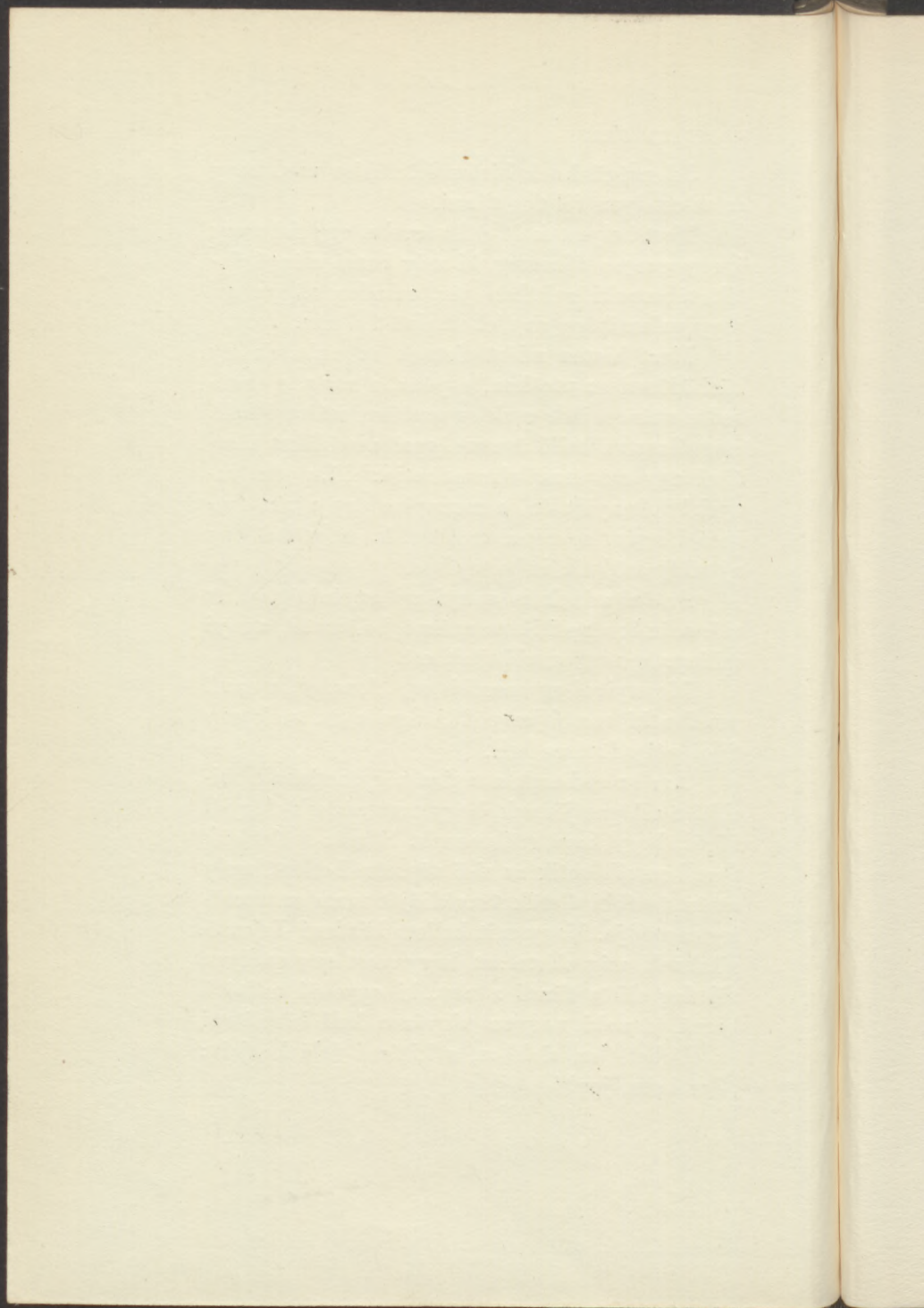
Most helyezték át a fővárosba, egy főherceg ő, egy garçon főherceg, ki még hozzá eléggé fiatal, tábornoki ruhában jár, minden vágya az, hogy valamiképp az élet unalmát elűzze.

Mert hiszen miért sietnek az emberek oly küzködéssel az utcákon, a pénz, a rang, s emelkedés után, mikor csak egyszerűen születni kell, megválasztva kellő óvatossággal a szülőket s azáltal egy csapásra elmondhatja: „Én én vagyok!” Annyira én, a mennyire egy utcán futkosó lángész sohasem emelkedik, még ha egy új világ születik is belsejében.

Aztán minek is annyi új egyéniség, hisz már-már benépesítik az egész égboltozatot, annyi csillagnév ragyog előttünk ott.

Mennyivel egyszerűbb ez, „fenség“, s ezzel minden ki van fejezve. Minden, a mi csak egy földi pályafutásra kell.

Ám az emberek annyira vigyázatlanok, mielőtt a világra jönnek, hogy nem néznek elég jól körül, hogy hová szülessenek. S már születésük percében elkövetik az első végzetes botlást, mely aztán további életük tragédiáját természetszerűleg megadja. Vagy mit kellett küzdeni Jelenségünknek, míg elérte azt, hogy most egy estélyen föl fog előtte tűnni a nap, ki egyedül méltó ő hozzá és neki nagyon vigyázva kell közelíteni az elérhetetlen alakhoz, s kitárni felé karjait: „Jer baba, jer!”





*NEGYEDIK FEJEZET*

M

L

a

c

t

c

h

v

l

h

t

s

l

l

t

r

t

s



*Melyben kitűnik, hogy a mi volt, az nincs.*

Nagy készülődés folyik az estélyre; gróf Duckék budai palotája virágos kertté van átalakítva. Mindenfelé jelezve van, hogy a főherceg pontban fél tizkor hajtát az estélyre. Azon tul érkezni kész sértés, lehetetlenség.

Amerre a meghívók szétrebbentek, mindenütt nagy izgalom van, mintha azok a meghívó kártyák valami gyulékony anyagot hordtak volna szét, s az most közel kétszáz helyen lángra lobbant és nagy szenvedélyességgel ég, üzi, hajtja az embereket, lázas tevékenységre, mely tevékenységnek csak egy célja van, fényesen, szépen, mindenkinél szebben megjelenni, hogy ő legyen a legelső jelenség az estélyen.

A báróné öltözik, Jelenségünk is munkához lát, Jeszky ur az ujdonsült udvari tanácsos ott tipeg szobájában. Új címével meg van elégedve, mely az ipar terén elért érdemeit elismeri, tudniillik sokszor becsapta az államot, de jobb szerette volna, ha az elismerés kifüggeszthető

alakban jelent volna meg, vagy csak legalább kivarrhatná frakkja szélére új címének kezdőbetűit.

Hősünk ezalatt ékszereit rendezi s éppen most megy a Nyakláncért. Kinyitja a fiókot s a bársonykoporsót kezébe veszi. — Fényes lesz, ha bevonulok! — ezt cselédjének mondja, — ezt főzze le barátnőim serege.

A dobozt fölnyitja és velőtrázó sikoltással esik össze. Elájult? Nem, félholtá vált. Halottabbá, mint az egyszeri leány, kit a Názáreti Jézus életre hozott.

S hiába szólítja őt Jeszky ur, a tetszhalott nő nem hallja a hívó szavakat. Óh, itt még Jézus szava is hiába volna: „Kelj föl és járj.“

— Víz, vizet, orvost, országot egy orvosért, lovat egy vizért, vizet egy országért! — A cselédség fut, sikolt, rohan, miközben víz, ecet, aether, könyesavaró sav, minden előkerül de mindenre nem érez semmit a holt s arca marad márványfehér.

— Föl kell gombolni ruháit! — Szerencsére az érverés nem maradt ki, csak a mell zilált, miként a nagy regényekben, midőn a hőst nagy meglepetés, vagy méltó fölháborodás éri.

Most egy orvos érkezik, még pedig oly sebesen, mintha attól tartana, hogy egy kollegája megelőzi, s nem ő adhatja meg az első segílyt. Lehet, mert hisz egy szempillantás s ime még két más orvos rohan be a szintére. Csodálatos, a mint az orvos föléje hajol a betegnek s győ-



mántgyűrűje megérinti annak homlokát, a gyémántkő csodálatos varázst tör meg, mert eszméletre tér a félholt és beszél: „a Nyaklánc, a Nyaklánc nincs a bársonydobozban.“

Áll néma csend, rettenetes csend! A torkokon száraz kortyok futnak alá, miközben lehellet megszegik!

Jeszky ur homloka kezd ismét gyöngyöket termelni. Közel van ahhoz, hogy oda ájuljon drága neje mellé, de fölsóhajt s e közben az ájulás ideje elmúlt, sőt időt nyer arra, hogy a düh kitörjön bensejéből:

— Ide a tolvajt, bárki volt is az, jöjjön mindenki elő.

A telefon szól, a rendőrség beszél. Detektívek érkeznek, azok váltják föl az orvosok helyét.

Jelenségünk merően néz maga elé, még nem eszmélt föl egészen.

A házban inkvizíció folyik, a cselédek esküsznek örök üdvükre, életükre, a Nyakláncot ők nem látták sehol. A detektívőnök el van határozva; föl kutatja a házat. Ha kell, szétszedi még a butorokat is. De ime Jelenségünk föleszmél: — Megvan. Igen, egész bizonyos vagyok, megvan, tudom, ki a tolvaj!

Keresés, kutatás erre megszűnik. Mindenki hősnőnkre figyel, erre Jelenségünk előadja, miként mutatta meg az ékszer a bárónénak, aztán egyszerűen betolta a fiókot, a nélkül, hogy bezárta volna és kisietett teáért.

Beszéde közben Jelenségünk mindbizonyosabb lesz, hogy a Nyakláncot nem vihette el senki más, csak az ő meghitt barátja. A kigyó, a vipera, a modern kor legelvetemültebb tolvaja.

Áll újra néma csend!

Jeszky ur maga elé néz, a detektivek pár percig még maradnak, de aztán Jelenségünk intézkedésére távoznak. — Legyenek kérem önök némák, mint a sir, a többit bizzák rám, én még ma este vissza fogom tőle kérni tulajdonomat.

— De hol? Az estélyen, ottan élém akar vágni, hogy fényes megjelenésével leverjen és a játszmát kanterben nyerje meg.

Szegény báróné, ugyanebben a pillanatban fodrászával beszélget és hosszú vita után megállapítják, hogy hosszú haja alá Choch Am Bouche lesz fölrakva, mert férje azt szereti és a mellett ez mutat legtöbbet az ő fejformáján.

Végzetszerűen a tornyokat mindig hamar éri a vihar, hát még ha szép fejen épülnek azok szőke hajfonatból. A mi egy fekete nő előtt épp a legnagyobb csodája a természetnek, mert hisz a természet nagyobb nehézséggel hoz létre egy szép szőke szépséget, mint bármily más színű hajjal bíró csodát.

A szőke a legfinomabb megnyilvánulása a női nemnek, — óh, mily végzet, hősnőnk oly fekete, mint egy vidra; mely a legravaszabb ragadozó, óvatos, mint egy róka és oly gyorsan siklik tovább, mintha csak pikkelytestű lenne.

— Föl tehát az ünnepélyre.





Kocsik robognak a grófi palota felé és sorra behajtanak a kapuzaton. Minden halott a mai napon s csak az él, a ki a nagy szalon parkett-színén megjelenik.

Most abba a szűk keretbe van beszorítva az élet. Egy nagy folyamból egy keresztmetszet ez, melyet egy pillanatra látni lehet, hogy aztán ismét szerte folyják. Szép nőfejek, mint büszke liliomok úgy libegnek a szintéren.

Jelenségünk nem utolsó e fejek között, mintha szemében csodás láng ragyogna, mintha belsejében örömtüzeket gyújtottak volna föl s most azoknak fénye ragyogna elő a sötét szemnyíláson.

Tisztelői körülveszik, s udvarából nézik az érkezőket.

A társaság teljes. A báróné is jelen van. S most lent a lépcsőházban egy pálca kopogása hallatszik. Jön, jön, ő jön.

— A nap már emelkedik, egy pillanat mulva föltünik a látóhatáron.

Ő az, léptei mily ruganyosak, a szeme is hogy ragyog, a mint a háziasszony karján belép a terembe s aztán cerclet tart.

De ime, szeme egy pillanatra megakad. Jelenségünk szeme is élénken lobog. Találkoztak! Hősnőnk érzi, meglátott, s most türelem, türelem. Mert hisz első a ceremónia, aztán jön minden más s a legutolsó a morál.

A moralisták történetét már meg is lehetne

irni, sőt címe sem lehetne más „egy elsüllyedt világ története“.

A pillanat élni kezd. Megállj, jelen. Örökre állj meg. A bemutatás megtörtént. Madame de Jeszky.

Jelenségünk elpirul, kézfogás.

— Minő kis kéz, — gondolja a nap, — s csak szorítsd jól meg, — gondolja hősnőnk.

A cerclenek tovább kellene folyni, de a bemutatottak mint ismerősök beszélgetnek. Jeszkné irányítja a beszélgetés árját. Most még egy pár szó, a főherceg aztán utána néz, s aztán úgy érzi, hogy e nővel ő még egyszer beszélni fog. Hogy miért, ő maga sem tudja. Valami üzi. Jelenségünk nagyon jól sejti, hogy a nap a buffet alatt közelíteni fog.

A vágy, hogy lássák egymást, néha mindkét félben ég, de a körülmények úgy sodorják az egyéneket, hogy mikor már közel érnek egymáshoz, idegen áramok újra szétszakítják őket. A nap kétszer állt Jelenségünk mellett s kétszer sodorta őt mellőle el a vendégserег, kiknek élén a tulbuzgó háziasszony volt a legkiállhatatlabb.

Jelenségünk lelkében egy-egy pillanatra forrott a vágy, hogy a háziasszonyt kihajithatná saját otthonából az ablakon át. De ime nyolcadszor fordult a kocka kedvezően Jelenségünk felé. Hősnők szeme gyémántfényvel lobogni kezdett, s belsejében csodás öröm született meg s azt



hitte, hogy megújhódik egész lénye a végtelen szerencsétől.

De, óh, Hélás! ekkor jön a báróné eléje és kedveskedően beszélgetni kezd vele. Mire a nap megkezdett utjától elfordul.

Jelenségünkből erre kitör a vulkán.

— Kedves báróném, kedves barátném! Kérlek most már elég volt a tréfából, vicced jól is sikerült, hanem most már küld vissza a Nyakláncot!

— Micsoda Nyakláncot?

— Az enyémet, a mit elvittél!

— Ah! Elment az eszed! Nem is láttam, csak egyszer ott nálad! Ott keresd!

A főherceg nem hallott semmit e gyors dialógból, mely tüzesen a fogak közt sziszegett szókkal zajlott le a két hölgy között.

Magas vendégünk megunva a céltalan körsetát, kezét csókol a háziasszonynak és bucsuzni készül. De mögötte hirtelen nagy zuhanás támad s egy nő elájul. A nap visszafordul, s ott látja Jelenségünket aléltan elterülve lábai előtt. Hősnőnk felé hajol, s fölemelve fejét, azt térdeire teszi.

— Óh, drága nő, hadd nyujthassam az első segélyt! — miközben parancsot osztogat, vizet, ecetet s azalatt azon tűnődik, mily szép fő, melyet kezében tart s mily Vénuszi termet. E nő szebb, mint a világ összes főhercegasszonya.

Mig Jelenségünk magához tér, azalatt álmot lát, s édes álmot, melyben a nap körötte ke-

reng s reá pazarolja sugarait, mitől ő még szebb, még fényesebb s még ragyogóbbá lesz.

De ideje, hogy magához térjen s fölnyissa csodaszép szemeit.

— Óh, hercegem, bocsásson meg nekem!

— Szép asszonyom, kötelességemet teljesítettem csupán!

Jeszky ur a kocsit keresi, Jelenségünk kószülődik s aztán robognak hazafelé. Kocsifülkében beszélgetnek.

— Nos, mi baj van?

— Mi a baj? Ő tagadja, a báróné tagadni meri, hogy nem ő vitte el a Nyakláncot. Holnap irok neki, hogy azonnal küldje vissza, elég volt a tréfából, biztosan tudom, hogy ő vitte el!

Ezzel Jelenségünk nyugovóra tér, de a főherceg álmaiban sem hagyja el, illetőleg Jelenségünk álmra sem zárja szemeit, de rendezgeti gondolatait, melyek a nap körül összpontosulnak. S az ott lebeg előtte, mintha oda fixirozták volna.

A reggel megérkezik, s a cseléd a szobába lépett.

— Hogy van, asszonyom?

— Nyugalomra van szükségem. — A cseléd egy levelet ad át, mely Angliából, a kikötőből az újvilágba induló hajóról szóló. Jelenségünk átfutja, s aztán darabokra tépi s végtelen nyugalmat érez bensejében. A rém tényleg az újvilágba költözött. Becsületes rém.

Hirtelen a cselédre kiált, hozz írószereket,



meg egy kis asztalt, aztán munkához lát: — Küldd vissza — különben . . .

— Ezt a levelet az inas vigye el a bárónéhoz azonnal. Én ma senkit sem fogadok, csak az orvost!

A parancsok teljesülnek, jó a doktor. Kopogtat a mellkason, vizsgálja a szívet, de a sok kopogtatásra válasz nincs. Hiába kérdi kopogtatva: „Mi van odabenn?“ Semmi válasz nincs! Hősnőnk mosolyog magában, azt talál ki jó öreg, ha oly böles vagy, s hajad a sok gondolkodásban megöszült, hogy mi van odabenn.

A diagnózis azt jelenti: nyugalom kell!

— Helyes, tehát nyugalom és gondolkodás.

A komorna behozza a névjegyeket egy kis tálcán, gróf Duck és neje. És ime a szolgálattevő kamarás, ki a fenség nevében kérdezősködik. Óh, meg lesz köszönve ez érdeklődés.

Most egy levél érkezik, a báróné írása:

— Nyomorult! Ezt a gyanusítást nem tűröm el. Senkitől sem tűröm el, hát még egy oly nőtől, a ki csak úgy „valahonnét“ jött.

Ah! Jelenségünk mélyen meg van sértve, meg van sértve érzékeny, finom becsülete. Ez a levél bosszut kíván, véres bosszut, de nem kell neki ehhez segítség, még Jeszky ur segítsége sem. El van határozva mindenre. És bizonyos a felől, hogy ezért ő elégtételt fog kapni, fényes elégtételt.

A csengetésre a komorna megjelenik.

— Hivják elő ügyvédemet. Beszédem van vele. Oly fontos beszédem, melyért az életemet is fölálldozom inkább, de még ma elvégzem ezt!

Jeszky ur ezalatt föl- s alájár szobájában és szeretne elszökni valamerre, mert úgy érzi, mintha beleszorult volna valamibe, valami olyan szorító vasformába, a miben bent lenni nem a legkellemesebb dolog.

— Jól tudja ő, hogy a forgatag tölcésérének is van legalja s a ki odakerül, az eltűnik a soha föl nem tűnő mélységbe, azért a ki résztvesz egy ilyen forgatag gyors kavarodásában, az minden pillanatban lesheti, rettegheti a pillanatot, mely az ő eltűnését meghozza.

Ha egy gyalogut végén feltűnnék a halál és lassan szembejönne, hogy lépései tempójából ki lehetne számítani, mikor éri el az embert, úgy gondolta Jeszky ur, az sem lehetne kellemetlenebb, mint ebben a furesa valamiben való részvétel, mely itt körötte már elkezdődött, de még sejteni sem lehet, hogy mibe fog kulminálni s a végén mire fog kilyukadni.

Ki asszonyra bizza a sorsát, az már is elveszett. Azért Jeszky ur kijelentette, hogy nem vesz részt e dologban. S Jelenségünk csak hadd tárgyaljon ügyvédjével, úgy, a mint éppen akar és tegye azt, a mit éppen jónak lát s ezzel ő tovább lépett és üzletei után nézett.

Az ügyvéd bebocsátást nyert Jelenségünk betegágyához, hösnőnk előadta a helyzetet és meggyőzte az ügyvédet, hogy a tolvaj nem lehet



más, mint a báróné, ki a helyett, hogy visszaküldte volna a Nyakláncot, e helyett őt méltatlanul megsértette becsületében, a mely, mint tudva van, néki annyira kényes, féltett kincse.

Quid nunc?

Az ügyvéd tanácstalanul nézett maga elé, de Jelenségünk tanácsosal is ellátta a csüggedt embert.

— Inditson pert, becsületsértési pert az én nevemben a báróné ellen. Ime a levél, melynek alapján azt migindithatja. És biztosítom önt, hogy ennek a becsületsértési pörnek alapján rábizonyítom én majd a Nyakláncot is.

Slamasti! Csiriz, sár és kocsikenőcs, a ki ebbe a kátyuba belekerül, annak bármily gondosan őrzött is a ruhája és sima az arcbőre, bemázolatlanul ő el nem hagyja a csatateret. A konyha már alá van gyújtva, a kotyvalék fő, forr és a keverő pálcát maga Jelenségünk tartja kezében, hogy semmi el ne romoljék, hanem a teljes szakszerűséggel kevert história kedvezően megfőzessék, s aztán az egész világnak kitálaltassék.

Minő lakmározása lesz ez a mohó, hirtvágyó világnak. Polonius papát nem falták föl gyorsabban a férgek, mint ezt a Nyaklánc-pert a világ szüresölni, falni fogja.

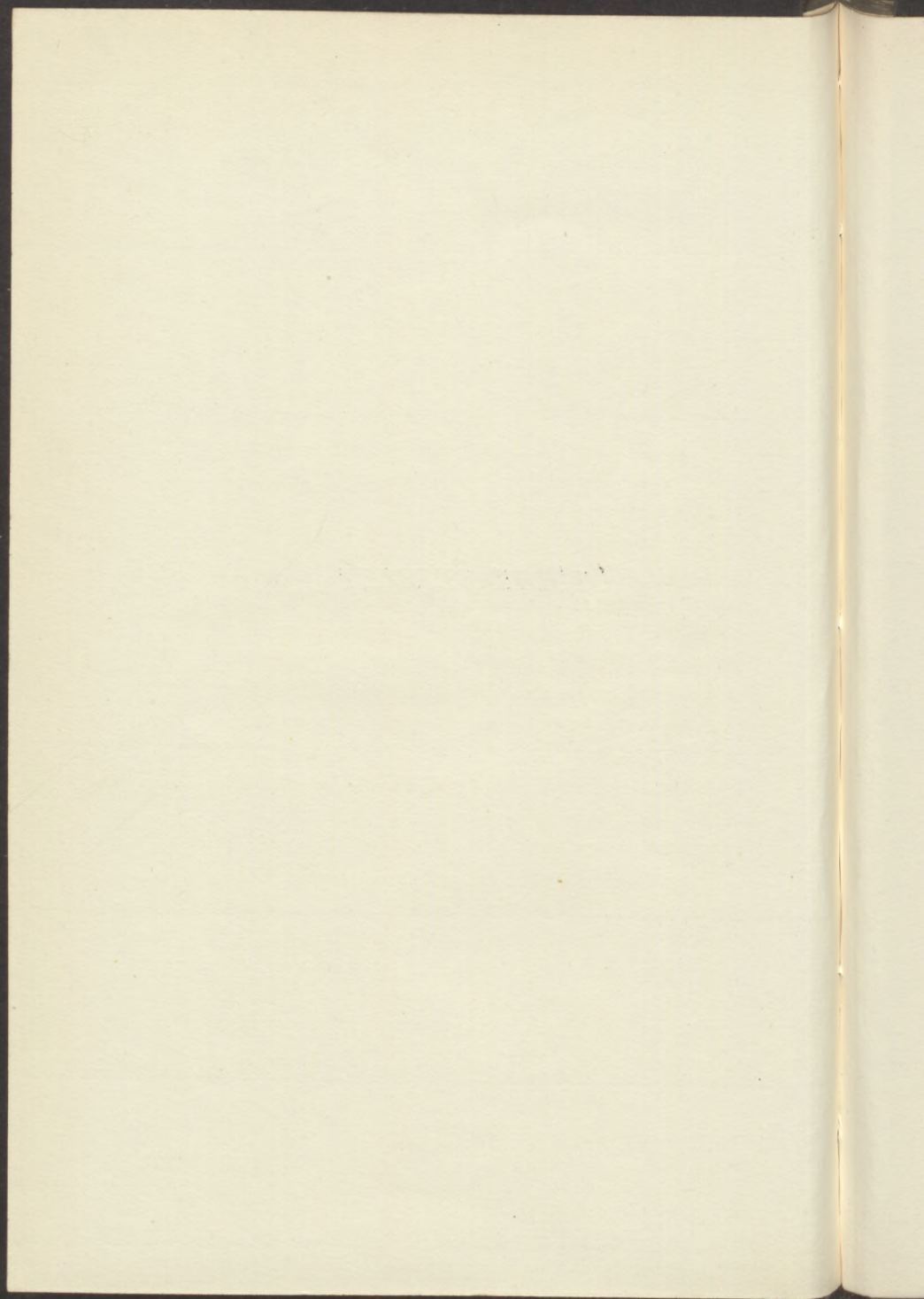
Mert nyujts táplálékot a világ szájának, s az téged hálásan emleget, s a hir szárnyain fölkapva nevedet, magasztalja tetteidet.

— Indulj meg forгатag, söpörd embereidet és fojtsd meg azt, kit halálra szántál. Hisz majd meglátjuk, eme dicső pörben, harcban, küzdelemben melyik részen lesz a próza s melyiken a költészet.



R  
et  
d  
p-  
a

ÖTÖDIK FEJEZET





### *Melyben a „Pör“ megindul.*

Az ügyvéd elindult utjára, s a gépezete hát mozgásba hozatott.

A „nyomorult“ és „valahonnét jött“, ezek azok a fix pontok, melyek segélyével a világot föl kell forgatni és kimozdítani sarkaiból. Egy óriási aknát kell csinálni, melynek oly erővel kell szétrobbanni, hogy ez magával ragadjon mindenkit, a kit csak utjában talál.

Ügyvédünk tehát bezárkózott szobájába s egy nagyfontosságú lépéssel vitte előre ügyünket, elkészítve vádiratát, melyet másnap benyújtott a törvényszékhez.

Alig, hogy eme hír a báróné fülébe jutott, ő viszontvádat emelt Jelenségünk ellen, mint a ki őt tolvajlással gyanúsítja.

A két várhegy tehát fölemelkedett. Ebből a két táborból kell a lövegeket egymás fölé röpteni, hogy egymást megsemmisítsék.

A vártornyok lábánál tolong a nép, az Isten adta nép, mely a hare minden mozdulatát élénk

figyelemmel kíséri. Ime, az első moraj már fölhangzik az utcasarkon.

A rikkancsok süvöltő raja hirdeti a harc kezdetét: „Szenzációs ékszerlopás!“, „Az eltűnt Nyaklánc!“, „A becsületsértési pör!“, „Barátnék harca!“

Ezek a rövid mondatok, mind megannyi esemény végeredményei szerepelnek.

A papírfoszlányokat kapdossák az emberek és szívják magukba a nyomdafestékes lapok tartalmát. A modern mérgek egy neme az ujság, mely jobban tud ölni, miként a legerősebb pálinkaméreg. Befelé a lélek felé hat s ott kiirt mindent, a megsemmisülésre kényszerítve az egyént.

Van-e gyorsabb, mozgékonyabb lény a világnak, mint a nagy Galeottó, midőn rossz hírt kell szárnyra vinni, s azt terjeszteni az emberek között. De hisz a társadalmi szokások is segítségére sietnek, mert hiszen ott vannak a zsúrok, melyek mind a nagy Galeottó szolgálatában állnak s melyek mind megannyi kis malmok alaposan megőrlik sok nyelvű gépezetükkel a kiszemelt egyént.

E mellett még többszöröző erejük is van, mely még hozzá százszorosan nagyít is, sőt minden megnövekedett alkatrész ezek segélyével száz uj részre bomlik, mely újra átmenve az előbb felsorolt processzuson, a végtelenig folytatja játékát és keveri a gyűlöletet.

A „gyűlölet“, ez az igazi találmánya az asz-



szonynak. Ez a legerősebb benső erő, mely eddig napvilágot látott. De még ha ebben is fokozat lehet, talán a gyűlölet legmagasabb foka az, melyet egy asszony a másik iránt mutatni, érezni és kifejtetni képes.

Ez a gyűlölet aztán parciálisan megoszlik az emberek között, úgy, hogy azok a nagy gyűlölet hatása alatt egymás ellen fordulnak, egymást kezdik többé-kevésbé gyűlölni, a nélkül, hogy elemezni tudnák gyűlöletük eredetét, mely semmi más, mint a föllángolt nagy gyűlölet erejének egy-egy reflexlángja.

Eképpen esett meg az, hogy a társaság, mely szereplőinket jól ismerte, két pártra szakadt. Jelenségünk melletti és elleni pártra. És megkezdődött megint a „wighek“ és „toryk“ embert szomjazó gyűlölete.

De vegyük ennek a nagy hullámnak egy kis csapását, egy kis fodrocskáját, s akkor talán sejthetjük az eredeti hullámnak is nagy erejét.

A Nyaklάνco-pör hire az ujságok révén egy virágüzletbe is eljutott, a hol a művirágsodróleányok tárgyalták a hir esélyeit. Jelenségünk alakja, szépsége általánosan elismert fogalom volt. A báróné szőke feje ehhez képest homályos silhouette.

Egy vöröses szőke leány a virágműhelyben a vita hevében feldöntötte a ragasztó-szert, mely végigömlött két leány ruháján. Erre a dialog megkezdődött. — Te mafla!

— Hallgass, hisz véletlen volt!

— Csak te hallgass, te szőke forma!

Szőke hölgyünk visszavágott, mire a pörlekedő ellenfél virágfüzért dobott a szőke nyakába, mely a ragasztószertől reátapadt.

— Nesze egy Nyaklánc!

— Vidd, a mí a tied! — s a letépett girland visszaröppent.

— Maradhass, te, te „báróné!“

— Haha, te báróné! — sivitotta ötven leánytorok és rárohanva a szőke hölgyre, kiverték őt kis táborukból. Az sirva emelt panaszi, de lehurrogták, mert hisz a bárónéhoz oly hasonló, mint egy szarka társfiához. Egyet lökni, egyet szurni a bárónén, oly élvezet volt, mintha a pör a kis üzletben folyt volna le s ott kivasakkal követelték volna az igazi bárónétól, hogy a Nyakláncot adja vissza

Ha egy füzér nem volt a helyén, a leánykórus azonnal fölzengett:

— Szép báróné, hol a Nyaklánc? Hol a Nyaklánc, szép báróné?

Még az utcán is így köszöntötte egyik ember a másik társát:

— Hol a Nyaklánc, szép báróné?

Ha a két ismerős egy ugyanazon tábor hive volt.

De ha egy Jelenségünk ellentáborbeli verődött egy társaságba, a Nyaklánc-pártiak, hogy ne zavarják a társalgás tónusát, többségük, igazságuk és erejük tudatában elhagyták a harmezőt.



És csodálatosan Jelenségünk ünneplése igazában csak most kezdődött. Egy kedvező hullám tarajára vette, s a népszerűség szellője sodorta előre. És ő boldog volt, tulboldog, hiveit mindig maga köré gyűjtötte és tiszteletükre egyik szoirat rendezte a másik után. Pénz az volt bőven a költségekre, Jelenségünk most nem kimélt egy krajcárt se, senkitől sem kért semmit sem, ha valamit kért, akkor az nem volt más, mint a Nyaklánc, mert hisz ő csak a Nyakláncot követte.

Mig csak ez a harc folyt, ezalatt Jelenségünk folyton nőtt s ő csodás boldogságban érezte, hogy miként emelkedik folyton: „föl!”

A zeneterem nagy szereplések színhelye lön, villanyfény világította ki minden egyes zugát, nehogy árnyék képződhessék valamely sarkában.

Valamint Chlemil Péter is, midőn az ördögnek eladta testárnyékát, csak fényesen kivilágított termekben szeretett megjelenni, mert hisz a fény volt az ő egyedüli légköre, csak abban volt képes élni.

Ugy látszik, a ki ördöggel köt szerződést bárminemű üzletre, annak a fényre nagy szüksége van.

Igy Jelenségünk sem jelent meg máshol, csak fényesen kivilágított szalontermekben, hol a rokokó butorokon ülve, teljes biztossággal szötte a hálót, mely a Nyakláncot betakarta.

Csodálatos gyorsan nőttek a báróné hibái,

rossz tulajdonságai, mert hisz sehol sem mutatkozott, s elvonulva élt lakosztályában.

Élet jóformán nem is volt máshol, mint a zeneteremben. Azért mi is most ott vagyunk, mert nem jó az életforrás mellől elmaradni és hallgatjuk, a mint az inas hangosan kiáltja a szoirére érkezők nevét.

— Duck gróf és grófné!

Jelenségünk mélyen meghajol az érkezők előtt.

— Tulbaldog vagyok, hogy sok bajomban nem hagytak el!

— Dehogy, hova gondol! Sőt estély lesz a főhercegnél és magam akartam tudatni, hogy ön is hivatalos rá!

Ah! egy sóhajtás vonul végig a szobákon, melyben ki van fejezve minden, a vágy, melyért Jelenségünk küzdött, a küzdelem, mely évekbe került, s a boldogság, mely odavezet, oda föl a hegyoldalra.

A társaság egybegyül, a zeneszámok megkezdődnek, a hárfa megszólal. „Loreley dala!” Jelenségünk véletlenül egy miniszter mellett áll.

— Nos, kis üldözött, hogy van ön? Akarom mondani, győztes.

— Győztes?

— Igen, oly jelentéseket kaptam, mely önnek teljes elégtételt nyújt, meg fogja nyerni pörét.

— De hisz ez, kegyelmes uram, világos volt, világos volt, mint a nap! — Szegény Hélios!



Te bizony már sokat láttál görbefutásu pályád alatt, de a végzet kiszámíthatatlan s tanulni, mint a jó papnak, holtig kell mindenkinek.

— Köszönöm a jó hirt!

— Én már délelőtt jelentettem Duck grófknak!

Jelenségünk magába fojtva gondolja:

— Ah, ezért a meghívó a hegyoldalra.

Te meg, Loreley, dalolj tovább s a hárfa művésze tovább kaparja a hangokat a hurossz hangszerből s azok szövődnek, fonódnak egy büvös hálóként, mely zenehangokból szövetik.

A gróf beszél Jelenségünkkel:

— De igazán, ki hitte volna.

— Oh, kérem, ne is beszéljünk erről. — Meghaltál szegény barátném, sajnállak, — gondolta hősnőnk magában, — különben tönkrementem volna s akkor az estély sem lett volna meg, sem pedig az, a mi jönni fog, a melynek meghívója már itt van a kezemben, az a jövődő április 6-ika. Aztán, látod, a kilátás sem volt oly mesés, hogyha rágondolok, szinte beleszédülök. Sajnállak szegény barátném, de vigasztalódj, nem te vagy az első, kit balvégzet ér, de megért-heted, hogy nekem haladnom kell megkezdett pályámon, mert én nagyra termettem!

Vigasztalódj, szegény barátném, első férjem is tönkrement, sőt ő az árnyékvilágból is kivonult, pedig ő ezért csak néhány ezer forinttal fizetett többet, mely összeget örökségképp hagyta reám.

A zeneteremben óriás taps tör ki most.

— Brávó, brávó, csak előre.

Valakit buzdítanak, egy fiatal művésznőt, ki egy fenomén, de még csak rejtett csillag s még kell hozzá egy kis pártfogás, hogy „star“ legyen. „Star“, ez ugyanaz, a mi a „föld“, de az ég buráján kevés a hely, s ezért az az egymást letipró küzdelem, mert egy epocha szellemkirálynak, vezető stárjának, első asszonyának lenni, ez a középpont s csak azé az élet, a ki ezt eléri, mert ő körülötte forog a világ.

A művészi élvezetnek vége van, lássuk a buffett-et most, mert ezt a zene nem értő is könnyen megérti, s ebben méltányolja Jelenségünk izlését.

Lukullus lakomája modern kiadásban. Minden étel igazán „aranyat“ ér. Egy része külföldről jött. De Jelenségünk, ő, a ki nem „snob“, ezt oly ügyesen eltitkolja, elleplezi, hogy édes örömmel nyul mindenki az ételek után.

A pezsgő hatni kezd, a cigányzene táncra hív és a gróf Jelenségünkkel egy bosztont lejt, melynél finomabb királynői táncot még nem lejtett senki sem.

Egy győztes királyi háznál a győzelmi tor után lejthet csak ilyet egy koronás királyné, kinek lábánál egy ország hódolata fekszik.

Jelenségünk lábai előtt is feküdt valami, egy meghívó, egy oly meghívó, mely a vége felé vezet.

De még folyik a tánc s tart a heje-huja, hol



áll a pör, s miben maradt a vádirat, a vádbeszéd, a tárgyalás.

Ügyvédünk ezalatt elkészített mindent, a bíróság hivatalaiban pedig gyártották az aktákat a perhez, úgy, hogy a végtárgyalásra már egy egész arzenál állott készen a felek aktacsomói-ban, melyek robbanó golyóit s mérgezett nyilait a felek majd egymás ellen fogják szórni.

A régi gladiátor-mulatságok nem lehettek izgatóbbak, mint az ilyen tárgyalások, melyek zsufolt karzatok előtt zajlanak le, s az igazság nevében emberáldozatot követelnek.

Igazság légy üdvözölve! S engedd meg, hogy téged ama „veres fonálnak“ nevezhessünk, mely a tényeken átvonul.

Bárónénk teljesen össze van törve, s csak átkozódni tud ama gonosz szellem ellen, ki ezt a nehéz kórt ráolvasta. A megigézés és a ráolvasás kora tehát sohasem vonul le a föld színéről, az is olyan, mint a romantika, mely, Carley szerint, mindig volt, mindig él és mindig meglesz. Vagy, hogy egy betűvel tovább menjünk, mi mindig ugyanazon hullámon ülünk s csak az változtatja helyzetét, alakját és méreteit.

Utoljára is azt nem lehet kívánni, hogy a nap pályáját megcserélje, avagy azt, hogy egy jellem átvedlődjék egy egészen más jellemmé, megtagadva önmagát s nem engedelmeskedve saját agyműködésének.

Ez oly alkimista elmélet volna, mely egyik elemből akarja a másik elemet létrehozni, merő

diffúzió által. Ugyan azt mondják, hogy a rádium már képes önerejéből héliummá alakulni, lehetséges ez, de viszont az is bizonyos, hogy Jeleniségünkben az élet folyamán már sem naiva, sem Magdolna nem lehet.

Bensejében csodálatos erőt birhat, hogy úgy mondjuk, olyan tüzhányó fékező erőt, mert hisz ő teljes biztonsággal táncol a tüzhányó krátere fölött, melyet ő saját kezével szitott föl és készített kitörésre.

Mert hisz igaz az is, hogy a pör csak pör s így az lassu hullámveréssel folyik, de lehet másvalami is a világon, a mi izgatottabb, idegesebb, mozgékonyabb, mint egy becsületsértési pör. Mert úgy mondják, a legérzékenyebb valami, nem a szív, hanem a „zseb“. Az, a mi a „zsebbe vág“ és úgy látszik ez szitotta föl a Gold barátunk érzékenységet is, midőn a második részletfizetésért megjelent, s ekkor számára Jeszky ur pénz helyet egy drámai jelenettel kedveskedett.

A mi vörös barátunk nem tudta elképzelni, Lear őrjöngése, Macbeth dühe, vagy valamely hasonló híres hős magánjelenete játszódik-e le előtte, vagy tényleg a pusztaság valóság, melyben Jeszky ur a fizetést megtagadja, addig, míg az ékszer elő nem kerül.

Ezt rossz néven Jeszky urtól venni nem lehet, hisz néki mindenki gyanús, a ki csak él.

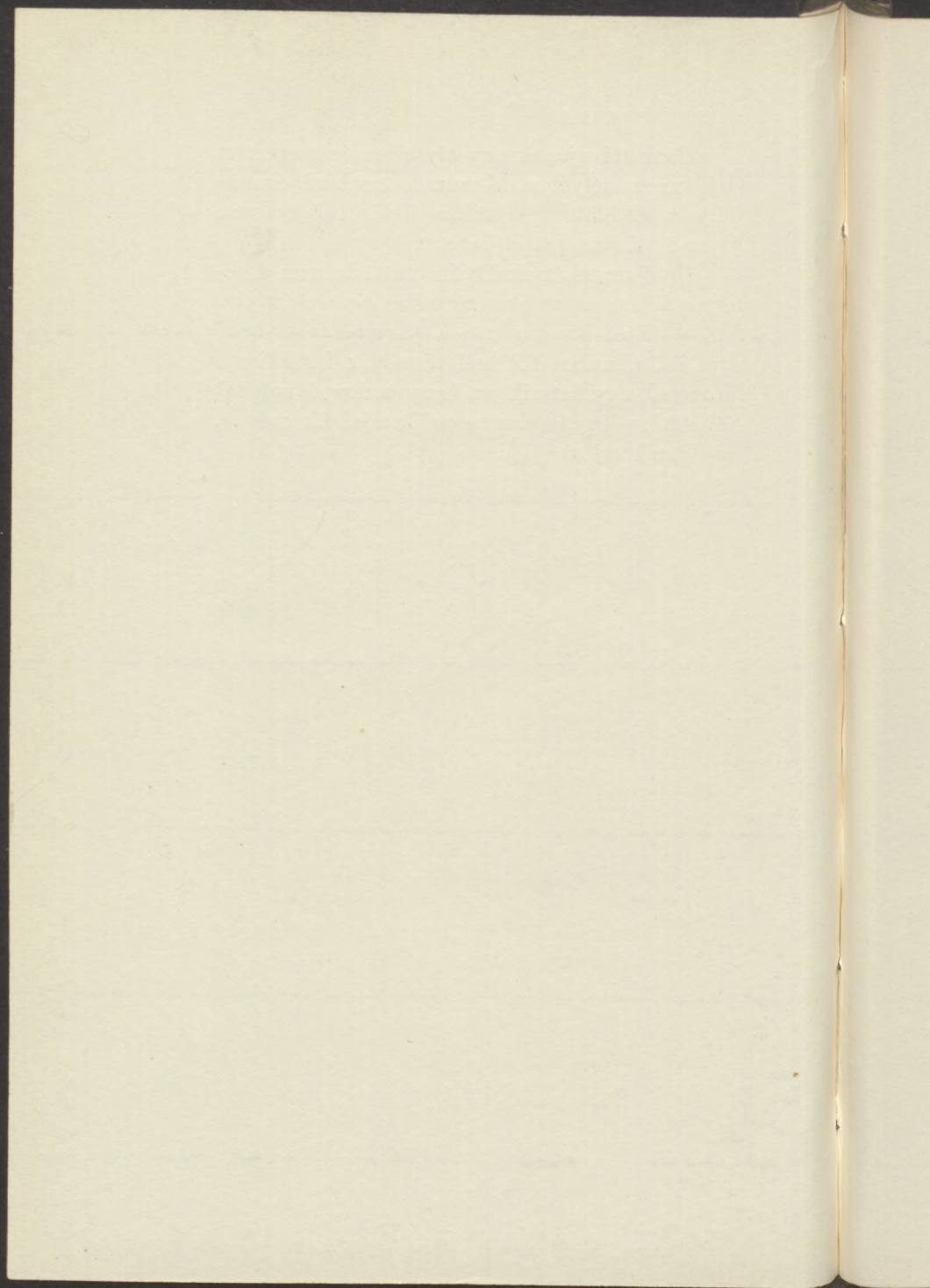
Gold ur elhordózkodik pénz és remény nélkül, Jeszky ur elődázta a fizetést egy időre, ez kétségtelen bizonyos, de az is bizonyos, hogy a



Nyaklánc tolvajának egy oly ellenséget szerzett Gold ur személyében, ki száradó torokkal, és még félig meghűdött nyelvvel is üldözni fogja azt, ki az ő büszkeségét eltüntette.

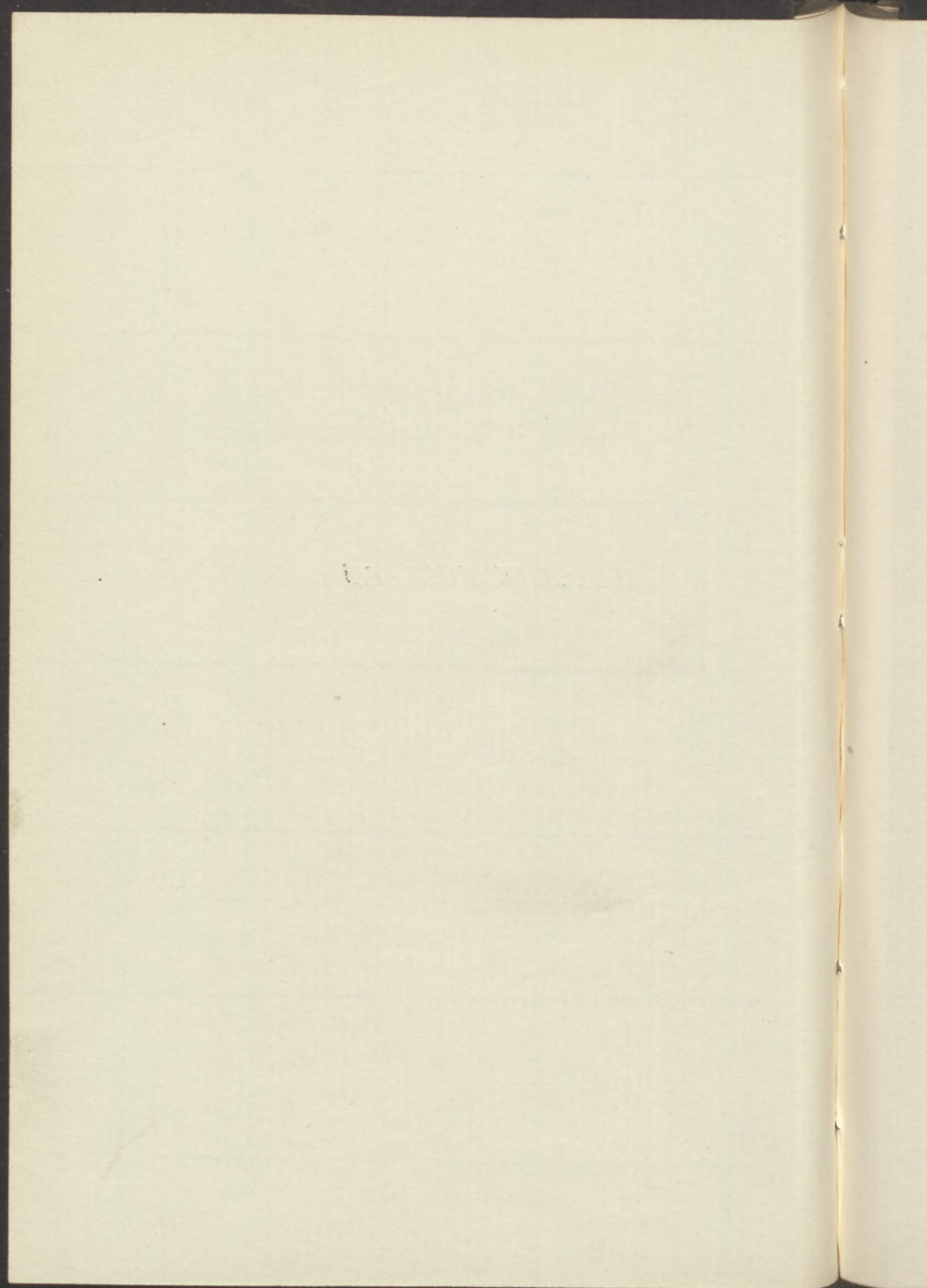
Gold ur tehát riadót fuvatott, de nem a detektivek, hanem az ékszerészek és ágensek útján.

— Nos, Nyaklánc, jelenj meg! A te órád újra ütött, neked föl kell tűnnöd a láthatáron. Végzeted úgy látszik az, hogy a fogyó holddal láthatatlan légy, de ha megtelik a hold korongja, úgy ismét színre jöjj!





*HATODIK FEJEZET*





### *Melyben a Nyakláncot megtalálják.*

Gold ur nem volt ügyetlen, sőt ismerte az elterjedt közbeszédet is, mely azt mondja, dobszó nem kell a verébfogáshoz. S az ilyen ékszer is olyan, mint a vad, mihelyt a legkisebb gyanus zajt hallja, mely bőrét veszélyezteti, eltűnik, mint a köd, a szélfúvásra szellőszárnyon tovább áll, s aztán egyszerűen nincs, bár a térben ő mégis létezik.

Gold ur tehát érdeklődött a Nyaklánc iránt. Föl is hajtottak és jeleztek előtte számtalan rejtett zugból kaparva ki azokat, s Gold ur nem egyet le is fülelt közülök, mert hisz a Nyaklánc-hajsza alatt nem kötelezte magát, hogy kapzsiságát fékezze és a hasznocska szagát tovatűnni engedje.

De ezek az ő vásárlásai gyermekdolgok voltak, ártatlan kisdud csecse-becse üzletek, mert az igazi vad nem mutatkozott. De Gold ur széles agitációt fejtett ki, s a szűk alapról elindulva, kitapogatta, fölbujta, meghallgatta, minő Nyak-

láncok vannak már a világon s milyenek találhatók az ő Nyaklánc-tanulmányához.

Egy ilyen bécsi „mozgó egyensúly“, ki az ékszerek eladásával foglalkozott, értesítette Gold urat, hogy ott a császárvárosban a Kaertnerstrassen tisztogattak egy csodanyakláncot, melyet egy főherceg szánt ajándécul — nem a feleségének.

Az ékszer egy költemény, gyémántjainak fényessége kis százszinű reflektorhoz hasonló. Gold ur belsejében emelkedni érzett valamit, mint mikor a szerelmes ember előtt ideáljáról beszélnek. — Ez az, ő az! — Gold ur Bécsben termett s ismeretsége révén könnyen eljutott a Kaertnertrassei ékszerészhez. S ott a fiókokból a sok Nyaklánc közül egyszerre csak elékerült lilabársony vánkospárnán az igazi Nyaklánc.

Gold ur csodálatát fejezte ki és távozott. A táviróhivatalba sietett és sürgönyökkel intézkedett.

Másnap reggel a bécsi rendőrség előzékenyen kopogtatott a Kaertnerstrassei üzlet üvegajtáján, s ékszerészberátunktól elkérte híres Nyakláncát. Megvigasztalták a szegény gyémántköszörűst, hogy csupán biztonság kedvéért, megőrzés végett viszik a kincset magukkal!

Tehát a Nyaklánc megvolt. Ki most a tolvaj? Gold ur, mint a ki jól és szédítő gyorsan végezte dolgát, mert hisz nem sok időt fordított ezen intenzív tevékenységre, hogy az ékszert fölkutassa, tehát Gold ur befejezé munkáját,



félreállt; s a munkát, mely hátra volt, most a detektívek vették kezükbe.

De minderről egy szó sem került az újságba, egy szó sem került közszájra, mindez a kulisszák mögött a legnagyobb titokban történt, olyannyira, hogy még a pört boncoló küzdő felek sem tudtak a dologról semmit. Ez a detektív-főnök különös kívánsága volt.

A rendőrség megköszönte Gold ur szíveségét, mire ő viszont megköszönte, hogy megengedték neki azt, hogy ismeretségei révén rendőri beavatkozás nélkül ő kutathatta föl kincsét. Ezzel átadva mindent a rendőrségnek, Gold ur eltűnt az embertömegben. A finom szaglása, selyemtalpu detektívek pedig a fölvetett szál alapján kezdtek kutatni tovább.

Munkájukat oly csendben végezték, mint a hogy az indiai fehérhangya a legsodásabb csendben rág keresztül mindent, csak a burkolatát hagyván meg a tárgyaknak, úgy, hogy csak akkor vesszük észre, hogy az megsemmisült, mikor hozzáérünk, s az ujjaink alatt széjjel foszlik. Ilyen finom, aprózó munka folyt a detektívek táborában, hogy a Nyaklánc titokzatos tolvaját kézrekerítsék. Kisérteties, néma csöndben, legkisebb zaj nélkül.

Kisült tehát, hogy az ékszer egy fátyolos hölgy adta el, ki francia nyelven beszélt, Páris jargonjával s a német nyelvet idegenszerű kiejtésben törte. Közben Jant siratta, férjét, ki nemrég halt meg.

A detektív válasza az volt, hogy Jan: „Az csak mese lehet!” Az ismeretlen csekket kért Blanche névre.

Helyes! Ez egy fix pont.

Tehát madame Blanche, a csekk pedig az angol-osztrák bankba szolt! Lássuk, mit mond a bank.

A csekket előveszik s tényleg rajta van madame Blanche névaláírása, mely elismeri, hogy a pénzt fölvette. Dült betűk, melyek a szakértők véleménye szerint mindig használhatnák, midőn ama kéz írásba kezd, mely e pár sort papírra vetette.

Helyes! És most lássuk, a bank minő pénzt, hányas számú ezreket adott, a 21.000 forint érték helyett.

Csodálatos, a könyvbe a bankjegyek száma nincs bevezetve. Sőt egy megjegyzés van a könyv lapjára jegyezve: „Az összeg aranyakban fizettetett ki.”

Mennyi óvatosság! Detektívjeink szomoruhan hajtják le fejüket, hisz az angolna nem siklik ki ügyesebben az ember kezéből, mint ez a furfangos tolvaj a detektívek bálójából.

Ha a fátyolos hölgy hallhatná ezen magasztaló beszédeket, nagy önértzet töltené el s körülbelül ezt gondolná: „Ti szegény parányi agyvelejű emberek, kik a mindennapi munkához vagytok leláncolva, ti akartok tulajrni az én eszemem, az enyémem, mely sok nagy férfi, sok finom szerkezetű agyat becsapott már!”



De minthogy a fátyolos hölgy távol van s az ismeretlenség homályába táborozik, bámulónak tiszteletét csak akkor adhatjuk át majd neki, ha egyszer véletlenül lesz alkalmunk megismerni őt.

A véletlen néha csodákat művel! Néha országok sorsát dönti el, néha világraszóló találmány szülőanyja lesz. Ez is egy épp oly titokzatos erő, mint a szerencse, aztán meg ez is csak annak szolgál, a ki őt lenyügözni, rögzíteni tudja. Mert mit ér mindaz, mi az ürben kóvályog? Ha nincs földön járó alakban megalakotva, hisz az mind csak álmokép vagy ködfoszlány, mely reális értékkel nem bír. Mert hisz hiába mondja Hamlet, hogy sok dolgok vannak égen és földön, óh Horáció, melyek titkos erővel bírnak, mert mit ér ez mindaddig, míg az a való, az általunk ismert életbe bekapcsolva nincsen. „Egy-egy kapocs kell néha csak, — mint Darwin mondta, — s aztán kész a sorozat.“ De addig az egész mű csonka, míg az az egy kapocs hiányzik belőle.

Mert vajjon mit ér a detektív karnak az a sok tépelődés, melyet a Maison Daisy főnöke bensejében kifejtett, míg azon törte a fejét, hogy ki lehetett az a fátyolos hölgy, ki nála azt a drága ruhát megrendelte, kifizette, de érte nem küldött, sőt azt sem mondta meg, hogy ő hová küldje aztán a ruhát, ha az igazítások megtétnek rajta. A szegény szabómester sokat tépelődött eme különös üzleten, mely saját beval-

lása szerint még soha elő nem fordult üzletéletében, annyira tépelődött, hogy utoljára nem állhatta meg, hogy egy barátjának el ne mondja ezt a különös, előtte teljesen érthetetlen esetet. Egy semmiség néha megfordít egy egész történetet. Néha egy kilótt golyót egy karó, melybe beleütődik, egész új irányba térít, a nélkül, hogy sebességét elvesztené. A szálak néha a legkülönbözőbb módon futnak össze, de hogy mi tartja őket össze, senki sem tudná megfejteti, ha az érdek nem taláztatott volna ki az emberek számára.

Az „érdek“, mely jobb ragasztószer minden találmánynál, sőt minden földi erőnél, mert belsőleg kapcsolja össze az embereket. Az idealizmus az csak mámor, mely elpárolog, de az „érdek“ az köt, törhetetlen kapcsolcsal.

Igy szabómesterünk eltökélt szándékkal ment kávéházi útjára, hol baráti társaságban szokta elunni idejét. Rendes köznapi útjára ment, de nem teljesen közömbösen, sőt úgy, mintha valami nagy örömhír zavarná. Pedig csak egyszerű kis hír volt az, melylyel remélte, hogy barátai érdeklődését pár pillanatra a maga számára leköti. Minő parányi öröm ez, és mégis egy egyszerű ember életében jelentős mozzanat.

Különben is ki tudja megmondani azt, melyik az a mozzanat, mely örök jelentőségű. Hisz azt csak az idő képes azzá avatni, a körülmények segélyével!

Ime, minő egyszerű, hétköznapi pillanat



volt az, midőn a mi szabónk barátainak mesélni kezdte az ő különös vevőjét.

— Ő jött, vett, fizetett és távozott! Illetőleg, nem, még nem távozott, visszafordult, én azt hittem, a lakeimét mégis csak fel fogja diktálni, de nem, a fátyolos hölgy egy szivességet kért tőlem, csak azt kérte még, hogy aranypénze helyett adjak bankjegyeket neki. Azzal elment, többé nem láttam, a ruha az ki van fizetve, ott lóg a ruhatárban, kézbesíteni nem tudjuk, érte pedig senki sem küld. Ennyi az egész!

Semmi nagyszerű, semmi különös. És mégis a kávéházi asztal egyik hallgatója örömmel kiáltotta: Istenemre, ez nagyszerű, mond el ezt mégegyszer.

S alakunk elismételte történetét, s a fátyolos hölgy és az aranybeváltás újra elmondott, mire az érdeklődő asztaltárs majd megcsókolta a mi bámuló alakunkat. Mert tényleg az ő számára, ki a rendőrségnél egyszerű állásban volt alkalmazva, ez nagyszerű volt. Egy biztos jutalom, vagy legalább is előléptetés, in spe! Vagy ígéretben. Mert hiszen a modern társadalom „az ígéret földje!” Mert mindenki ígér, jóformán csak ígér . . .

A rendőrtisztviselő nem sokáig zavarta a társaságot, s otthagya mesterünket többi barátaival együtt a kávéház füstjében üldögegni. Egy ilyen szürke alak nem is érdemel mást, mintha egy pillanatra észre is vesszük, aztán ott hagyjuk tovább üldögegni őt s ezzel véglegesen el-

hagyjuk tünni szemünk előtt. Különben is az egész csak helycsere. Mert szabómesterünk helyére most egy kis „chain“-„anglaise“ segélyével egy beamter került.

Beamterünk tehát gyors léptekkel megy célja felé, s még az este kopog főnökének, a detektiv-osztály főnökének ajtaján. Szürke kis szeme fényesen csillog. Ki van világítva, mintha legalább is egy Nyaklánc gyémántjai csillognának benne.

Mikor bezárult mögötte a hivatalszoba ajtaja, áradozni kezd főnökének és nagy vívmányait emlegeti. A főnök azonnal látja, hogy lírai természetű emberrel van dolga, s ezért lecsillapítja alakunkat, s csak a száraz tényállást kéri tőle. Azt előadta, mire főnökünk összeszidja a fiatal rajongót, hogy ilyen ábránddal hogy meri zavarni őt, őt, a főnököt, kinek oly terhes elfoglaltsága van.

— Mit gondol ön? Amért az is fátyolt viselt! Egy lenne azzal a Nyakláncos hölgygyel! Aztán az arany?

— Ah! Kérem, ön még nagyon fiatal, kedves barátom, azért kérem önt, hallgasson el ezzel az álommal, én meg megígérem, hogy elfelejtem ezt, mert nem szeretném, ha nevetségessé lenne társai előtt!

Fiatal barátunk szerényen távozik, a főnök pedig akcióba lép. Mert először jön az „Én“, aztán mindenki más jöhet. De első az én, mely-



nek növelésére fel kell használni mindent és mindenkit!

Ime, a mellékalakok mily szépen kipotyognak és elmerülnek, hogy a forgatagban a főnök, a ki kezébe vette az ügyet, előtérbe léphessen.

Te különös moloch! „Te Én“; mely másoktól annyi áldozatot kívánsz, és mindig szomjuhozol valami után, a mi neked hasznos, örömet ad, de éppen azt más ónsulyként érzi, mint a te „éned“ örömének következményeit. Az „Én“ harca és önzése, ez a világ berendezése, erre van építve minden társadalom.

„Mert jaj annak, ki a folyó árja ellen akar menni, vagy csak szembe akar szállani a társadalom áramával, az elsöpörtetik és megsemmisül! Tanuljatok meg minél kérlelhetetlenebbül önzőknek lenni, s akkor tiétek az élet, a társadalom fölemel benneteket és előre visz célok felé!“

Az ideáлизmust felejtsetek el, a modern kor nem türi azt meg, a társadalmi berendezkedés másmilyen most, mint az a régi volt, mely még megtűrhetett keblében naiv, érzékeny, ideálista lelkeket. Ezek Darwin törvénye alapján kipusztulnak, mint életképtelen, a kor viszonyaihoz, az életfelfogáshoz, az élet átéléséhez nem alkalmas lények!

Természetes! minden kornak megvannak a maga emberei. A modern kor nem ismer mást, csak önzést.

Főnökünk tehát maga vette az ügyet ke-

zébe, s másnap nagy titokban fölkereste a Maison Daisy szabómesterét és nagy vigyázva, becsületszó és titoktartás fogadás mellett elmondatta magának a fátyolos hölgy történetét. Az elbeszélés összevágott a tegnapi értesítéssel. Sőt az is igaznak bizonyult, hogy aranypénzt cserélt be a fátyolos nő, melyért papir bankjegyeket kért. Az arany kis papírrudacskába volt göngyölve, úgy, a mint azt a bankoknál szokták. Főnökünk megállította emberét beszédében és tudakolni kezdte, hogy vajjon nem emlékszik-e az ezresre, melyet az aranypénzért adott az egyéb apró bankjegyek között. Alakunk kikereste könyveit s az ezres számát felírta egy kis papirosra.

— Az ezreseket fel szoktam jegyezni, hadd legyen egy kis összeállításom, hogy mennyi fordul meg üzletemben, ilyen nemes papirdarab, aztán meg érdekel is, hogy visszatér-e hozzám egy ilyen papir, ha egyszer elhagyta üzletemet. Nagyon helyes!

Főnökünk esküjét véve a szegény csodálkozó alaknak, eltávozott. Ezzel főnökünk szerint az ügy rendben volt. Ez a detektívfőnök a szaglászik detektív módszerét követte és ehhez képest állapította meg haditervét is.

Az ezres száma a kezében volt. Egyszerűen elnevezve X1. Kerestetik tehát az X1. számú ezres, melyet csak a fátyolos hölgy mozgósíthat. A detektívek tehát lázas hévvel üldözik az X1-t, s a rendőrség apparátusát igénybe véve, sürgő-



nyőz mindenfelé, hogy az X1. számú ezres napfényre kerüljön.

Szegény papirdarab, minő érdeklődés tárgya lett egyszerre. Több száz ember kutatja egy nagy birodalom bensejében, sőt a külföld nagy városaiban is lekopogja a távirógép tüfogával, kerestetik X1. No te szegény kis víznyomásos papirdarabka, miért születted a világra. Nem kerülnél most a hajsza végére. A körvadászat megindult és minden kijárás el volt állva. Ugy, hogy szegény X1-nek be kellett szorulni a róka-körbe. Ime egy kis papirszeletkéért ennyi hajsza! Egy kis papirfoszlányért, mely tulajdonképen való értékben nem ér semmit sem, de az állam, ez a láthatatlan élő lény, ez az uzsorás-kezü szipoly elhiteti alattvalóival, hogy az ezer koronát ér! Ezer koronát, annyit, mint egy néptanító évi fizetése, ki száz gyermeket beolt a civilizáció számára a betűk segélyével. E papirdarabka egyenlő értékű tehát egy kulturmunkás évi munkájával.

Pedig az a munka is épp oly nehezen megbecsülhető munka, mint ez a papir, mely az állam cimerével van ellátva, értékesnek vallja magát. De hisz azért állam az állam, hogy hatalmával szuggerálja, hogy mindaz, a mit ő értékesnek mond, az egyuttal az is, és a melyet ő nem tud használni és kizár az értékletből, az semmit sem ér.

Szaglászaink előtt az X1 volt egy csodaérték, melyet az egész detektív-kórus szemében

azzá tétetett a felső parancs. A szaglászok tehát szétrebbentek, s fölkutatták az ezresek ezreit. De X1 barátunk nem jelentkezett sehol. Az óvatos X1 valahol meglapult.

A gépezet tehát megint megállt egy pillanatra, de azért szaglászaink nem hagyták föl a kört, hanem lélekzetüket visszafojtva lesték, tágra nyitott szemekkel, mikor bukkanik fel valahol az X1, mert hisz bármily óvatos és ügyes volt is a fátyolos hölgy, hogy pénzhez jusson, azt magánál az idők végéig még sem tarthatja, mihelyst pedig mozgósítja eme papírszeletkáját, abban a pillanatban mozgásba hozza a gépezetet, mely őt összezuzza.

Az idő mindig végez valamit, az soha meg nem áll, s ha állni látszik is egy-egy hullám, a többi rohanva tovább siet.

Mig Bécsben a papírszeletke hajszája kötötte le egy sereg ember figyelmét, addig Budapesten nagy arányban foly tovább az élet és száz meg száz új eseményt hozott felszínre, melyek érdeklődést keltettek a szemlélőben. Jelen-ségünk alakja hatalmasan kiemelkedett a társaságból, fönt és mindenütt bálványozták. Nem volt nap, hogy valami új hír ne kelt volna szárnyra felőle, mely hír egyuttal dicsőségét is ne hirdette volna. A soirek és ünnepélyek korát élte a város, mint mindig tavasz tájon, midőn az udvar fényének egy sugarával ráragyog kelet Párisára.

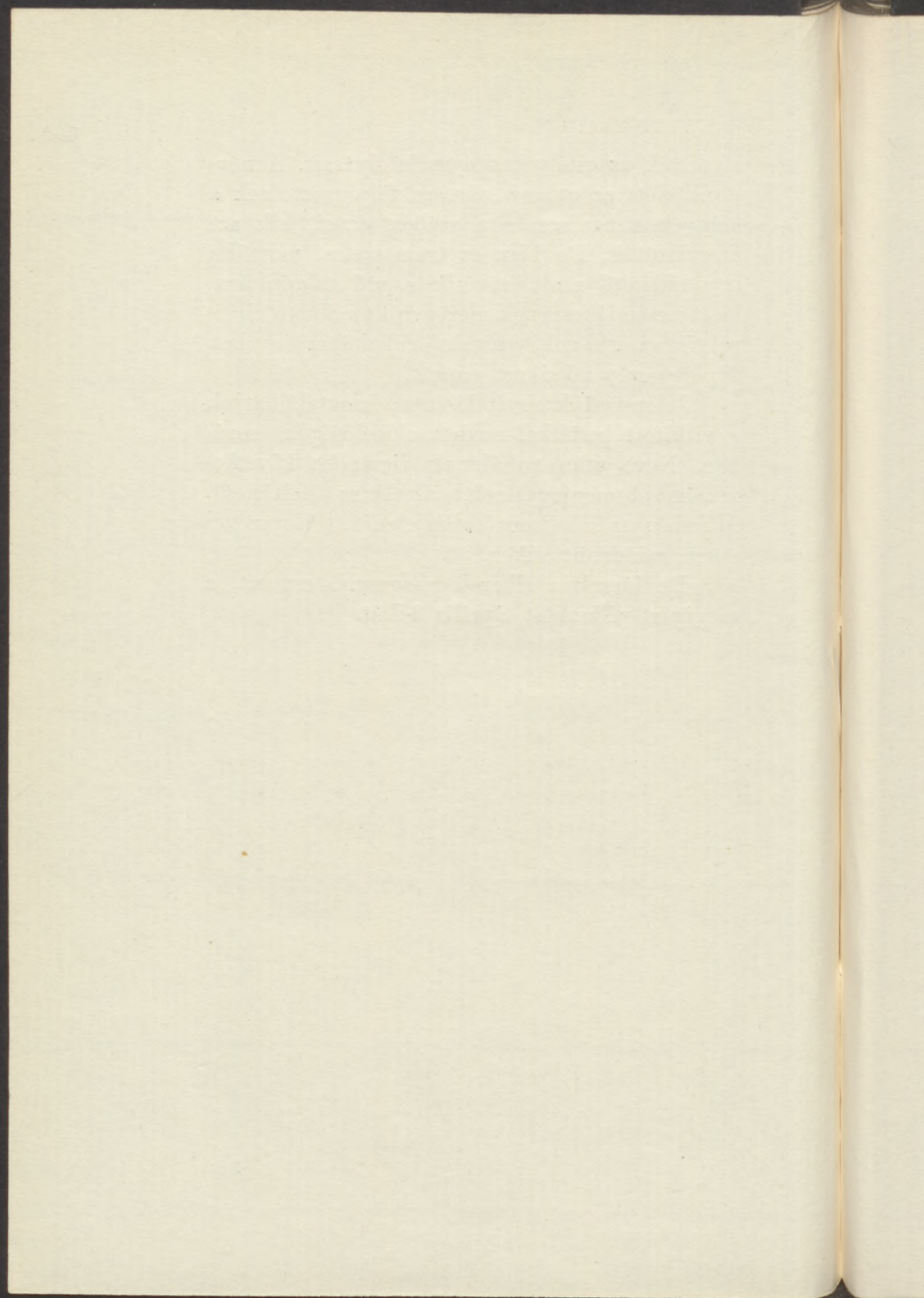
Az ujságok, ezek a pletykakürtök hangosan



hirdették az estélyek fényes lefolyásait. A névsorok előtt az utókor számára följegyeztetnek a hölgyek ruhadiszei s a szabók ueuei, kik azt megalkották. De hisz ez természetes, mert ha egy hidépitő nevét rávésik a mű talapzatára, mért ne emlékeznének meg arról az alkotó elméről is az ujságok, kinek ruhakölteményében egy-egy szép nő sikert aratott.

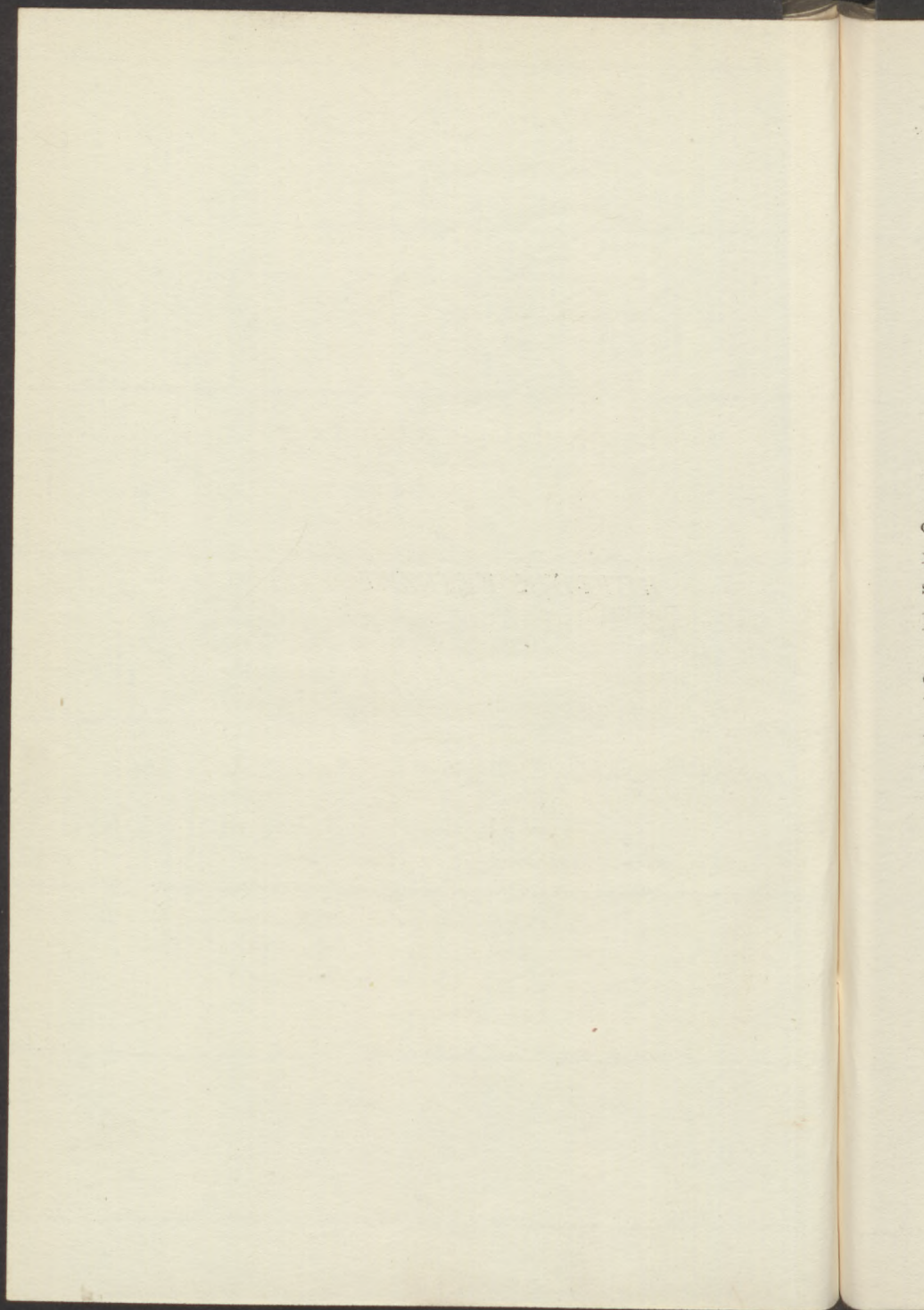
Jelenségünk nevét könnyen megtalálhatjuk a ritkitott betűkkel szedett előkelőségek sorában. Neve után ruhájának dicséneke következik, majd megjegyzések, „általános feltűnés“. „Eseményszámba menő megjelenés!“ Egyszóval siker, mindenütt siker!

De lássuk a siker legmagasabb csucsát, a megígért pillanatot, április 6-ikát.





*HETEDIK FEJEZET*





*Melyben Jelenségünk a hegytetőre ér.*

Jelenségünk ajtaján kopogtatnak reggel tíz óra körül, a nevezetes udvari estély napjának reggelén. A komorna alázatosan jelenti, hogy a szabómester és az ügyvéd ur akarnának egy-egy perceit elrabolni.

Az unottság kifejezése ült Jelenségünk arcán, midőn ügyvéde nevét jelenteni hallotta: — Vége mikor lesz már. Hisz annyiféle írást állított már ki ennek a tökfilkónak ő, ki őt az egyes tárgyalásokon helyettesítette, hogy már ez is meg-unhatta volna a dolgot.

— Na, az ügyvédek! — Jelenségünk szeretett volna az eléje bocsájtott megbizottjának erről egy kis rögtönzésforma elmélkedést tartani, melyben a hasonlatok önkényes megválasztását királynői voltánál fogva magának vindikálta volna s mely monológ ügyvédbarátunkra fölemelő hatást egyáltalán nem gyakorolt volna.

Ámde Jelenségünk uralkodni tudván magán, a lehető legnyájasabb mosolylyal fogadta

ügyvédének kézesőkját és nem bocsájtkozott semmiféle fejtegetésbe.

Egy alázatos fejhajlítás után a megbízott bátorkodik tudtul adni megismételt bocsánatkérések között, hogy április 8-án, azaz harmadnapra lesz a Nyaklánc-pör végtárgyalása, melyre kéretik személyesen megjelenni, mert a bíróság mindkét felet megidézte.

Képzeltetni erre Jelenségünk méltó haragját.

— Ah! Mennyit szenvedek ezért a Nyakláncért. Hisz én elmondtam már mindent, a mit csak mondhattam, különben sem az én pöröm ez, hanem annak a másik félnek a pöre. Aztán vége mikor lesz már ennek? Hisz ez borzasztó, mert más lop, azért kell engem szekirozni. Még ha én loptam volna, akkor sem érdemelném meg ezt a sok zaklatást. Hát még azért a szőke asszonyért, még azért a Nyakláncért!

Az ügyvéd nagy óvatosan megmagyarázta, hogy ez lesz az utolsó zaklatás, mert ez a végtárgyalás, mely eddig egy-két ok miatt idáig halasztatott.

— Ám legyen. — Jelenségünk megnyugtatta megbízottját, hogy meg fog jelenni a tárgyaláson, Jeszky ur kíséretében fog megjelenni a döntő matchon.

Ezzel az ügyvéd elbocsátást nyer. Jelenségünk pedig magára kapva pongyoláját, átvonul nagy szalonjába, hol szabómestere várakozott rája.



Uj remekét is magával hozta, mely a főhercegi estélyen volt hivatva, hogy Jelenségünknek teljes sikert, az alkotójának pedig elismerést szerezzen. Az óvatosan begöngyölt ruha takarója alól előkerült. Halaványzöld virágokkal áttört selyem, a derékon csipke, mely pókhálószerűséggel simul a selyem testhez.

Jelenségünk visszavonul és komornája segítségével magára ölti a fényes ruhadarabot, aztán megjelenik a szabó előtt. Az elámulva nézi Jelenségünket, a mint suhogó ruhadiszbén feléje közeledik.

— Tökéletes! Méltóságos asszonyom, ilyen ruha nem lesz több, mely így simuljon a testhez és így növelje a megjelenése nagyszerűségét! A mint így közeledik az emberhez, méltóságod alakja nő, folyton nő, s az ember a csodálattól elámulva hátrálni kezd, hogy utat adjon egy megjelenő tündérnek!

Jelenségünk nyugalját nem zavarja a szabó áradozása. Hanyagul vonul el a tükör előtt, csak egy pillantást vet a nagy tükörbe, de ez az egy pillantás elég arra, hogy fölismerje a ruha értékét, s meglássa mindazt, a mit látni akart, a mit látni szükségesnek tartott.

— Rendben van!

Emberünk meghajol, de még nem távozik. Valami kérése volna még. Jelenségünk ránéz, észreveszi a várakozó zavart.

— Ah úgy, tehát mennyi?

Szabónk ajkáról egy szám röppen el. Jelen-

ségünk visszanéz erre, emberünk mentetegetni kezdi magát:

— A negyedik ruha, asszonyom, egyik nehezebb kivitelű volt, mint a másik. 15—20 ember dolgozott egyen-egyen, bele nem számítva a csipkeverőket, mert hisz a csipkét külföldről hozattam! — Szabónk ezalatt tovább beszél, dicséri ruháit és egyben mentegeti az ára magasságát.

Jelenségünk szobájába vonul és kis vártatva pénzzel tér vissza. Egy pár aranyat ad s aztán a többi arany helyét egy angyalfejes ezres foglalja el.

Szabónk kezét csókol, zsebre téve pénzét, boldogan távozik. Mig a lépcsőn lemegy, tervével is elkészül, hogy mire fogja fordítani a megszerzett ezrest. Kölcsönét fogja vele törleszteni! És még aznap nagy sietve rohan a bankhoz és ezresét lefizeti.

A hivatalnok megforgatja a pénzdarabot, majd megkérdi emberünket, hogy övé-e ez a pénzdarab. A fölháborodott üzletember elmondja nagy rövidséggel, hogy ő más ember pénzével törleszteni nem szokott és minthogy neki Jeszkyné ömértósága éppen most fizetett, azért elhozta ide a pénzt, hogy törlesztését eszközölje.

— De ugyanazt a pénzt?

— Ugyanazt!

— Ön tehát azt mondja, hogy Jeszkyné ő méltóságától származik önhöz ez az ezres.

— Tulajdon tőle.



Ezzel a dialóg véget ért. Ekkor egy detektív is megjelenik a banképületben és megvizsgálva a pénzdarabot, kijelenti, hogy az tényleg nem más, mint az annyira forrón keresett X1.

Emberünk vallomását jegyzőkönyvbe veszik, s aztán titoktartást s halálos hallgatást eskettelve vele, szabadon bocsátják őt, ki csak akkor tér eszméletre, midőn az utcaszinen találja magát. Szegény embernek az ő köznapi gondolkozása előtt teljesen érthetetlen volt az előbbi jelenet, s tényleg azt hitte, hogy valami kelepcebe került s azért magába zárva nagy titkát, eltűnt az emberek között és beletemetkezett üzletébe.

Jelenségünk ezalatt elkészített mindent, a mire az estély folyamán szüksége lehetett. Csodálatos, az ő nagy figyelmét semmi sem szokta elkerülni, s ha nem lett volna elfoglalva annyira a báli készülődéssel, talán meghallotta volna még az ablak fölött zizegő táviródrótokat is, melyek jelentették Bécsnek, hogy az X1 megkerült.

De most Jelenségünk teljes figyelme öltözékére volt irányítva, az esti megjelenésre. Ez az ő győzelme, ez az est és életének csúcsa.

Minden perc, mely az estélytől elválasztotta, egy-egy mély völgyszakadéknak tetszett előtte, a mely még elválasztja őt a hegyoldaltól, hogy célhoz érjen. Mikor teljesen sötétedni kezdett, tej és langyos víz keverékében megfürdött, úgy, mint a régi római császárnék, kik hihetetlen fényűzésben éltek. De hisz most Jelenségünk sem volt nagyon szükében a pénznek, aztán meg a

„finish“-nél szorítani kell a versenyzőknek minden fölhasználható eszközzel a futamot.

Midőn a test ápolása megtörtént, elkezdődött az öltözködés, melyhez segédkezett a fodrász, a szabómester két alkalmazottja, egy színházi öltöztetőnő, ki az arc retusirozását végezte és végül a komorna.

Mária Terézia koronázási diszöltönyét nem kellett nagyobb előkészülettel és segédkezéssel a királynőre adni, mint ezt a zöld selyemruhát Jelenségünk természetére borítani, hogy az ő hódító ereje emelkedjék, s teljes erővel kifejlődjék.

Mily egyszerű dolga volt ezalatt Jeszky urnak, ő ezalatt fizette a számlákat, a miket hoztak, s közben fölhuzta frakköltönyét, fölkötötte fehér nyakkendőjét és ezzel készen volt. Teljesen készen. Még az érdemrendek föltüzésével sem kellett vesződni, mert azok nem voltak, az udvari tanácsosi cím pedig csak úgy csapódik az ember után, mit a hogy a frakk-kabátnak utána lendül az ő fecske-szárnya. Jelenségünk ezalatt elkészült öltözkékével s hajdiszével, a virágfüzér is reá volt már téve, egyszóval készen volt.

Kár, hogy nem a középkor korszakát éljük, midőn a lovagvár termeiből kilépő nőt üdvözölni a harold kürtjének riadása. Tényleg Jelenségünk megérdemelt volna egy-két taktus kürtriadót, mert megjelenése a legpetyhüdtobb kedélyt is bámulatra ragadta.

Az öltöztetők elvonultak, s ő ott állt a nagy tükör előtt és várt, hogy a kocsit jelentsék. Bel-



sejében ezalatt nem közönyös indulatok bujkálhattak, mert szeme szokatlan fényt lövelt, mintha csak egy nagy Nyaklánc összes gyémántjai abban ragyogtak volna, hogy egy fénynyé tömörülve erős sugárfényt vessenek.

Tehát végre! Ennyi küzdelem egy napért. Mennyi és minő küzdelem, melynek legnagyobb része olyan volt, mintha sötét szobában kellett volna láthatatlan ellenfelekkel küzdeni, ezért volt talán az, hogy gyakran a fegyverek megválasztására sem volt elég idő és így csak a mi célszerűnek látszott, az használtatott föl.

De a tépelődésnek nincs helye a tett pillanatában. A ki filozóf akar lenni, az keresse a magányt. A ki pedig az élet rohanásában részt akar venni, az legyen gyors tettének véghezvitelében. Egy lépéssel legalább is gyorsabb, mint a meddig a többi ember gondolkozása elér. Egy „orrhosszal“ nyerve is biztosítja a díjat, míg a legszebb futam is semmibe vész, ha nem a többi versenyző előtt ér a küzdő célhoz.

Duck grófék igen kedvesen végrehajtották, a mi az ő szerepük volt erre az életre és így Jelenségünk halálával pillant „vissza“ rájuk. Bizony csak vissza, mert mától fogva ők is el fognak maradni a lassu árral haladó emberárban. Ezután Jelenségünk egy bucsupillantást vetve kedvenc velencei tükrébe, elindult nagy útjára: „En evant!“ „Föl a hegytetőre!“

Jeszky ur tiszteletteljesen segítette be hősnőnket a járműbe és erre a kocsi megindult a

hegyoldal felé. Jelenségünk ismét magára maradt, mert hisz Jeszky ur hiába ült mellette, — ő csak névleges érték, — és agyában egymást kergették a gondolatok megint. A „cerele“ esélye ez most a „To be“ kérdése és monológja, mely miként Hamlet belsejében, úgy Jelenségünkben is, a nyilvánosság kizárásával megy végbe.

A jármű ezalatt átkelt a hidon, s emelkedni kezdett a Szerpentin-uton a hegytető felé. Most egy kis csönd következik, mely alatt lélekzet vettetik és valami különös borzongás fut át Jelenségünk egész valóján, a kocsi behajtott a palota kapubejáratán.

Azért most egy új fejezet jön, mely a Kelet meséjéből van véve. Minden tündéri szép. A nagy teremre a villanylámpák kis üvegburáiból fehér fény árad, melyben jár-kelel a fényes ember-sereg, s közöttük, mint finom virágok bólongnak a szép nőfejek.

A főherceg estélye királyi. A cerkle véget ér és mindenki kedve szerint cseveg azzal, a kit fölkeres. De ki az, a kit a főherceg megismételve kitüntetett megszólításával. Egy olyanforma női fej, mint a „Vanity Fair Becky Sharpja“; ruhája zöld selyem, csipkéekkel borítva, az öltöny ára legalább is annyit érhet, mint a mennyit egy kis hivatalnok egy évre kap fizetésben. Termete tényleg királyi. Megérdemli, hogy egy főherceg oldala mellett lépegessen az életben.

De ime most még különösebb dolog történik, a tündéréj ama zöld selyembe rejtőzött angyalá-



nak saját főhercegi kezével nyujt teát a ház ura. Aztán egy kis kozy kornerbe ülnek és beszélgetnek. Hogy miről folyik köztük a szó, az titok és idegen fülekre nem is tartozik.

A fülek ezért diszkrét távolban vannak a sarokhelytől, a szemek azonban gyakran arra felé villannak és így csakhamar köztudomásu dolog lesz, hogy az a nő, ki ott a sarok mélyében elmerülve beszélget a főherceggel, senki más, mint Jelenségünk, hősünk, Jeszkyné.

Az egész világ semmi most, csak azok a percek élnek, melyek ott a sarokkülésen töltetnek el. De vajjon mit érezhet Jelenségünk, midőn fölérve a hegyesucsra élvezni kezdi a „kilátást“.

Tagadhatatlan, nem hagyja egészen hidegen a jelenet. És bátortalanul válaszolgatja a francia nyelven folytatott dialógbán: — De hercegem, hová gondol! — De később bátorsága megjön, arca tűzpirba borul, szeme mind fényesebben lángolni kezd, mit főhercegünk az ő ötletes udvarlásának tulajdonit. Jelenségünk pedig teljes ügyessége tudatában mondja bensejében: „nosza csak előre, édesem“. De az idő sokáig nem huzódhatik így kettesben, — azért nekünk még találkoznunk kell, — fejtegeti a főherceg, — hisz még annyi mondanivalóm van!

— Helyes, de hol és miként.

A terv megállapittatik. Duck grófné lesz oly kegyes s néha a háziasszony szerepét fogja játszani.

Jelenségünk érzi, hogy az első csomó már

meg van kötve, s most már csak bogozni kell a többit. Légy azért nyugodt kedves főhercegünk, Jelenségünk elég ügyes arra, hogy a kezébe vett szálakat úgy tudja sodorni, hogy a mit ő meg akar kaparni, az előbb vagy utóbb az ő kezébe hull. Légy nyugodtan világ. Ez a nőcske még fog uralkodni rajtad, ha valami közbe nem jön.

„Valami“, mert hisz a legszebb piké játszma is semmivé válik, ha valami közbe csuszik. S az a „valami“ elő szokott koronkint jönni, s akkor a játékos, a ki addig csak nyert, egyszerre mindent elveszt.

A szellő gyakran hirtelen támad, s mire észrevesszük, orkánszerű viharrá fajul, mely aztán mindent elsodor. Fönt a hegyesucson teljes fényben ünneplik Jelenségünket, kinek tisztelői most a főhercegi kegy folytán, egyszerre meg-növekedtek, lent a völgyben az apró emberek között pedig küzködnek, mozgolódnak, a törekvő lelkek, hogy egy-egy karriért megfussanak.

Mert hisz a karrier minden! Az az emberek benső erejének, benső feszültségének kiegyenlítése, a külső ellentállások áramaival. A karrier az a mérőléce az emberek rugékonyságának s lelki elascitásuk kifejezője. Kiváló készülék, mert az ellenállás nagyságával egyenes arányban áll a karriér nagysága is s így nem kell semmi nehezebb művelet a karriér megállapítására.

A veszekedés legfőljebb ott kezdődnek, mikor azt kellene az embereknek megállapítani, hogy tulajdonképpen kire lehet azt mondani,



hogy karriért futott. Mert ha egy detektívfőnök-ből miniszteri tanácsos lesz, akkor a hivatalnokok kara összetett kezekkel énekli: „Mily csodás karrier!“ Viszont egy zászlós ur pedig sajnálkozva nézi azt a küzködő kishivatalnokot, ki egy fokkal előbbre haladt. A tépelődés, a morfondírozók mulatsága. De az meg kétségtelenül igaz, hogy a merészeké a világ, s ki esuszni tud, magasra hág.

Mig a bál fényesen él a palota termeiben, addig az éjjeli vonat egyik fülkéjében, mely Bécsből Pest felé halad, összehuzódva alszik egy rendőrköpenynyel betakart alak. Nem lehet nyugodt álma, mert mindegyre fölriad. Megtapogatja pénztárcáját, sőt egyszer föl is ül fekvőhelyzetéből, előveszi érszényét, kivesz belőle egy kisdarab papírt, s elolvassa az írást. Dült betükkal nagy biztonsággal van ráírva: „Madame Blanche“.

Az angol-osztrák bank pénztárosa erre természetesen kifizette a 21.000 forintot s ezzel ez rendben van. Az alaknál még egy írás van, egy távirat, mely szükszavuan jelenti, hogy az X1 megkerült. Az X1 feltűnésének részleteit alakunk telefonon tudta meg, s így már sok dolog tisztázódott előtte. Alakunk felhuzza az ablakfüggönyt és kibámul a teli hold képébe, mely teljes fényvel világítja meg a detektív-főnök arcát.

Ha a holdfénynek Röntgensugár tulajdonsága lenne, különös erejénél fogva talán azt is

megvilágítaná, a mi főnöki belsejében gondolat alakjában él, fejlődik és kialakul. S akkor le lehetne olvasni belsejéből gondolatainak tartalmát: „a Sachernél is volt ugyanaz nap és az ott hozatott fiakerrel utazott el a Maison Daisy-nél tett látogatás után. Utját Budapest felé vette, s ime az új szálak Budapesten tűntek föl!”

Tehát még egy napi munka, s aztán: „Fait a compli!”



*NYOLCADIK FEJEZET*

b  
la

h  
ta  
z

a  
n  
m  
e  
k

f  
e

k  
a



### *Melyben a pör bevégeződik.*

Főnökiünket még egy gondolat zavarta. Miben vihette el kincsét a fátyolos hölgy. Minő láda volt az, s hol lesz az föllelhető.

Azért első dolga volt Pestre érve, egy-két házban a legnagyobb titokban nyomozást tartani, oly burkoltan, mintha a tűzrendészet közgei működnének.

S ime az egyik ház padlásán megtalálták a vasbelsejű ládát, mely Bécsben készült, s melynek elárusítója a telefonkérdezésre pontosan megmondta a napot, melyen a nevezett portéka eladatott, sőt azt is megmondta, hogy mennyibe került, vevője pedig egy fátyolos hölgy volt!

Tehát „Ujra ő!“ Megint ez a Paty du Clam-féle kisértet. És minő véletlen, a láda éppen egyik budapesti padláson kerül meg.

Főnökiünk a vádiratok között még egy levél két kutatott föl s aztán csodálkozva látta, hogy az is dült írást mutat. Deduktív módszerét elő-

szedte s az egész Nyaklánc-esetet fölépítette s aztán jelentkezett az illető hatóságnál.

Különös véletlen, hogy a Nyaklánc-per végtárgyalása éppen másnapra volt kitűzve. Főnökönket tehát bejelentették a bírának, hogy tanuképpen fog szerepelni a Nyaklánc-ügyben. Ezzel megint a pör volt a szőnyegen!

Délelőtt tíz órára voltak megidézve a felek. A tárgyalóterem zsufolásig megtelt hallgatókkal. Ott voltak Duck gróf és neje a grófnő, majd a kaszinók tagjai s külön sorban az arisztokraták, egyszóval egy fényes zsúr-társaság.

De két tábor állott egymással szembe, melynek tagjai valóságos ellenségeskedéssel nézték egymást.

Most megkezdődik a fölvonulás! A báróné jön ügyvédje karján, férje némán követi.

A teremben néma csönd.

Most bejönnek a bírák, a közönség tiszteletteljesen üdvözli őket.

Hirtelen feltűnik Jelenségünk királynői alakja. Bársonyruha stuart-gallérral. És tényleg a ruha jól van megválasztva, a jelen esethez, melyben van valami Stuart Mária és Erzsébet királyné nagy jelenetéből.

Riadó éljenzés üdvözli Jelenségünket!

Az elnök figyelmezteti a hallgatóságot, hogy tartózkodjék a szimpátia nyilvánításától épp úgy, mint esetleg ellenszenvének kifejezésétől. A száraz, kimért hangnak hatása van a zsúr-társas-



ságra. Elcsendesülnek. S mindenütt az egész teremben áll néma csend!

A hallgatóság érzi, hogy abból a birói rideg rendreutasító hangból az igazságszolgáltatás félelmetes hatalma szűrődik elő, mely föltétlen tiszteletet parancsol; tiszteletet az igazságszolgáltatás kérlelhetetlen gépezetének!

A hallgatóság nagy csöndje oly ünnepélyes volt, mintha a vér szagát sejtették volna meg a levegőben, a vér szagát, mely „in effigie“ ki fog most ömleni, mert az egyik küzdő félnek okvetlenül el kell most hullani a becsület nevében, a másik dicsőségére. A modern gladiátor-játékok közül való volt ez a látvány, melyben finom selymruhában jelennek meg a küzdők, hogy egymás életét kioltásák.

Kezdődik a tárgyalás. A báróné azzal vádoltatik, hogy barátnéja Nyakláncát egy látogatás közben ellopta.

A báróné föláll és szilárdan, határozott hangon tagadja a rágalmat. Jelenségünk ügyvédje révén a vádat föntartja s azért a becsületsértésért, melyet a báróné eme „kiváló és általánosan tisztelt“ nő ellen intézett, kéri a vádlott elítélését.

A dialógot a báróné ügyvédje folytatja, ki kéri Jelenségünket a becsületsértésért elítélni, mert ártatlan nőt merészelt lopással gyanusítani. Ez volt az expozé. S most kezdődött el a színjáték.

Detektívfőnökünk, a ki Gold ur mellett a tanuk sorában ült, a báróné ügyvédje révén egy

kéréssel áll elő, s csak azt kéri, hogy Jelenségünk hadd irhassa pár sorra a következőt:

„Madame! Eme blamázt maga idézte önmagára, mert ha visszaküldte volna a Nyaklancot idejében, most ön oly tiszta volna, mint a mesék Blanchetteje!”

Jelenségünk gyorsan papírra vetette a sorokat, az utolsó szóknál megrezdült kissé, de azért leírta azt is az ő rendes dült írásával, melylyel oly sebesen tudott írni, mintha gyorsírást karcolt volna a papirosra.

A főnök mélyen megköszönte Jelenségünk szivességét, s aztán a bíró kérdésére, hogy van-e még valami mondanivalója, ünnepélyesen kijelentette a rendőrség nevében, hogy „ugy a Nyaklanc, mint annak tényleges tolvaja megkerült!”

Óriási riadalom támadt erre a teremben, az összes szimpátia a meghurcolt báróné felé fordult, a ki midőn most fölemelkedett helyéről, hogy meghajoljon, oly ünnepélyesnek, oly szentnek tetszett mindenki előtt, hogy önkéntelenül kitört a taps:

— Bravó, báróné.

Parnell, az irvezér kaphatott csak ilyen tapsot, midőn meghurcoltatása után a parlamentbe visszatért, hogy az őt megillető helyet ott elfoglalja. Tényleg a báróné alakja egyszerre előtérbe lépett, oly hatalmasan, mintha nőni kezdet volna, hogy minden ellenét egy fejjel leverje.

És Jelenségünk? Összeráncolt homlokkal nézett a fölszólalóra és bensejében érezte, hogy



sehogy sem szimpatizál ezzel az emberrel, ezzel az idegennel, a kit sohasem látott még az életben és mégis most oly ismerősnek tetszett előtte.

Egyszerre megrezzent, belsejében bizonytalanságot érzett és úgy érezte, hogy a talaj meg-ingott lába alatt s az a nagy tornyos épület, melyet ő évek küzdésével fölépített, most tornyostul együtt roskadozni kezd, hogy örökre elsüllyedjék a föld színéről.

Jelenségünk az idegenben Sherlock Holmesra ismert, a ki eljött ide, hogy őt az ő deduktív módszerével tönkretegye. Irtózatosszerű érzés volt az, midőn Jelenségünk előtt ama fantasztikus regényalak élő alakot öltött.

Kezdte érezni, hogy tényleg igaz az a mondas, hogy a mi a fantáziában elképzelhető, az mind meg is valósítható és életre kelthető!

Főnökünk ezalatt elkezdte előadását azon a ponton, hogy a fátyolos hölgy ékszerével megjelent a gyémántköszörűs előtt, hogy ékszerét eladja.

Jelenségünk órája ekkor még az egyen állott, de ettől a perctől kezdve járni kezdett az, s a mutató folyton emelkedett, mintha az ördögök üzték volna annak kerekeit, hogy Jelenségünknek az ő végső óráját jelezze!

Semmi sem hallatszik, csak a detektív beszél: „Tehát az ismeretlen, mondjuk mi is úgy, a fátyolos hölgy, ki a budapesti vonattal érkezik a császárvárosba, eladja az ékszert, madame Blanchenak nevezve magát. Közben megsíratja

a szegény elhalt Jant, aztán átvéve a csekket az ékszerésztől, tovább megy.

A bank helyett egy bőröndöshöz siet. A bőrönd most már tulajdonomban van, s csodálatos véletlen folytán egy pesti ház padlásán leltem meg! „Jelenségünk most halotthalvany lesz, s érzi, a mint a hóhér bárdja fölemelkedett feje fölé, hogy őt erről a világról eltörölje.

Finita la comédia! „Itt tovább játszani nem lehet, egy ördög van ellenem, a ki az ő rongy karrierjéért engem tönkre tesz!”

Az alpesjáró egy kis kavicsos szokta a nyakát kitörni, vigasztalódj így hát te is nemes hölgy, merész táncot jártál, merész játékos voltál; és minthogy a merész játékost nagy dologban megcsipni nem lehet, ott az apró szálakat kell összegyűjteni, hogy a zseniális kópé a sűrű hálóba szorulva kézrekerüljön, ezért ez a törekvő detektívfőnök veled szemben, ugyanezt a szisztémát alkalmazta . . .

Ezalatt a főnök beszélt tovább, minden szava egy-egy kalapácsütés, mely Jelenségünk évek óta összehordott „Énjének csodapalotáját” összezuzza.

És Jelenségünknek végig kellett hallgatnia, a mint ez a kérlelhetetlen alak pontos egymásutánban előadta a Nyaklánc történetét:

— A fátyolos hölgy óvatos volt, a bankban aranyat kért, mert hisz a nagy bankjegyek száma könnyen elárulta volna őt, az elmés tolvajt. Pénzét tehát aranyban szállítja el. Kincsé-



vel visszaül kocsijába és egy divatkereskedőhöz hajtat. A divatkereskedő neve Maison Daisy. Itt a fátyolos hölgy egy ruhát vásárolt, melyért azonban soha érte nem küld, sőt lakeimét sem árulja el.

Mindenki méltán bámulhat ez óvatosságon és érthetetlennek tarthatja, hogy a fátyolos hölgy miért dobott ki egypár száz forintot egy öltözet ruháért, ha azt elvitetni sohasem fogja.

Fátyolos hölgyünknek azonban más célja volt, melyet úgy mellékesen ad tudtára a Maison Daisy tulajdonosának.

— Sok aranypénzem van, nagyon kérném, ha sziveskednék bankjegyet adni értük, azok kényelmesebb pénzdarabok!

Az üzletfőnök az illusztrált vendég eme csekély kérését készséggel teljesíti, s az aranyrudacsok helyébe a bankjegyek kerülnek.

Még egy hiányzott a teljes bizonyításhoz, ez a madame Blanche névalírása, melynek hasonmása be kell, hogy igazolja a fátyolos hölgy kilétét! Emberünk folytatni akarta elbeszélését, de Jelenségünk fölpattanva helyéről, szavába vágott.

— Jól van, semmi szinpadi fogás, beismerem, én loptam el a Nyakláncot! Pénzre volt szükségem, hogy céljaimat elérjem, férjem pedig arra nem adott eleget, aztán meg ő ostoba arra, hogy megértsen engem!

Óriási riadás történt erre a teremben! A halotti csöndet, mely a detektívfőnök előadása

alatt uralkodott, a megdöbbenés sikoltó hangja váltotta föl a teremben. Az egész hallgatóság mint egy ember, úgy hörgött föl:

— Ah, ő a tolvaj!

Most egy zuhanás hallatszott, valaki elájult. Jeszky ur bukott ki a padból ájultan, ki gróf Duckék mellett ült, s Jelenségünk vallo-másán elájult.

Messzire ájult ki helyéről. A hallgatóság lelkében a megbotráncozás oly erővel tört ki, hogy Jelenségünknek szerencséje volt, hogy távol állott a fölizgatott emberektől, mert meg-megeshetett volna, hogy királynői fejét meggyalázzák.

De mit bánta ezt ő mind! Elszántabb még sohasem volt életében, mint e pillanatban, midőn egész élete mint egy kártyavár összeomlott előtte. Szemében oly démoni erő égett, mintha egy égő forगतag lángviharja lobogna belsejében. Fejét magasra tartva ismételte:

— Igen, én tettem mindazt, a mit ez az ember itt elmondott, a fátyolos hölgy én vagyok! Utóljára ez oly csekély dolog, hogy egy ilyesfélét egy nap alatt könnyen el lehet végezni!

A hangulat egy fordulatot nyert egy pillanat alatt, mintha mindenkinek lelkét egy kéz fordította volna egy irányban. — Éljen a báróné, éljen az üldözött!

Virágok repültek a feketeruhás szőke aszszony felé, az pedig a birák elé állva csak annyit mondott:



— Én a vádamat visszavonom.

De ez több volt, mint a mit Jelenségünk elviselhetett tőle, a bárónétól, ő irgalmat nem fogadhatott el s így energikusan követelte, hogy őt ítéljék el, bármiképpen, de ítéljék el.

Kivánsága teljesült, száz koronára elítélték! S ezzel vége volt.

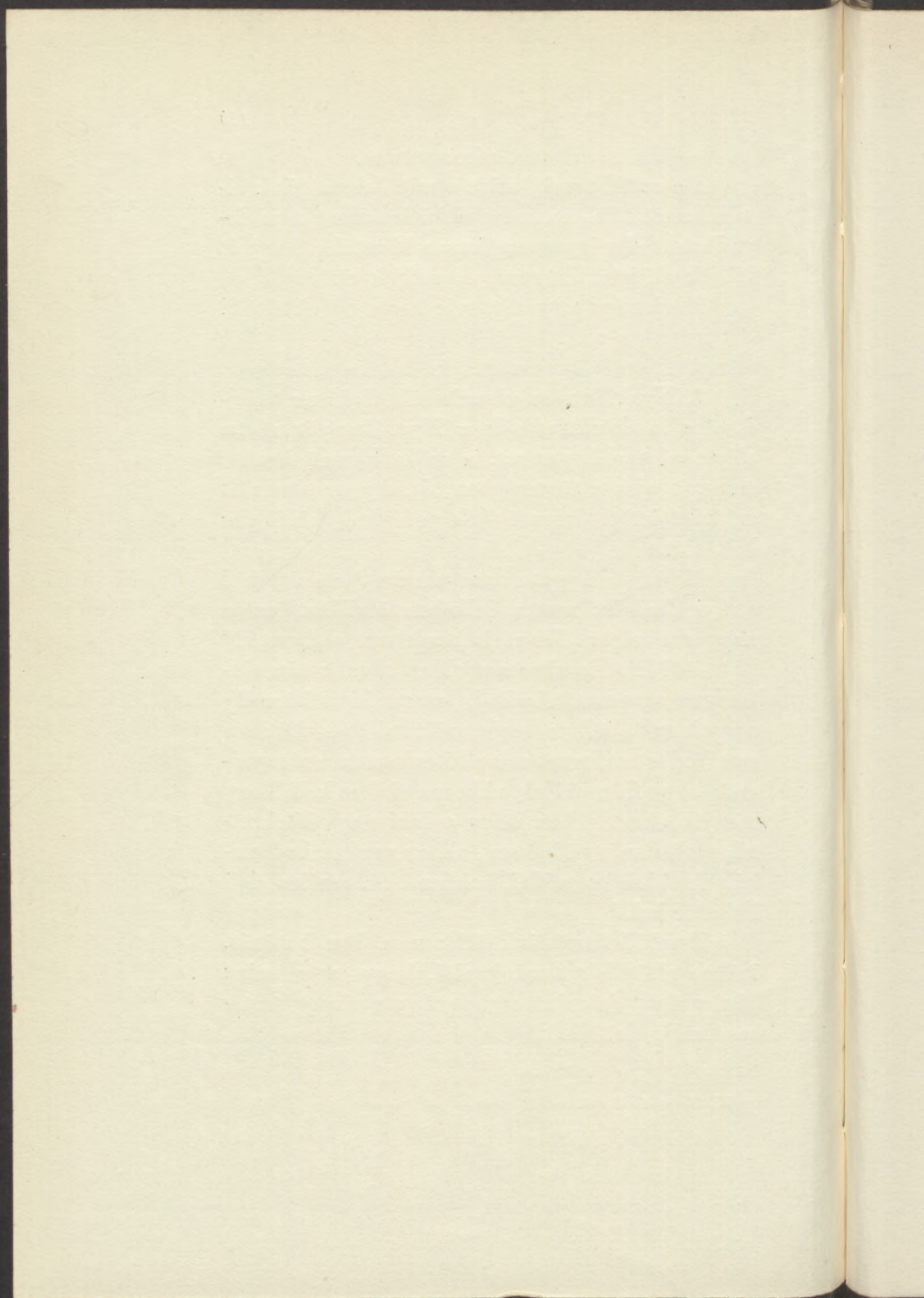
\*

A Nyaklánc, az visszakerült Gold ur tulajdonába, a detektív főnök a Nyaklánc-pör révén elérte várt előléptetését, a szőke báróné átvette szerepét újra a társaságban, Jeszky ur elmerült az üzletéletbe. Jelenségünk pedig, ő külföldre költözött.

Mikor elhagyta az ország határát, hol annyi diadalát aratta, lelkében átvillant az a nagy gondolat: „Miért is kezdtem emberrel!”

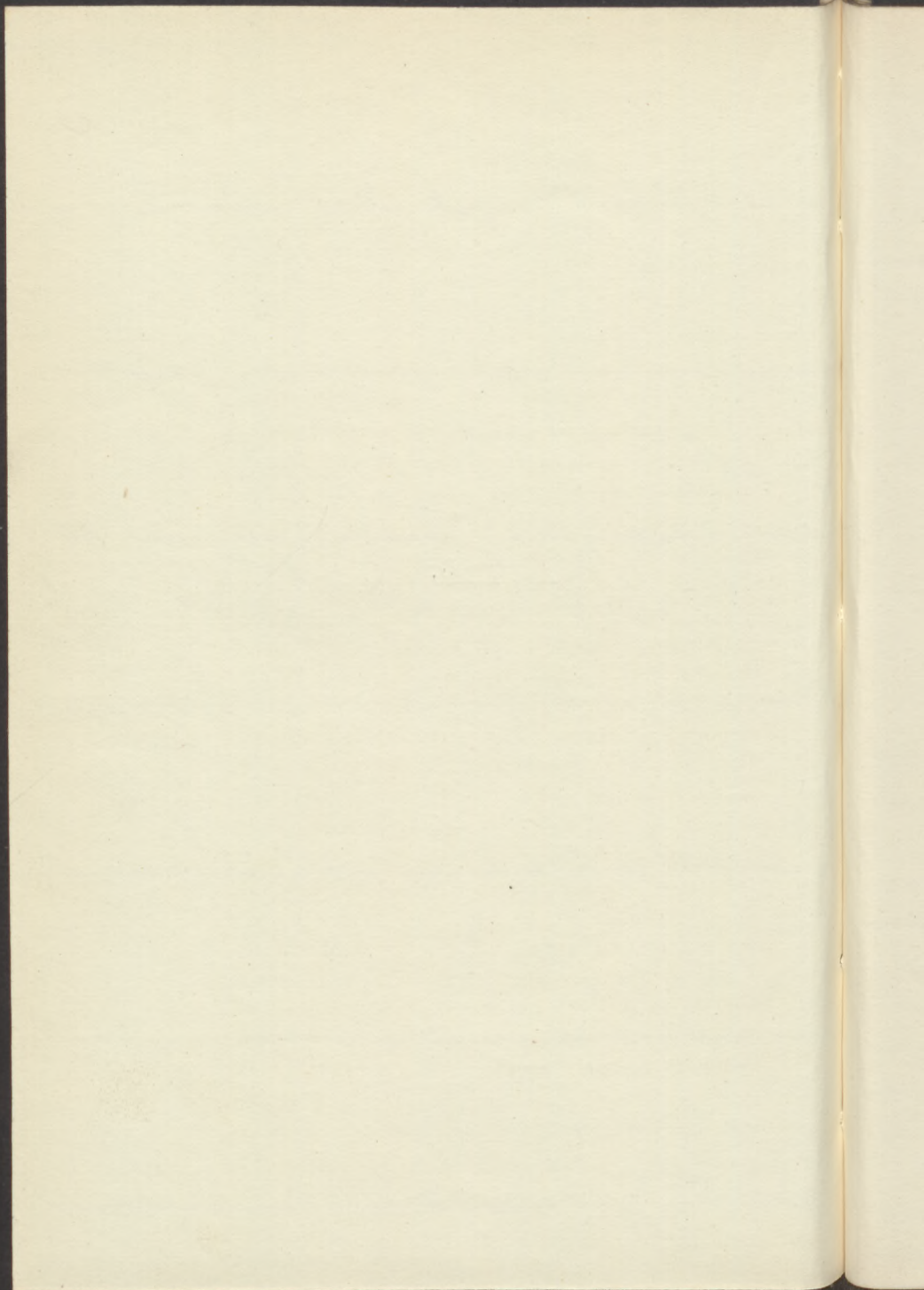
— Miért is akartam ebben a szűk társadalomban magasra röpdülni, mert hisz bármily nagy is az én lelkem ereje, szűk kalitban föl nem emelkedhetem, mert mire kiterjesztem szárnyaimat, hogy fölrepüljek, akkorra tönkre kell, hogy menjek, mert ahhoz, hogy valaki nagy lélekzettel, szabadon repülhessen, ahhoz nem szabad csekélységekkel vesződni, ahhoz . . . széles ivű láthatár kell!

Ezzel Jelenségünk átlépve a hon határát, örökre eltűnik szemeink elől, hogy nem mint „Jelenség“, de mint egy parány a tömeg testében leélje életét.





*A VIRÁG*





Egy messze távoli országban élt egy öreg ember. Ősz szakála fehér hajával összezapzott, arcát mély ráncok fonnyasztották el, háta görnyedt volt, az elmúlt idők súlyától s a nehéz munka egész testét tönkre tette. Az ország, melyében lakott, szivós földű ország volt, lakosai gondtalanul éldegéltek, nem törődve semmivel, megelégedve azzal, a mit a föld nekik termett. Boldog is volt abban az országban az, a ki megelégedett azzal, ha jóllakott s aztán pöfékelve a dohányt, elhallgatta a muzsikát tréfálkozás mellett, de a ki másra vágyott, annak gyász és szomorúság volt az élete.

Az az öreg, ősz alak egy ilyen külön volt, a kinek nem kellett a pipafiüst, asszony, léhaság és muzsika; hanem abban a szivós, kemény földben virágokat nevelt, ültetett. Maga kapálta föl a földet, maga ültette el a titokzatos magokat s aztán egész életét rászánva, művelte kis kertjét. Szinte verejtékével öntözte palántáit, oly fáradtsággal küzdött értük, de oly szeretettel csüggett virágain, hogy inkább elhagyta volna

életét venni, minthogy ő elhagyja virágait. Annak a szivós földü országnak lakosai nem értették meg ezt az embert, különnek tartották, sokan bolondnak hitték, mert nem tudták megérteni, mit akar ő azokkal a virágokkal, ebben az országban, a hol senkit sem érdekelnek ezek és senkinek sem kellenek. Gyakran szóltak is az öreg különnek, lásson valami más munka után, mert abból ugyan meg nem él, hogy virágokat ültet ebbe a földbe, a mely mindenre jó, csak virágtermelésre nem. De a külön csak megmaradt virágai mellett és inkább átnyomorogta az életet, de kedvenc virágait el nem hagyta semmiért sem. Néha megpróbálta értékesíteni őket, ha egy-egy palánta megeredt és virágokat hozott, de ilyenkor leggyakrabban kinevették az öreget, mire ő keseregve visszavonult virágai közé s könyeivel öntözte őket. Keserű, szomoru sorsa gyakran eszébe hozta, hogy rossz földön született, de megértette helyzetét s keserű könyek között szent fogadalmat tett, hogy rászánja virágaira egész életét, de ezt a szomoru, szivós földet, azért bármily nehezen is fogamzik meg benne a virág gyökere, semmiért el nem hagyja. Az ő élete ide van szögezve ehhez a darabka földhöz, itt kezdődött, itt is kell ennek véget érni. És az öreg dolgozott lankadatlanul kertjében, bajlódott palántáival és nyomorgott tovább. Az arra járó emberek gyakran bekiabáltak rá, midőn munkájában görnyedve látták, a düledező kőkerítés mögött:



— Hé! öreg, hadd abba már azt a bolondságot, nem találsz te a mi földünkön magadhoz méltó még egy bolondot, a ki megbecsülje és komoly számba vegye a te munkádat!

Ezek a csufolódások mély sebeket vágtak az öreg kertész érzékeny lelkében, de hitétől el nem tántorították, az ő hite az volt: „Az Isten erre a földre rendelte ő tazzal a küldetéssel, hogy itt egyedül, ezer veszély között, élete föláldozásával virágokat ültessen, termeljen és neveljen. És ő hivatását betöltötte, végrehajtotta. Senkitől nem bátorítva, senkitől nem segítve, befejezte munkáját és átnyomorogta életét. S aztán Istennek ajánlva lelkét — meghalt!

Egy reggel virágai között találták a szomszédok, — a földön hevert egész hosszában elterülve, mereven, élettelenül. Egy kis szánalmat is éreztek a szegény bolond iránt, a ki így semmivel eltöltötte életét és hiába élt. Hogy valamivel szánalmukat kimutassák a szerenesétlen iránt, azért elhatározták, hogy nem viszik ki a temetőbe, hanem ott, a hol ő egész életét önkéntes száműzetésben, nagy magánosságban eltöltötte, — ott temetik őt el virágai között. Ugy is lett — s az öreg különcöt oda fektették virágai közé, hadd aludja azok között örök álmát. S a szegény kertészre kis kertjében ráborult a föld, melyet ő annyira szeretett.

Évek multak aztán el s a virágos kerttel senki sem törődött többé, a kert falai leomlottak, a virágok legnagyobb része elpusztult vagy el-

senyvedt s csak egynéhány kapott közöttük életre. Néhány erősebb palánta, melyek áttörték a szivós föld kemény kérgét s aztán a mélységbe bocsájtva gyökereiket, termékeny, tápláló földre leltek ott. Ezek aztán fölnőttek, kihajtottak és gyönyörű virágokat teremtek. Az egyik közülök befutotta az omladozó kőkerítést is és virágait az országut felé kitárta. A többi pedig a kertben diszelgett, tündéri pompába öltözve, úgy, hogy az a kis kert olyan lett, mintha nem is annak a szivós földnek szeletföldje lenne, hanem az Éden egy kis földre hullott része.

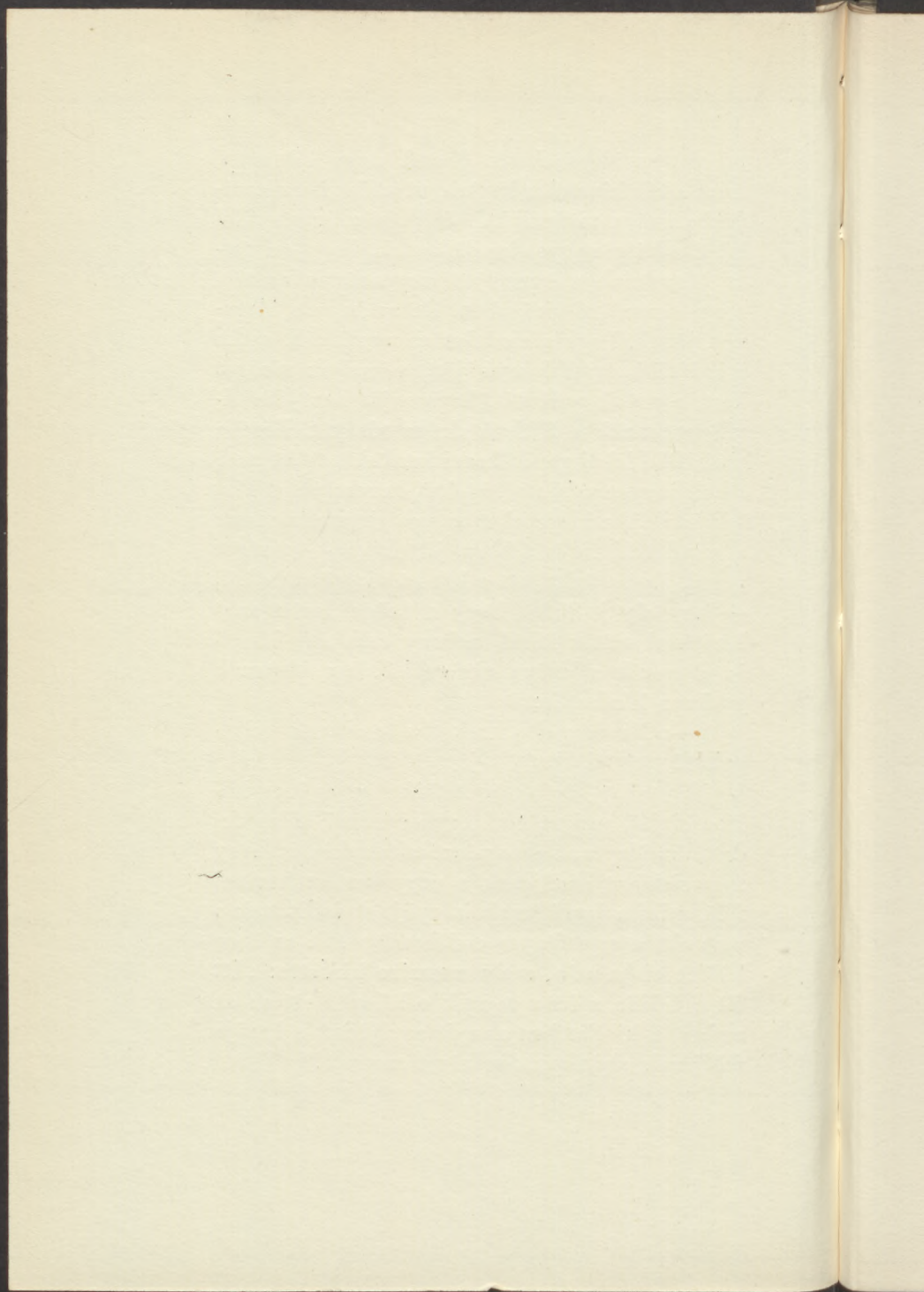
Történt egyszer, hogy idegenek jöttek az országba s keresztül-kasul járták ezt a sivár tartományt. Szomoruan látták azt a nagy sivárságot, a mi ebben az országban uralkodott és sajnáltak mindenkit, a kinek az volt a végzete, hogy azon a földön kellett leélnie életét. A legrosszabb véleményük volt arról a helyről, mindaddig, míg el nem értek ahhoz a kis virágos kerthez. Itt csodálkozva álltak meg. Bámulva figyelték meg a kerítésen viritó különös virágokat s aztán megkérdezték az embereket, szabad-e a kertbe is bemenni. Az ország lakói mosolyogva felelték, az a „kert mindenkié“. S az idegenek bementek a virágok közé. Szent ámulat vett ott rajtuk erőt s nem győztek eléggé csodálkozni, hogy ezen a földön ily mesés szép virágok élhetnek. Megkérték az embereket, hogy engedjenek nekik egy-két nyíló virágot elvinni ebből a bámulatos kertből s a szomoru, sivár föld lakói szívesen megenged-



ték azt az idegeneknek. S azok nagy boldogan, mint a kik kincseket kaptak, utaztak vissza hazájukba drága virágaikkal. S a sivár, szivós föld lakói sokáig nagyon csodálkoztak, hogy mi tettett azoknak a szeszélyes idegeneknek azon a semmit sem érő virágokon. De aztán más idegenek jöttek, hogy a csodakertet meglássák, aztán mind több és több utas jött, némelyik virágot kért, a másik palántát, hogy saját hazájába elvihesse ennek a földnek drága virágát. Erre a sivár föld lakói gondolkozni kezdtek s többé nem adták ingyen oda a virágokat, hanem pénzt kértek értük. Az idegeneket ez sem riasztotta vissza s mind többen és többen jöttek el — virágot venni. Egész üzlet lett a kőkert virágárulásából, — egy oly jó üzlet, hogy a drága kertet szép kerítéssel vették körül, nehogy csak egy bimbó is elveszék a drága virágokból. Az idegenek gyakran kérdezték:

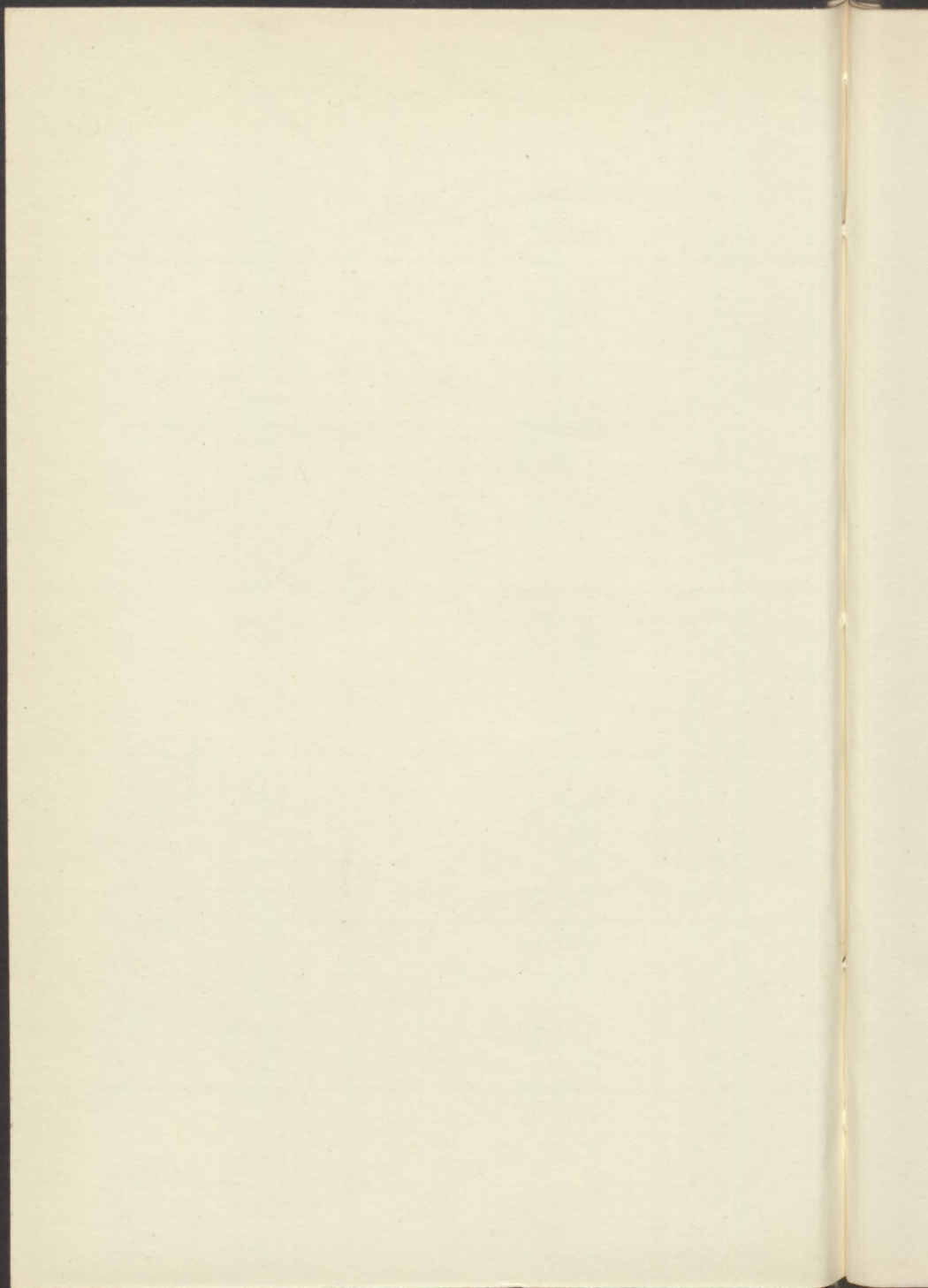
— Ki termelte ezeket a csodaszép virágokat?

Ilyenkor büszkén mutatták meg az öreg különönc sirját, melyet csak egy egyszerű kőlap fedett. Az idegenek erre pénzt adtak arra is, hogy szép sirkövet emeljenek a nagy kertész hamvai fölé, mire a honfitársak is gyűjtést indítottak s nemsokára egy fényes emlékoszlop állt az öreg különönc sirhalmán, mely messzire hirdette: „Itt élt e földön s itt nyugszik e kőlap alatt az az ember, a ki életében annyit szenvedett s hazája földjének oly nagy dicsőséget szerzett!”





*RIP*





Husz év nagy idő s gyermekkorban még nagyobbnak tetszik, mert a fogékony ifju lélek minden impressziót befogad. Később eltompulnak az idegek, az érzések nem tesznek többé oly mély benyomást az emberre, megjelennek az ember előtt, aztán a pergő idővel tova futnak. S azért mégis jó néha ha föltámad előttünk a mult s egy-két emléke újra életre kel s élénk varázsolva egy eltűnt kor báját, föléleszti bennünk az ellankadt érzések titkon élő csiráit. A mult az mese. Gyermekmese, olyan szivárvány játékforma, mint a melyet Prinzivalle és Monna Vanna játszanak egy sátorfedő alatt. Sokáig azt hittem, nem játszik az élet hulláma ilyen különös csapással, s ime egy nap egy ilyen gyerekálmyszerű szivárványtörése a multnak mégis megjelent előttem. Oly édes, oly aranyragyogású kép volt az, mintha egy arany sugar született volna meg egy rövid percre csak azért, hogy megédesítse öregvő lelkemet.

\*

Ugy hatéves lehettem, a mikor nyári szomszédunkká egy kedves család lett s a gyermek-

tábor hamar testvériesen összebarátkozott. Fehér kerítés választott el bennünket a két telek határán s megállapodás szerint rigófütytyel hívtuk egymást játékharcra, nagy csatákra, a melyeket a hegyoldal lankás mélyén vonuló mély árok sűrűjében vívtunk meg egymással. Cooper vörösbőrű romantikájától megittasulva „Csinkakok az Utolsó mohikán“ nevében.

A duló csaták után a cseresznyefák alá vonultunk, a hol nagy gyümölcs-szüretekkel üdítettük föl magunkat. Majd lenyugodva álmainkat szőttük a jövőről, arról az időről, a mikor nagy, felnőtt emberek leszünk s a mienk lesz a világ. Szabad lesz átmenni az árok tulpartjára, falevél-szivar helyett dohány-cigarettára gyujtani, új ruhában fákra mászni s a szomszéd majeros gyerekeit, ha engedetlenek, fölpofozni. Majd nagyobb célok is jelentek meg előttünk, egy flobert-puska, a mely még a verebet is megöli s akkor nem kell majd nyirfa-ágakból készült nyilakkal lövöldözni a gyümölcsök majszólo ellenségeit, s nem fogják biztos lövéseinket csiripeléssel lerázni tollas bőrűkről, hanem martalékunkká lesznek s az egész ház a mi vadunkat fogja fogyasztani.

Fölöttünk bárányszerű felhők usztak át az égen s mi álmodozva néztük a sodródó fellegeket s rájuk bízunk titkos vágyainkat, gyermekálmainkat. A bárányszerű felhők elusztak fölöttünk, hol fényes volt napunk, hol csapdosott a vihar s hullott az eső, mig megint csak bárányszerű lett egünk. S



ezekkel a vonuló felhőkkel elmúlt a mi gyermek-ségünk is, ifjuságunk is lassan eluszott s az a husz év, mint egy felhő elmúlt fölöttünk.

Az új tavasszal megint kihuzódtam a zöldbe, bekalandoztam az ismerős kerti utakat s azon gondolkoztam, mi lett a szomszéddal, évek óta nem láttuk mi egymást, szétvert bennünket az élet, mint, a hogy szétszórja a virág magvait.

Megálltam a léckerítés előtt s úgy sejtelemtől, benső ösztönömtől üzve megadtam a rigó-fütytyöt, a gyermekkori jelszót. S ime a szomszédház fái alól visszhangzott a jel s pár pillanat múlva előttem állt egy nagybajuszos ember. A husz év előtti Józsi, de nem volt többé rövid nadrág rajta, hanem kis fiát vezette elem kézenfogva. „Te vagy az Józsi?” „Te vagy az öreg?” „No öreg Rip, de megcserélt az élet!” Végtelen öröm töltötte be bensőnket, de azért nagy vigalmunk csengésébe mégis belevegyült valami melankólikus akkord, pedig oly finom kis szó volt az, egy szótagból álló csak, a mely azt mondta mindig nekünk: Rip, Rip! Husz esztendő Rip, Rip! Gyerünk az árokba, oda, a hol a vadölöt játszottuk!

Erre pajkos futással rohantunk az árok felé. Még a régi csatakiáltást is hallattuk rohanó futásunkhoz s szinte fölvertük vele az egész hegyoldal békéjét. Szegény fák, hogy megkomolyodtak, a mióta utoljára visitottuk közöttük az indián csatazajt. Azóta érett fákká lettek azok a nagy csenevész kórok, a melyeken keresztül ugráltunk

a nagy rud segélyével. S a kis ültetvények mind gyümölcsöt termettek lombos ágaikon, koruk ezt kívánta tőlük!

Ó természet, óh dicső természet,  
Mely nyelv merne versenyezni véled:  
Mily nagy vagy te! mentül inkább hallgatsz,  
Annál többet, annál szebbet mondasz!

Leültünk a kert alján, a vén cseresznyefa alá s aztán elnézve a tovahuzó báránnyelűket, visszaéltük magunkat a múltba. Szemünkben csak egy vágy égett, — gyermekekké lenni újra. Azon tanakodtunk, hogy üzzük el a tolakodó verébhadat, a mely a gyümölcs-dézmálásra összegyűlt s aztán meg hogy kutassuk föl a nagy árok rejtelseit, a hol a madárfészkek meglapulnak a koronás fák szétágazó hajlásaiban.

Olyan furesa volt, a mikor bekalandoztuk a fák sűrűjét, mintha mi lennénk a Rip van Winkle személyesítői és most husz év multán keresnénk otthonunkat. S tényleg ugyanaz a hangulat élt bennünk, mint annak a csodaszép operette-históriának főhőseiben, a mikor két évtized után falujába visszatért. Sohasem hittem volna, hogy annyira igazzá válhassék egy fantasztikus poézishangulat, mint a mikor barátommal férfikorunkban bejártuk gyermekkori játszóhelyeink tartományát. Benső hangulatunk annyira erőt vett rajtunk, hogy egyszerre ajkunkra tódult a szó: „Légy üdvöz Rip!“ „Ég hozott Rip!“ „Öreg Rip!“

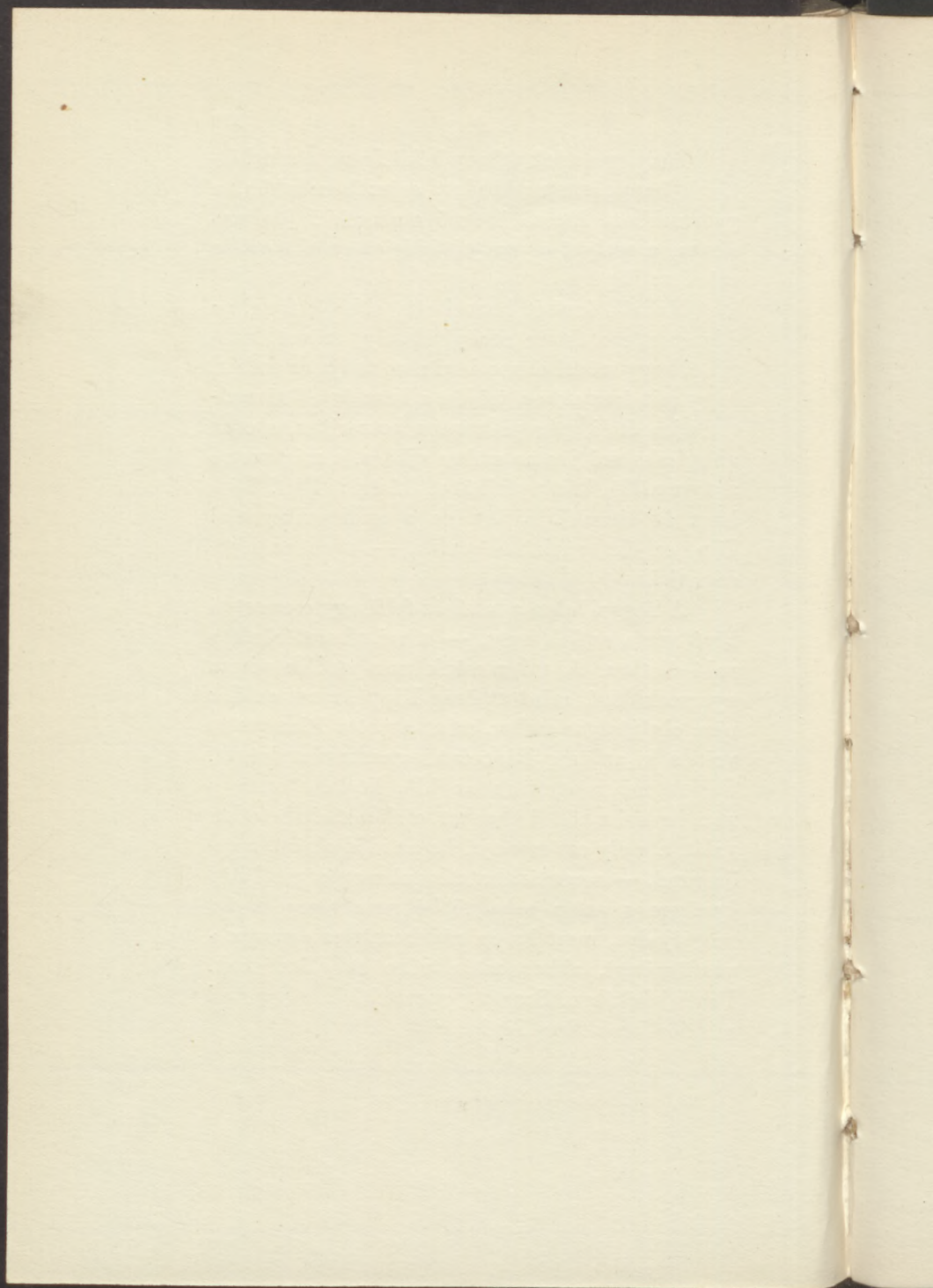


Tényleg annak a finomlelkű francia zeneköltőnek hangulata uralkodott egész bensőnkön, a gyermekkort kereső öregvő emberek fájdalmas érzése, a melyet olyan jól kifejez ez a rövidke szócseka: Rip!

Milliók érzését honosította ebbe a fogalma Planquette s finom zenéjével oly erővel kifejezte, hogy szóval elmondani nem tudja az ember, hogy mit érez akkor, midőn a husz év előtti mulattat újra átéli, pár pillanatba beszorítva, s csak annyicska szó jön az ember ajkára, a mig szeme a tovaszálló báránnyelűket kíséri: Rip! Rip, husz év elmúlt! Rip, vége a gyermekornak! Rip, az élet ránk nehezedik, — vége az ifjúságnak!

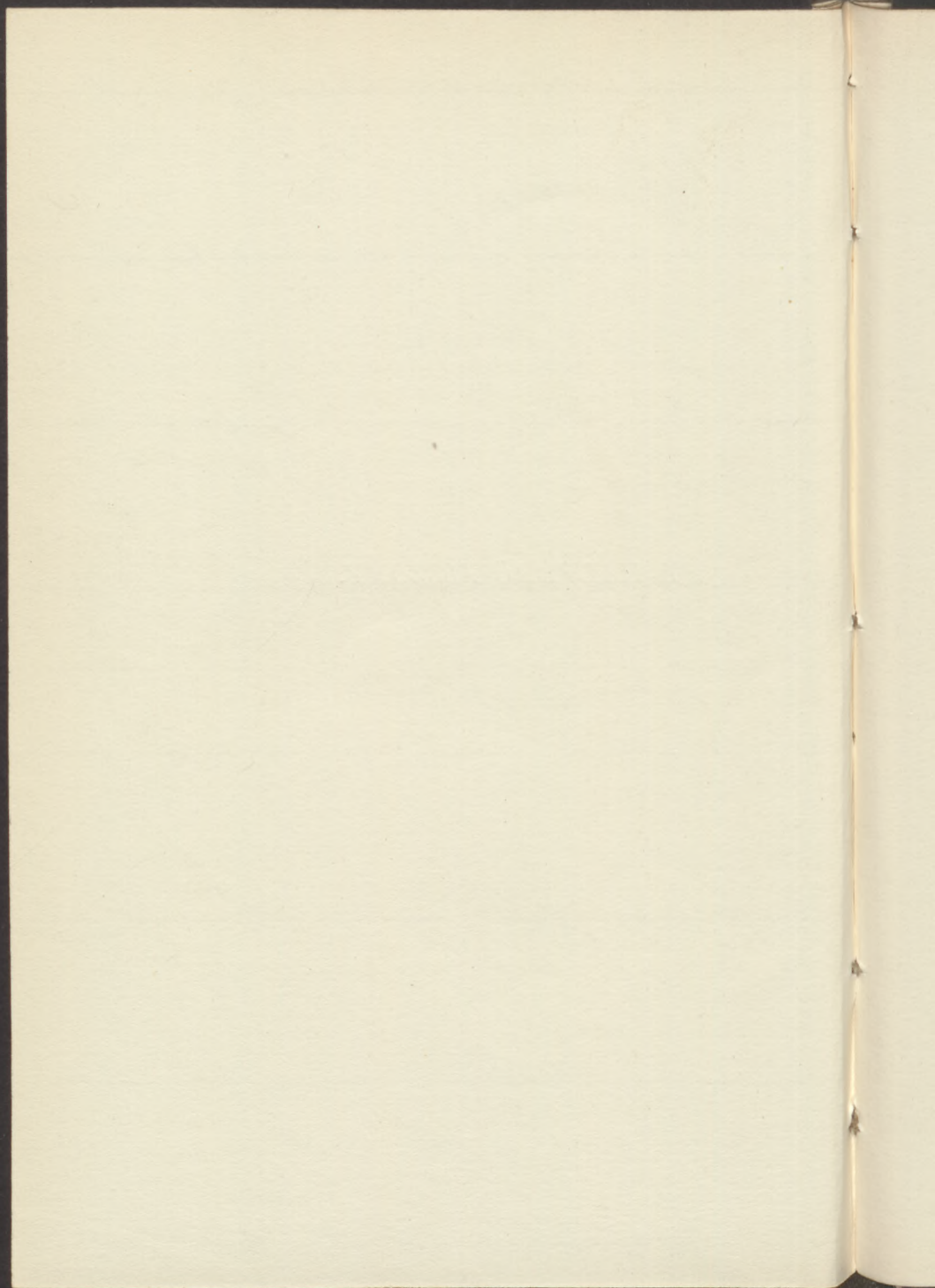
A hegyoldalon a lakóház felől egy csengetyű hívó szava szólalt meg, — s mi visszatérünk a való élethez. A mi mesénk nem vedlik vissza gyermekidővé, mint az öreg Rippé, mert az élet nem oly jóságos ember, mint a poéta Planquette volt, a ki az öreg Ripnek visszaadta fiatalságát.

A mi mesterünk az idő, kérlelhetetlen s nem ismeri a költői álmokat, csak a kérlelhetetlen valót, a mely azt mondja, ha az időd eljárt, megöregszel, — megmásíthatatlanul megöregszel Rip barátom s aztán soha többé nem támadsz föl megifjodva, mert ha én rád bocsátom egyszer a vasfüggönyt, akkor aztán vége az előadásnak. Pihenj békében. Szegény operethősöm. S neked mindörökre adieu Rip!





*A HALVÉRŮ ASSZONY.*





Már estszürkület volt, a midőn elindultam hazulról. Sokat dohányoztam s ezért fölnyitottam az ablakomat, hogy a friss levegő hadd zavarája ki a füstöt kis tanyámból. A mikor az ablak második szárnyát föltártam és átnéztem az udvar tulsó oldalán levő lakásra, abban a pillanatban a szemközti lakás homályos ablakait egy lobbanó fény világította meg, mire nyomban egy dörrenés következett, a mely megrázta az üvegtáblákat. Egy szempillantás múlva föltárult az ajtó és egy nő sietett el a lakásból, szinte futva rohanó léptekkel.

Kíváncsiságomat ez fölkelte, átmentem a folyosó tulsó oldalára és benéztem az ablakon. Megdöbbenve láttam, a gázkályha gyenge fényénél, hogy a földön elterülve egy férfi-alak fekszik. Benyitottam a lakásba. Az ajtó nyitva volt és így könnyen jutottam be a szobába. De ijedten vettem észre, hogy a földön mozdulatlanul hever az az ember. Hirtelen gyufát gyujtottam és megborzadva láttam, hogy a szobában mindenütt vér van. A férfi oldala mellett hevert a revolver s a szobát a puskaporszag egészen betöltötte.

Egyetlen percig sem haboztam s kirohan-

tam a lakásból, ki a folyósóra és fölvertem a házat. „Segítség! Egy ember átlöve fekszik itt. Jőjjenek hamar!” Kiáltásomra az egész ház összefutott és úgy mozgott, mint egy fölhevített méhkas. Rohanva jöttek az emberek mindenfelől. Az intézkedést magamra vállaltam és a házmestert a mentőkért küldtem, a feleségét orvosért, a rendőrséget pedig értesítettem az esetről. Tíz-husz perc múlva az orvos, a mentők és a rendőrtiszt megérkeztek. Eerre bementünk a lakásba és magunkra zártuk az ajtót. A mentők azonnal munkához láttak, levetkőztették és ágyra fektették az ismeretlent. Élesztgetési kísérletekhez láttak s a gyenge érverés lassanként erősödni kezdett és a sebesült egy félóra múlva eszméletre tért.

A rendőrtisztviselő ezalatt engem kihallgatott a másik szobában; mire én elmondottam mindazt, a mit láttam. A tisztviselő fontoskodva jegyezte meg: „Nem lehet tudni, nem-e gyilkosság! Milyen volt az a nő?” Én pontosan leírtam alakját, járását, de arcát nem igen tudtam ki-venni a félhomályban és különben is, az a nő csaknem futott, oly gyorsan távozott.

A rendőrtiszt a detektiveket mozgósította, hogy szemmel tartsák a ház környékét és kutasanak, nem leselkedik-e a közelben az a nő.

A beteg ezalatt magához tért, de oly gyenge és bágyadt volt a sok vérvesztéstől, hogy oly üresen nézett maga elé, mintha tényleg lelke elköltözött volna testéből. A rendőrtisztnek a ki-



hallgatást az orvosok nem engedték meg, csak egy kérdést volt szabad a beteghez intézni: „Gyilkosság volt, vagy csak öngyilkosság?” De a sebesült nem válaszolt a kérdésre, csak üres tekintettel nézett maga elé. A rendőrtiszt éppen távozni akart, midőn egy orvos érkezett teljes kötfölszerelésekkel. A beteghez nem bocsátották már be, mire az orvos elmondta, hogy őt különösebb, rejtélyesebb módon sohasem hívták még beteghez, mint a jelen esetben. Egy idegen nő járt nála, a ki neki ötven forint tiszteletdíjat adott és fölkérte, hogy azonnal siessen ide összes kötszereivel, mert itt egy súlyos sebesült fekszik. Ő ide futott, az idegen nő pedig eltűnt.

A rendőrtiszt idegesen vágott az orvos szavába:

— Milyen volt az az asszony?

Az orvos nagy nyugalommal válaszolta:

— Szép, feltűnően szép!

— Eh! nem azt kérdeztem, uram, nekem a személyleírás kell! A haj színe, az arc leírása, — nem minősége!

— Helyes! Tehát a haja fekete, arca kissé barnabőrű, szem pedig világoskék, melyekkel oly erősen, de azért a szenvedély legkisebb ereje nélkül tud nézni, hogy az embernek akaratlanul a halak jutnak eszébe, mert csak azoknak van olyan nagyon mély, de hideg nézésük!

A rendőrtiszt fölkérte az orvost, hogy röviden adja meg a nő további leírását minden színezés nélkül.

— Magas, nyulánk, rendkívül szép járásu! — mondta az orvos.

Ezzel az orvos és a rendőrtiszt eltávoztak. A mentők elvégezték dolgukat s a sebesültet el akarták hazulról vinni, de az ellen ő keze intéseivel tiltakozott. A házmaster tudatta, hogy a sebesült rokonainál is járt és azok ide fognak jönni. Ekkor én magamra vállaltam, hogy míg ápolót küldenek, addig én az egyik orvossal a sebesült mellett maradok s akkor nem kell őt elvinni hazulról. Így szegény otthon maradhattott, a mit a mentők is nagy örömmel vettek tudomásul, mert a kórházakban úgy is tultömöttségről panaszkodtak. E közben egy rokon is érkezett, de ő sem tudott semmit mondani, a mi megvilágította volna a dolgot, s eloszlatta volna a rejtélyt, mely az ismeretlen nőt körülvette. Az ápolónő is megérkezett, mire én eltávoztam.

Másnap újra meglátogattam a beteget és úgy láttam, hogy dacára az erős vérvesztésének, erősödött és lázmentes maradt.

Közben elmúlt egy hét. Az ujságok is foglalkoztak a dologgal s a rejtélyes nővel, ki úgy eltűnt, mintha láthatatlan sapkát borított volna magára. Egyik nap megint bent ültem a betegnél, midőn csöngettek; az ápolónő kiment, hogy bebocsássa a látogatót. Roppant megijedtem, a mikor a szobába egy szép nő lépett, a kinek elegáns termete, járása egyszerre eszembe hozta, hogy ő a keresett ismeretlen.

Odament a beteghez és kezét fogott vele. S



az hálásan és boldogan nézett ez idegen nőre, a ki teljesen hidegen és nagy önmérséklettel viselkedett. Pár perc múlva két detektív lépett a szobába, akik a törvény nevében ki akarták hallgatni az idegen nőt, de ő nagy fölényvel válaszolta:

— Azt hiszem, hogy a mi köztem és a vőlegényem között történik, ahhoz a törvénynek nincs semmi köze!

A beteg hálásan nézett a mellette álló nőre és erős hittel mondta:

— Meg fogok gyógyulni!

— Meg kell gyógyulnia, én önt vissza fogom adni az életnek!

Bemutatkoztam az asszonynak s ezzel a többiekkel együtt elhagytam a szobát, magukra hagyva a jegyeseket. A detektívek lehajtott fővel mentek haza, mint a kik egy főnyereményt vesztek el, mert egy rejtélyes gyilkosság helyett kénytelenek voltak megelégedni egy öngyilkossági kísérlettel összekötött szerelmi regény összecsépelet történetével. E naptól kezdve az idegen nő nap-nap mellett megjelent a sebesült ágyánál s egy alkalommal elmondta, hogy mily gyötrő kint állt ki az első napokban, midőn csak az ujságokból értesült a beteg állapotáról. De nem akarta, hogy a sajtó egy áruba bocsájtható botrányt keverjen ebbe a szerencsétlenségbe, nem mert eljönni, mig a kíváncsiskodó hír el nem ül és el nem hallgat a dolgról.

A beteg napról-napra jobban érezte magát

s oly rohamosan javult állapota, hogy az orvosok szinte boszankodtak, hogy halomra hull az ő diagnózisuk, mert a keresztül lőtt tüdő gyorsabban meggyógyult, mint azt ők megengedhetőnek hitték. A mint a sebesültet karosszékre ültettük át, az idegen nő látogatásai gyérülni kezdtek s aztán, mikor beteg barátom — kivel ilyen különös módon barátkoztam össze — járkalni kezdett, egészen elmaradt. Csodálkoztam a dolgon és barátomnak is elmondtam nézetemet. Ő egy ideig gondolkozott s aztán fölkért, hogy keressem föl az illetőt az ő nevében. Elváltam a küldetést. Az asszony kedvesen fogadott s meghallgatta szavaimat s aztán megkérdezte, hogy közös barátunk tul van-e már minden veszélyen. Elmondtam, hogy nemcsak hogy már veszélyen kívül van, de már annyira megerősödött, hogy a napokban már sétálni is kijárhat a ligetbe.

— Helyes! Akkor jövő vasárnapra jőjjenek el hozzám mindketten ebédre.

Visszatértem barátomhoz, kit e meghívás nagyon boldoggá tett, oly boldoggá, hogy egy hét alatt teljesen helyre is állt. A kitűzött napon együtt mentünk el az ebédre. Barátom oly gyorsan, oly fürgén ment föl a lépcsőn, hogy nekem úgy tetszett, mintha nem egy beteg ember jött volna velem, hanem egy messze utról hazatért utas, ki most siet a viszontlátásra. A háziasszony nagyon szeretetreméltóan fogadott bennünket, de szeretetreméltósága egyikünket sem



tüntette ki a másik róvására, mintha barátom épp oly távol állna tőle, mint én, az idegen. Megebédeltünk, rágyújtottunk egy szivarra s aztán feketekávéra átmentünk a szalonba.

Barátommal egymás mellett ültünk a pam-lagon és a kávét szürcsöltük a finom japáni por-cellánedényből. Az asszony ekkor elénk állott és minden különösebb bevezetés nélkül szólt barátomhoz:

— Kedves uram! Igérje meg nekem, itt ezen a helyen, ez előtt az ur előtt becsületszavára, hogy hasonló ostobaságra többé gondolni nem fog!

Barátom megesküdt.

— Esküszöm!

Az asszony nagy nyugalommal fogadta az esküt és így szólt:

— Kedves barátom! Örülök, hogy belátja, hogy egy nagy ostobaságot követett el akkor, midőn keresztüllőtte magát azért, mert azt mondtam, hogy én nem megyek férjhez sohasem, mert nekem a családi élet nem való!

— Igen, belátom, nagy ostobaság volt ez! De azóta szerencsére sok minden megváltozott s ön oly jó volt hozzám és kimondta nyíltan, hogy menyasszonyom!

— Igen, uram, megtörtént s éppen erről akarok önnek beszélni. Én tényleg kijelentettem önnek a betegága mellett azt, hogy én az ön menyasszonya vagyok, mert éreztem lelkem mé-

lyén hogy önnek az életét köteles vagyok visszaadni!

Barátom hálálkodni kezdett:

— Köszönöm, higgye el, ennek köszönhetem életemet!

— Örülök, hogy ezt ön maga így elismeri, hogy visszaadtam az életét, mert belátja azt is, hogy ezzel mi kiegyenlítettük egymás iránti tartozásunkat!

Barátom elhalaványult.

— Nem értem önt!

— Mindjárt meg fog érteni kedves barátom! Én soha férjhezmenni nem fogok, mert az én lényem más, mint a mi a házassághoz szükséges. Belőlem hiányzik valami, a mi a házassághoz okvetlenül szükséges, hogy az a két különböző nemű egyén egy életen át összetartassék. Belőlem hiányzik az érzékiség. Barátném ezért hívnak halvérűnek. Lehet, hogy igazuk van. Én csak azt tudom, hogy rám nézve nincs borzasztóbb valami, mint egy férfi, ki érzékien közeledik hozzám. Maguk pedig, kedves barátom, többé-kevésbbé mind érzékiek s éppen az érzékiség az, a mi önöket elsősorban a nők körébe üzi, s a társalgás, az udvarlás, az csak mellékes, külső indok, de a lényeg az érzékiség. Ha megunták a férfitársaságot, ha megunták egymást, csak akkor mennek az asszonyok közé, a vezető indok ilyenkor az unalom és az érzékiség, mert hisz a társalgás, az csak próbálgatás, hogy vajjon érzéki vágyaik célhoz érhetnek-e. Én pedig ebben



a tekintetben egészen más lény vagyok; nem bánom, nevezzenek különnek vagy halvérü asszonynak, de nem tudom megérteni, sem elviselni az érzékiséget s azért arra kérem: mondjon le rólam, mert én sohasem fogok férjhezmenni, sem önhöz, sem senkihez!

Barátom keserűen felelt erre:

— Miért mondta akkor, hogy a menyasszonyom!

— Meg akartam menteni önt, visszaadni az életnek! Hiszen ha ez az illuziója nem lett volna, elpusztult volna, mert hisz önök férfiak összes életkedvüket az illuziókból meritik. Ugy-e azért nem haragszik rám, hogy visszaadtam az életnek s meglássa, a milyen hiven ápoltam, épp oly hiv barátja leszek a jövőben — mikor csak szüksége lesz rám!

Barátom nem felelt. A halvérü asszony szeliden szólított:

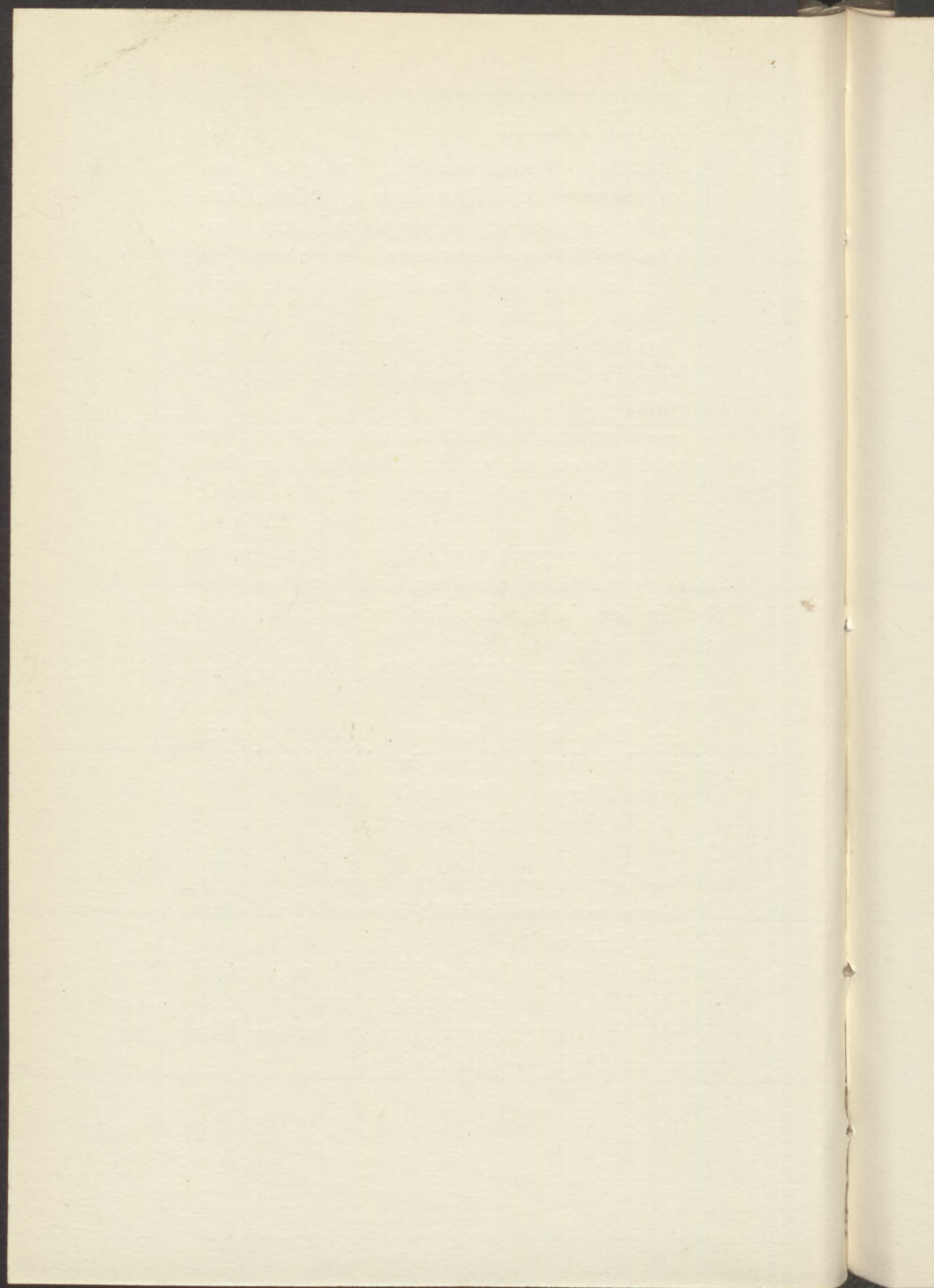
— Nos, kedves barátom! Bocsásson meg nekem! Itt a kezem, kérem önt, fogadja el barátságomat és legyen a barátom!

Kezet fogtak. Barátom csak annyit mondott:

— Legyen úgy, a mint akarja.

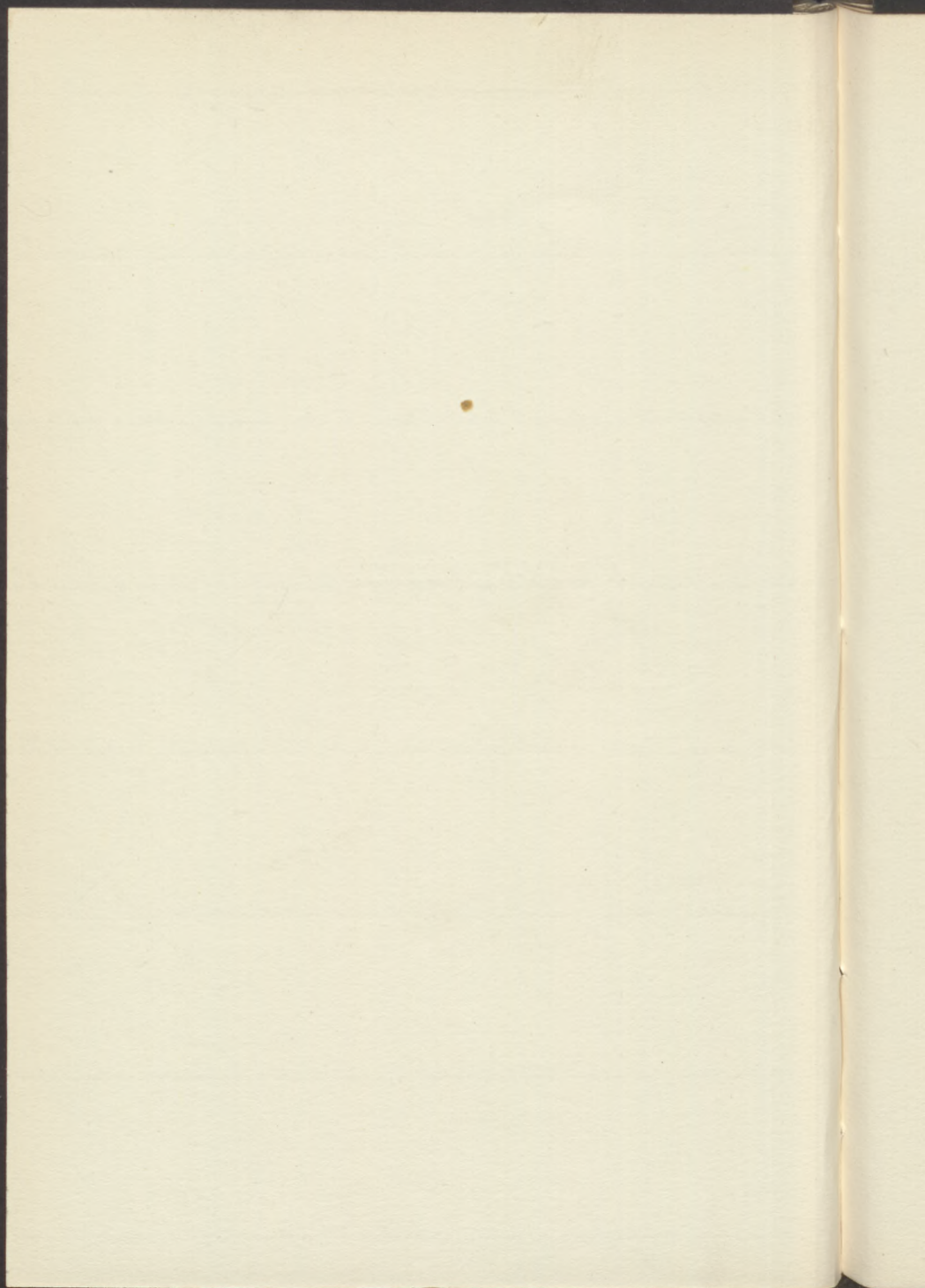
Az asszony pedig leült íróasztalához és ezt írta egy barátnéjának:

„Az olyan férfiban, a kit le lehet beszélni szerelméről, abban nincs meg a szerelem igazi életadó, szent ereje, s az ilyen embert — bármennyire fáj is — el kell ejteni.“





*A RÉM-KISÉRTET.*





Rettenetes mélabu ült rajtam, elborulva bolyongtam a városban, sehol sem találtam nyugtomat.

Mind az az érzésem volt, hogy valaki szorongatja a lelkemet és ki akarja tépni bensőmet, azt a láthatatlan finom valamit, mely az emberi test belsejében pókháló finomsággal megszerkesztődik s egész lényünket kitölti, oly annyira, hogy még taglejtéseinkben is megnyilvánul. Fájdalmamban úgy vergődtem, mint egy agyonkinzott madár, mely nem képes fölemelkedni többé a földről. Koronként úgy hittem, ólomsúlyokat helyeztek rám, majd meg, hogy láthatatlan csavarokkal préselik össze bensőmet. Undorodtam az élettől és a legfőbb vágyam az volt, hogy becsomagolva feküdjek egy koporsóban s aztán eltűnjek a világ szinpadáról. Ott a föld alatt aztán csönd lesz, hallatlanul néma csönd.

Kóborlásom nem tudott rettenetes állapothoz enyhét nyújtani, rejtelmes félelmek fogtak el, hogy mitől félek, magam sem tudtam, de egy megmagyarázhatlan bizonytalan érzés

uralkodott fölöttem s haza siettem. Azt hittem, ha haza érek, megnyugszom, de ez sem segített rajtam, sőt a mint fölmentem a lépcsőn lakásom felé, mindjobban elfogott az a gondolat, hogy én nem vagyok egyedül, — valaki van velem, hogy ki, — azt nem tudom, hogy hol, azt nem is sejtettem, de úgy éreztem, hogy valaki suhogva jár körülöm, hol előttem halad, hol utánam jön, némely lépcsőfoknál meg el-elsurran mellettem. Meg is érint, de nem látom, érintését sem érzem és mégis tudom, hogy körülöm jár. Fölértem az emeletre, végig mentem a folyósón, melyet elég szépen megfestett a bágyadó holdfény. Kinyitottam lakásomat és beléptem szobámba, de ebben a pillanatban elállt a lélekzetem.

Isszonyu az, a mi velem történt. Sejtelmeim egy csapásra beigazolódtak. Az az alak, a kit eddig nem láttam, csak érzékeimmel sejtettem, vagy Maupassant életéből hallottam, az utcán pedig éreztem, hogy követ, ez az alak most ott ült ágyam szélén. Világosan kivettem egész formáját, minden körvonalát. Nagy üvegesedő szemei voltak, melyekből egy gyilkos és egy örült zavaros nézése tekintett felém. Haja kuszált volt és arcába csapzott. Arca sárga s viaszszerű, mély ráncokkal elborítva. Az egész alak meggörnyedve ült helyén és nézett-nézett felém. Mintha azt mondaná: „Jer gyermekem, jer!” Vánszorogva közeledtem az ágy felé, szívem oly sebesen dobogott, hogy azt hittem elhagyta helyét és a torokomba vándorolt, hogy elzárja lélekzetemet. Nagy



nehezen közel értem az ágyhoz és összeszedve idegrendszerem minden erejét, megszólítottam a szörnyeteget: „Ki vagy!?“ Nem felelt: Ki vagy te éj réme!?“ Ujra nem válaszolt, bátorságom erősödni kezdett, rákiáltottam: „Távozz helyedről, mert megfojtalak!“ Az alak nem mozdult; ekkor minden erőmmel rárohantam. De ime! kezem áthatolt a rémalak testén és az ágy hideg vasát érte. Megdöbbsentem egy pillanatra, aztán futottam a másik szobába a tükör állvány elé, ott voltak a gyertyatartóim és meggyújtottam az egyik gyertyát. Átnéztem a másik szobába, de a rémalakot nem láttam ott többé, ekkor a tükörbe világítottam. Oh irgalmas Isten! Ott volt, ott volt a rémalak az én ruhámba bujva és rám vigyorgott a tükörtáblából. Szemében rettenetes nézés volt, egy halálra hajszott, megszenvedett ember nézése. Tehát nem én voltam — én ki voltam cserélve, de hát hol voltam én akkor! A gyertya kihullt a kezemből, elaludt s újra sötétség lett a szobában. Félve átnéztem nyughelyemre s ime a rémszörny újra ott ült ágyam szélén. Kétségbeesve vánszorogtam felé és szólogattam: „Ki vagy te rémszörnyeteg s mely kriptasírnak kő ajka szült, hogy eljöjj hozzám, hogy megbomlaszd idegrendszerem!“

A rémszörny néma maradt! Én újra szólogattam: „Ki vagy te, ki, bár látó érzékeim föl ismernek, — térben még sem létezel!“ A rémszörny mind erre nem felelt, sem nem mozdult. Megtörtén hulltam elé: „Ki vagy hát! Miért

jöttél ide, hisz én nem vagyok Macbeth, nem vagyok én király világi javak fölött. Ne irigyeld az én sorsomat. Szegényes királyság az én tartományom. Hisz csak töviskoszoru az én koronám s a boldogtalanság az én birodalmam!“

Ebben a pillanatban valaki kint a lépcsőházban kinyitotta a folyosó ajtaját, mire az én szörnyem fölállott s végigsuhanva eltűnt az ajtómnál, boldogan sóhajtottam föl — tehát elment. De mikor a lakó léptei elhangzottak a folyosón és a lépcsőház ajtaja önműködő szerkezetével újra becsukódott, a rémszörnyeteg megint visszatért s leült ágyam szélére. Nem tudtam, mit tévő legyek. Könyörgésre fogtam a dolgot. „Hagyj el engem, én egy szerencsétlenné tett ember vagyok, a sok keserűség már ugyis kiölte lelkemet, ne üldözz te is engem.“ Mind nem használt semmit. A rémszörny nem indult s nem szólt, néma maradt és mozdulatlan, mintha gyökér lábait nyugágyam matracaiba belészötte volna. Talpra álltam s neki dőltem a falnak s egy darabig úgy néztem farkasszemmel üldözőmmel. Aztán vonszoltam testemet a szobaszeglet felé s elhatároztam, ott fogom tölteni az éjszakát. Rettenetes egy vonulás volt ez, mert a szememet egy pillanatra sem tudtam levenni az éji rémről. Vánszorgásomban egyszerre csak neki ütköztem valaminek, mosdóm volt. Tapogatózva ki akartam kerülni, de kezeim beleérték a vízbe. Forró ujjaimnak oly jól eset az a hideg nedvesség, hogy egész kezemet belétartottam s



aztán erőre kapva, lázas homlokomat is locsolgatni kezdtem. Minden csepp viz oly jótékonyan, oly jólesően hatott, mintha egy lángoktól átizzasztott falat locsoltam volna s az mohón szívta magába az enyhítő nedvességet.

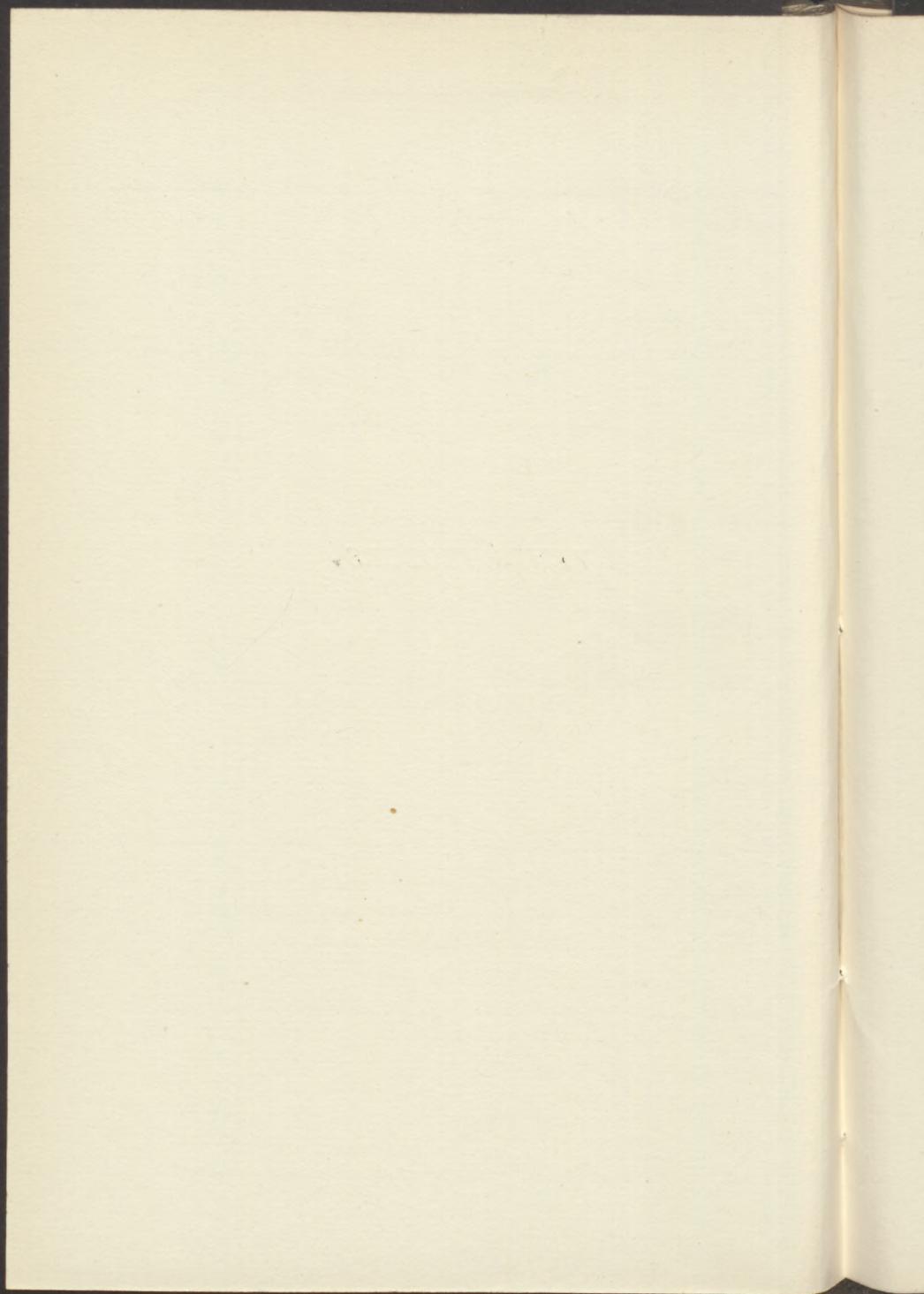
Kissé megnyugodtam és több erőt éreztem magamban, hogy átszenvedjem az éjszakát. Visszafordultam és ágyamra néztem. De különös, ijesztő rémem nem volt többé ott, — míg lecsillapítottam fölhajszolt idegeimet, azalatt ő szépen kereket oldott. Átmentem a másik szobába, ott sem volt. Meggyújtottam a gyertyát és tülkörbe néztem. Nem a rém nézett többé rám a tülkörből, — én magam voltam ott, de nagyon kuszált hajjal s nagyon keserű nézéssel szememben. Erőre kaptam és egy-két narancsból hűsítőt készítettem magamnak, mire teljesen megnyugodtam. A rémlátásnak vége volt — mára kétségtelenül vége. Mert világosan tudtam, hogy én vagyok a lakásban. Egész bizonyos voltam, hogy én én vagyok s nem cseréltek ki. Elhatároztam, hogy lenyugszom és kipihenem magamat. Félve pihentem le, de oly fáradt voltam, hogy csakhamar elaludtam. De a rémszörny is csak ezt várta, mert álmomban jól éreztem, hogy visszatért az ő titokzatos módszerével kis otthonomba s aztán ismét leült az ágyam szélére — ráült a kezemre. De én mozdulni még sem mertem, éreztem, hogy kezemből mint távozik el a vér, s mint hül ki az lassankint, míg végre egészen hideg lesz, mint egy halott keze. Oly kinos, fárasztó pihenés volt

ez, hogy jobban megtört, mintha egész éjjel vándorogtam volna a városban, ágyban fekvés helyett.

Reggel fölébredtem — de álomrémem nem volt többé mellettem. Kezem hideg volt, a mint az ágyvason feküdt, ezért megdörzsöltem és egy kis narancsszörpöt ittam. S aztán tisztában voltam mindennel, megértettem, hogy az egész szellemjáték nem más, mint az én tulfeszített, meggyötört idegeim munkája, amely a térbe alakokat varázsol megriasztásomra. Éreztem, hogy idegrendszerem megbillent egyensulya az, mely engem ebbe a rémületbe üz, mely az örjögésbe vezet. Kerestem a módot, hogy miképp fékezzem meg idegrendszeremet, hogy ezen a borzasztó lejtőn tovább ne haladjon, mert ha ennek a lejtőnek az aljára ér lelkem, ott többé nincs menedék. Tudtam azt, hogy a rémszörny még vissza fog jönni, azt is sejtettem, hogy meg fog szólítani, de holt bizonyos voltam a felől, ha ez a szörny megszólít és én megértem az ő hívó szavát, akkor végem van, akkor agyon kell lőnöm magamat, akkor nincs más menekvés. Azért fölpakkoltam, ott hagytam lakásomat, az egész várost, minden unottságával és a déli ég alá hurcolkodtam. Mert ott a déli verőfényben nem képes a rémszörny megjelenni, a napfény nem az ő tartománya. Mert a nap, a ragyogó, az isteni meleg nap — az egyedül igaz a földön, — csak az az élet.



*A VENDÉGGOPORSÓ*





Érdekes kis társaság verődött össze a vadásztanyán, hogy a szarvasbögés idejét kihasználva, egy pár aggancsost terítékre hozzon. Minden reggel napkelte előtt volt az indulás és a cserkészlet folyt világos reggelig, aztán este szürkülettel újra kezdődött s míg csak annyi világosság volt, hogy a puskaegyvet ki lehetett venni a cső végén, addig a társaság elszéledve csapázott a cserkész utakon.

A legunalmasabb volt a napköze, a melyet hol alvással, hol kártyával, meg beszélgetéssel igyekeztünk agyonütni, hogy újra vadászni indulhassunk. A második napon a reggeli cserkészeten egyik társunk egy fiatal szarvasbikát lőtt, melyet kora délelőtt levontattunk a hegyoldalról a vadászházhoz. Széptestű állat volt. S a kerülők rögtön neki álltak a vad kizsigerezéséhez. Egyik társunk pedig tüzet rakott a vadászház előtti kis tisztáson és nyársat állított mellé. Aztán a szarvasmájból meg tüdőből szalonnaszeletekkel tüzdelve, — kitűnő pecsenyét süített számunkra a friss vadból.

Az egyik vadász meg is kinezta a főkonyhamestert, hogy vadat nem ejthet az, a ki szarvasmájból eszik, de mi jót nevettünk az együgyű babonán és jóízűen fogyasztottuk el a nyárson sült pecsenyét. Megmagyaráztuk pajtásunknak, hogy a babona már rég kiment a divatból, s a kuruzslással egy napon sétált le a világ színpadáról. Pajtásunk igazat adott nekünk s csak azt jegyezte meg, hogy ő sem adott soha semmit a babonára azelőtt, de egy idő óta szent hive ennek a különös hatalomnak. Valami olyan különös dolog történt vele, a mi őt teljesen megtörte és most már nem képes szabadulni ennek a furesa, az idegekre nehezülő démonnak, a babonának erejétől. Ugy érzi, ha szabadulni is akarna tőle, az mindig utána nyulna az ő láthatatlan kezével, hogy őt visszarántsa az őt félők, benne vakon hívők sorába.

Mi ezalatt körülültük a tüzet és nagy étvágygyal, a milyennel csak egy vadász képes enni, fogyasztottuk a vadpecsenyét. Barátunk fejtegetése, melylyel a babonát s annak erejét tárgyalta, fölkelte érdeklődésünket s rávettük társunkat, hogy mondja el, mi az, a mi arra bírta, hogy babonás hívő legyen. A szót így újra a babonás ember vette át s elmondta élete pár évének történetét.

— Akkor még megvolt a birtokom Pusztagallyon s ott töltöttem rendszerint az egész nyarat s az ősz nagy részét. Szeptember végére járt az idő, a midőn egy régi barátomtól levelet kap-



tam, hogy meglátogat pusztai magányomban. Mulatságom nem igen volt akkortáiban s így jól esett barátom érkezése, annál is inkább, mert egy öreg kedves diófám tönkrement s azt ki kellett vágatnom. Megsirattam az öreg fát s hogy mégse muljék el egészen mellőlem, a malomban fölfűrészeltem magamnak s elhatároztam, hogy butort készíttetek fabarátom deszka részeiből. A diófadesztekát éppen behozták az udvarra, midőn barátom behajtott tanyámra. Oda siettem hozzá, egymás nyakába borultunk s aztán mint két gyerek, nagy boldogan bejártuk a pusztát, egymás karjaiba kapaszkodva. Oly boldogak voltunk, mintha most indultunk volna vakációra a kollégiumból s az egész élet előttünk lett volna, minden gyönyörével. Mikor kísértáltuk magunkat, visszamentünk a házba és ebédhez ültünk. Csak most kezdtük egymást igazán szemügyre venni.

— De megvénültél!

— De te meg meghíztál! Olyan vérmes vagy, mint egy vérhólyag!

Barátom nevetett a hasonlaton, én pedig töltöttem az óbort a poharakba. Egyszer csak ő fölemelkedett székéről, hogy engem fölköszöntsön, de alig emelte föl poharát, karja lehanyatlott és ő hanyatt esett. Én, meg az összes cselédség hozzá siettünk, locsolgattuk vízzel, élesztgettük. De hiába volt minden. A lovászt orvosért küldtem, de az orvos sem tudott segíteni, barátom többé nem lélegzett, — meghalt!

Ekkor sürgönyöket küldtem rokonainak, ér-

tesítve őket az esetről s fölkérve őket, jöjjenek, temessék el szegényt. Barátom egy divánon feküdt, de minthogy nagyon föl volt puffadva, ezért kiadtam a rendeletet, hogy a bognár készítsen hevenyében egy koporsót, egy ideiglenes, olyan vendégkoporsót, — míg az ércoporsó megérkezik.

Ott van a diófadeszka, — csinálhat abból is! — Mikor a vendégkoporsó elkészült, belefektettük barátomat a kis diófa alkotmányba s kiterítettük a nagy ebédlőben, a hol meghalt. Másnap eljöttek a rokonok s egy diszes ércoporsóba helyezték a holtat, mire én a vendégkoporsót fölküldtem a padlásra.

Barátomat aztán eltemettük s ez a dolog el volt intézve és én visszatértem a városba.

Egy év sem mult el azután, midőn az új nyár elején egy kedves nőrokonom jött hozzám szórakozásra, hogy hosszú betegségét kiheverje. Kedves asszonyka volt és elég hamar magához tért s sokat kocsizott velem a birtokon. Egy napon az a kérése támadt, hogy lovagoljunk ki ketten, mert a kocsizást már megunta. Tudtam, hogy ez kedves sportja volt, ezért egy kis kirándulásba bele is egyeztem.

Elindultunk, a lovász is velünk volt, kis hugom boldogan élvezte a kirándulást, oly boldogan, hogy öröm volt nézni őt. Szebbnek, egészségesebbnek tűnt föl s erősebbnek látszott, mint valaha. Egy félóráig lovagoltunk egymás mellett ügetve, midőn fölszólítottam, hogy térjünk



viszza, mert elég volt számára a kirándulás. De ő nem engedelmeskedett s addig kért, míg beleegyeztem és tovább ügettünk. Végtelen örömben volt, hogy kérése teljesült, s olyan szilajság vett rajta erőt, mint egy növendékgyermeken. Hirtelen meglátott egy gátat s aztán erre terelve lovát, vágatva száguldott az akadály felé. A lovaszt utána küldtem. Hugom délcegen szökelt át az akadályon, de mikor a tuloldalra ért, egy nagyot sikoltott.

Oda siettünk, a lovon ült, semmi baja sem volt, csak a fejét hajtotta le. Mellé léptettem:

— Mi baj?

— Elindult az orrom vére!

Olyan különös érzésem volt, mintha belül, itt bennem megszakadt volna valami!

Azonnal hazatértünk. De az orrvérzés nem szűnt meg. Próbáltuk elállítani minden lehető módon, nem sikerült. Orvosért küldtem. Az orvos is megpróbált szereivel mindent. De semmi sem használt — s a végeredmény az volt, hogy a kis rokon éjjél felé meghalt. Kétségbe voltam esve, sürgönyöztem a rokonoknak s kértem, temessék el szegényt. Inasom figyelmeztetett, hogy van egy vendégkoporsó a padláson, lehozza-e? Beleegyeztem.

— Nem bánom!

S így szegény kis hugomat is belefektettük a diófakoporsóba. Aztán eljött a rokonság az éreke koporsóval s eltemettük szegényt. A vendégkoporsót fölküldtem a padlásra s elutaztam a

vidékről. Nem is akartam visszamenni évekig oda, de vadásztársaim annyit kinoztak s annyira kértek, hogy tartsak egy, csupán egy vadászatot azon a vaddus vidéken, hogy utoljára is ráálltam arra, hogy november hónapban megtartsuk a vadakra a nagy razziát.

Összeverődtünk vagy huszan s nagy köröket csinálva, gyűrűbe zártuk a vadakat. Az utolsó körnél történt, mely az erdő mellett feküdt, hogy egy kis bozótos sűrűből egy szarvas ugrott ki s nagy iramodással vágatott a gyűrűben, a puskások sortüze mellett.

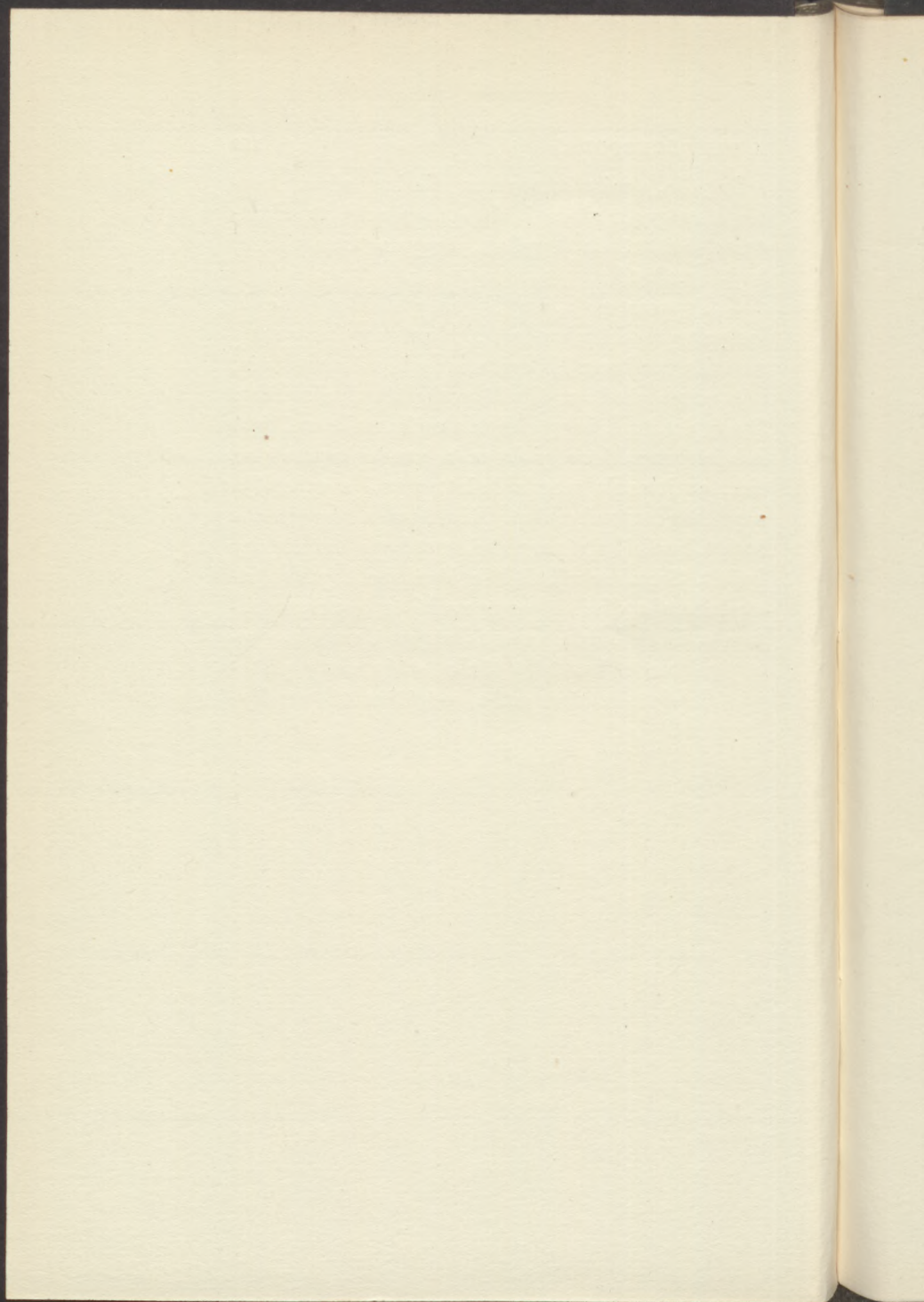
Oly izgató volt ez a látvány, hogy a legtöbb vadász elvesztette hidegvérét s nem nézett semmire, csak a királyi vadat figyelte. Ekkor történt, hogy az egyik vadász express-puskával átlőtt a körön s elhibázva a szarvast, a kör tulsó szélén álló puskást, egy szomszéd földbirtokost keresztül lőtt, ki egy sikoltással összerogyott.

Azonnal abbahagytuk a vadászatot s szerencsétlen társunkhoz siettünk, ki eszméletlenül feküdt a földön. Lassan magához jött. Azalatt fenyőágakból nyugágyat készítettünk neki s bevittük házamba. Mikor leemeltük a fenyőágáról, — csak akkor láttuk, hogy meghalt! Leirhatatlan izgalom keletkezett erre. Az a szerencsétlen, a ki keresztül lőtte, el akarta emésztetni magát, úgy kellett erőszakkal ártalmatlanná tenni. A pusztá népe sirva állta körül a házat, s az én barátom ott feküdt a nagy ebédlőben, az asztalra téve ravatalon. A kandallóban pattogott



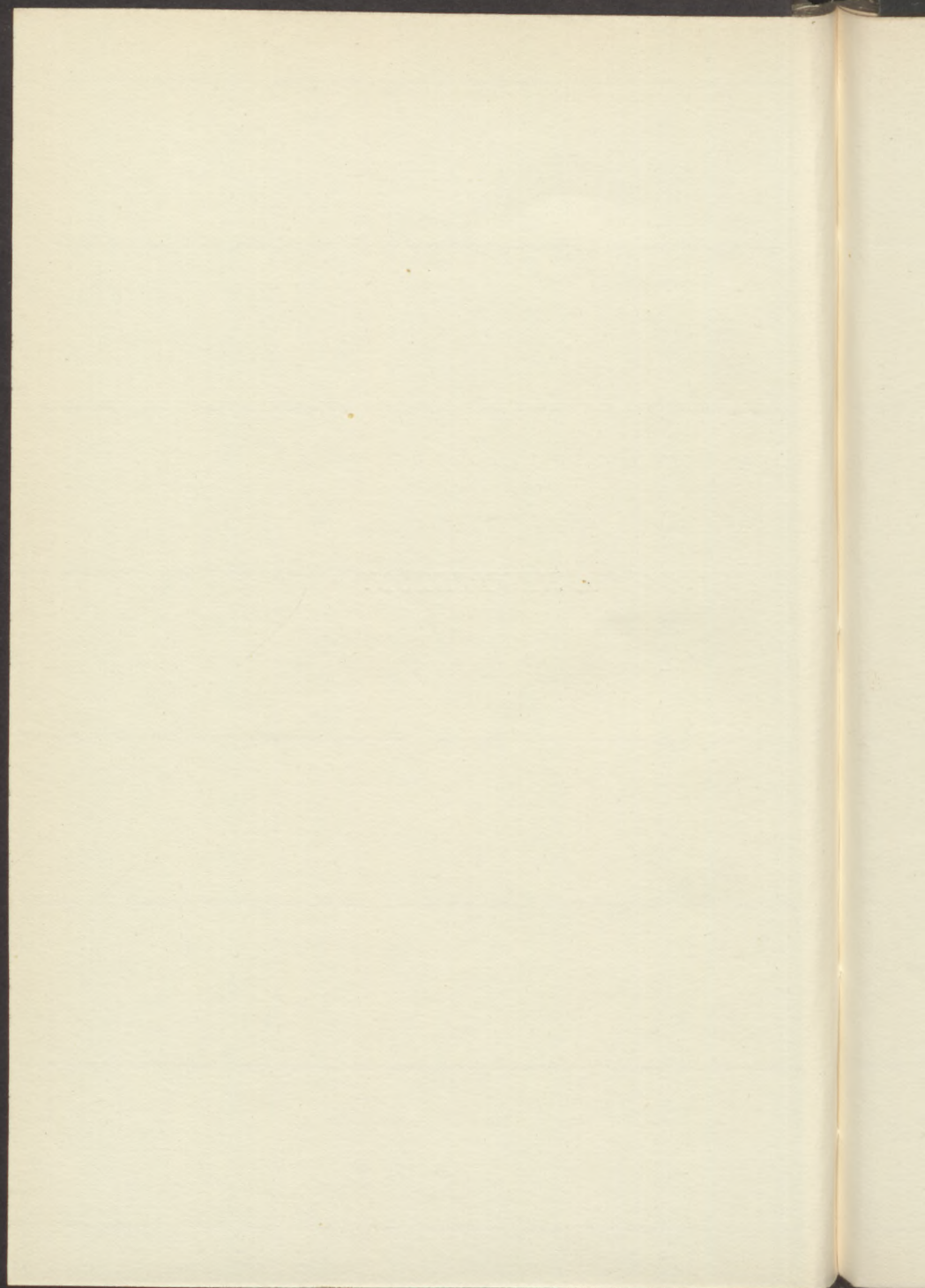
a fenyőfa, s mi a komor hangulatban némán néztünk magunk elé s közben meg azon tanakodtunk, mit tévők legyünk, hogyan temessük el bajtársunkat!

Egyszer csak kinyílt az ajtó s a szolgám lecipelte a diófakoporsót, közel egy év alatt most harmadszor. Ekkor, mint a ki villamos ütet kap, megrázkódtam és világosság tévedt elmémbe. S úgy éreztem, hogy ennek a csaknem összefüggő sok szerencsétlenségnek ez a vendégkoporsó az oka, ez ittasult meg a halottszagtól s ez családja magához az embereket. Kivettem a koporsót a szolga kezéből s ráparancsoltam, hogy hozzon egy baltát. S mikor a baltát a kezembe kaptam, leterdeltem a diófakoporsó mellé és összehasogatam a diófa bordáit s a fölívagott darabokat behajigáltam a kandalló tűzbe, mely nagy pattogással elemésztette ezt a megátkozott vendégkoporsót.





*A HEGYTETŐN.*





Fakadni kezdett a természet és mikor a lágy szellők bejárták az utcákat, az emberek úgy érezték, mintha a nehéz télikabátokkal együtt egy csomó gondot, bajt, nyugöt is ledobtak volna magukról és most felszabadulva a tél gyámkodása alól, egyszerre szabadokká lettek volna.

Az utca élete egyszerre mozgalmassá lett, az emberek örülni kezdtek az életnek, különös boldogság járta át őket, pedig voltaképpen nem történt semmi más, minthogy egy kis lélekzethez jutottak és az a pár napsugár, a mely az utcákat világossággal töltötte meg, behatolt a lelkükbe is. Nem voltak többé rabszolgák, hanem szabad emberek, a kiknek joguk volt bekalandozni a környék hegyeit és ott gyönyörködni az ébredő természet fellélekző erejében.

A szemközti hegy lejtőjén épült kioszk ablakai is kinyíltak és a nagy terras padlatát, a hóvédő faburkolat helyett, kis fehér asztalkák foglalták el, az asztalokat új söröző-kompániák ülték körül és onnét nézték a várost. A folyam méltóságos biztonsággal csúszott tovább a me-

dervölgyben, azt nem zavarta mindez a nagy változás, a mi az embereket átaljarta, legföljebb megduzzadt egy kissé és a gőzösöket a dagadó árral nagy büszkén hordta hullám-felületén.

A kiosk-épülethez egy szerpentin vezetett, melyen egy férfi és egy nő haladt, hogy elérje a tetőt. Mennél följebb mentek az uton, annál közelebb simultak egymáshoz, mintha elhagyva a várost, az emberek társaságát, itt a hegyoldalon magános voltuk tudatára ébredtek volna és most keresnék egymásban a támasztékot, hogy ne kelljen egyedül menni tovább az uton. Azon az uton, mely nem olyan kimért, mint az a kis szerpentin-csapás ott a hegy oldalán, hanem tele van bizonytalansággal, a melynek soha sem tudja az ember, mikor érzi a kellemetlen oldalát. Érezte, ezt mind a kettő, szavukban benne volt a kétely, a melyet az élet bizonytalansága beléjük öntött. Már sokat beszélgethettek, mert olyan ünnepélyes csend volt közöttük, a melyben a hallgatás méltóságos hatalma érezteti, hogy bensejében mind a kettő azt gondolja, ugyanazt érzi és így ezt szavakban kifejezni teljesen fölösleges. Az asszonyka fölsóhajtott.

A férfi megkérdezte: „Lehetetlen?” A válasz megjött rá: „Bizony lehetetlen, még pedig külső okok miatt, melyeket emberi erővel megváltoztatni képesek nem vagyunk. Nekem mind az az érzésem van, mintha láthatatlan kezek egy különös hálót vontak volna körénk, a melytől mi mozdulni nem tudunk és ha megpróbálnánk,



ugy belegubancolódnánk, hogy abból soha sem tudnánk kiszabadulni, hogy az egyenes uton tovább haladhassunk!“ A férfi kifakadt: „De hát akkor mire való az egész küzködés, ha az ember nem hajolhat le még azért a rózsáért sem, a mely neki megtetszik?“ — „Talán arra, hogy az emberek megtanuljanak szenvedni, hogy megtanuljanak a fájdalomnak, még a gondoknak élni. Lásd, nekem szent hitem az, hogy a gondok életetnek bennünket, ezek azok a csomópontok, a melyeket mi igyekszünk túlhaladni, kifejteni és a mint végeztünk az egyikkel, azonnal szembe találjuk a másikat és ez a vesződés az, a mit mi életnek nevezünk. Mindig azt hisszük, hogy később jobb lesz, pedig lényegében az élet sohasem változik meg, csak a változatok tüntetik föl, hogy ujszerű dologgal állunk szemben, — holott minden a régiben maradt!“

A férfi elkomorult és helyben hagyta azt, hogy tulajdonképpen azért születünk, hogy szenvedjünk. „Aztán meg el kell ismerni azt is, hogy néha jó a szenvedés. Sohasem felejttem el, egyszer, mély fájdalom ért, egész lelkem vergődött hatása alatt és én olyan jó voltam abban az időben az emberekhez, mint soha azelőtt, sem azóta. Mig én lassan leszűrtem a lelkemre nehezedő nagy fájdalmat, azalatt érdeklődtem mások baja keserve iránt és ebből az összehasonlításból, más emberek még súlyosabb szenvedéseiből meritettem gyógyító enyhülést saját bajomra. És minden ilyen összehasonlítás után, úgy éreztem,

hogy mégsem én vagyok a legszerencsétlenebb ember a világon, hanem vannak nálam sokkal sanyarubb helyzetben emberek, a kikre sokkal jobban ránehezül az élet és a kiknek még nagyobb lelki küzdelemre van szükségük, hogy kibontsák azt a csomót, a melyet az élet útjaikra bogozott. Merem mondani, hogy a mikor így szabaddá tettem a fájdalom felszívódása után a lelkemet, mindég jobbnak, tisztábbnak éreztem magamat, mintha az alatt az elmélyedés alatt ki dobtam volna minden szennyet a bensőmből és a lelkem jobbik fele maradt volna csak vissza bennem. Ugy, hogy most már nem félek a fájdalomtól, de mindig arra gondolok, minő jó változást fog az előidézni bennem. És rájöttem arra is, hogy nincsenek nagy dolgok, mert hisz minden dolog, bizonyos távlatból nézve, csekélységnek tetszik.“

Az alatt felértek a szerpentin-uton a kiosk előtti tér kilátójára, a város közvetlenül alattuk feküdt és olyan földhöz lapuló semmiségnek látszott, mintha csak gyermekjátékból rakták volna össze. Az asszonyka a völgybe mutatott: „Lássa, a valóság hogy illusztrálta a maga szavait, nézze milyen semmi innét ez a nagy város. És az emberek, — ime, azok nem is látszanak!“ Sok ideig elgondolkozva nézték a csodás látképet. Bensejükben érezték, hogy milyen semmi ehhez az ő gondjuk is, a melyet abban a két szóban fejeztek ki, hogy: „Nem lehet!“ Nem beszéltek többé saját bajukról, tudták, hogy az



élet áll közöttük, a melyen nem tudnak oly hivat verni, mely örökké összekapcsolja őket. Az asszonyka szólalt meg először a hosszú csend után: „Lássa, azt hiszem, hogy mi most boldogok vagyunk, oly boldogok, a milyenek az életben többé nem is leszünk. És nem is közönséges boldogság ez a mienk, de merem mondani, egy magasabbrendű boldogság, melyet talán sok ember megérteni sem képes. Pedig Istenem, mi volt az egész! Egy-két pontban lelkünk találkozott, egy pillanatig éreztük, hogy egy irányban megyünk az uton. Ez a perc volt az, a mi a mienk volt, és a melyben éreztük, hogy közel állunk egymáshoz, csak kis csúcspontok voltak, a melyekben átéltek a lelki boldogságot, azt a boldogságot, a melyet csak egy lelki lénynek adatott megismerni. Azt hiszem, vétenénk önmagunk ellen, ha azt erőszakolnánk sokszor felidézni, mert üresnek és lelkileg közönségesnek látnánk egymást abban a pillanatban, mikor eljutnánk ehhez a momentumhoz, elvesztenénk még azokat a boldog pillanatokat is, melyeket a múlt élénk hozott. Elvesztenénk, mert értékteleneknek tűnnének fel előttünk!”

A férfi levett kalappal hallgatta az asszonyt és mikor az elhallgatott, ő folytatta: „Ugy éreztem, míg beszélt, mintha oltár előtt állottunk volna mind a ketten. Fogadalmunk abból állott, hogy megkötöttük azt a frigyet, melyet külső hatás többet fel nem oldhat. Mi megesküdtünk, hogy mi kísérni fogjuk egymást az életen át,

de a nélkül, hogy konvencionális házasságra lépünk, talán találkozni is alig fogunk, hanem e helyett lelkünkben kísérjük egymást gondos figyelemmel és minden egyes hirrel, a melyet egymásról hallunk, igyekezni fogunk felépíteni egymás életét. Ez az eszményi egyesülés az, a mely egyedül képes boldoggá tenni az embert, mert ment minden földi dologtól, a mely pedig mindjárt összekuszál, összeront, elcsúnyít mindent, mert hisz a legideálisabb dolgot is közönséges prózai módon állítja eléünk. Tudom, érzem, hogy mi most oly boldogok vagyunk, a milyen boldogságot ott lent, a városban, az emberek között hiába kerestünk volna. Hiába gunyolódnak a lélek nélküli emberek, van boldogság a hegytetőkön is, csakhogy az sokkal rövidebb ideig tart, nagynehezen lehet feljutni oda, de viszont ez a pár perc aztán igazabb, mélyebb, intenzívebb ennél a másiknál, melyet a tömegemberek keresnek és gyakran meg is találnak! Én talán sohasem fogom feltalálni újra, de keresni sem fogom. Minek? Hogy lerontsam vele a mult emlékeit. Nem, — soha! Én megelégszem azzal, a mit az élet nekem eddig adott. Elég volt. Másnak talán kevésnek tetszenék, nekem elég, hisz másoknak viszont még ennél is kevesebb, sokkal kevesebb jut!“

Ezzel odahajolt a nőhöz és gyöngéden megcsókolta a kezét. Mikor fölnéztek, egy csodálatos látvány lebegett előttük. A hegy mögé hajló nap, egy különös alakú felhő mögött lappangott,



a mely aztán a szélesapásokra úgy alakult, hogy először két összefogódzó emberi alaknak látszott, aztán pedig összefolyt és üstöke nőtt, alakja pedig egy hatalmas szívhez hasonlított, melyet kigyujtott a nap vörös sugaraival és a felhőcsoport egy égő szív volt, melyből vérvörös sugárkékék törtek elő. Mindketten elbámulva nézték az égi jelenséget, mely csoda-mutatványt végzett ott előttük, fent a hideg magasban. A felhődarabok leváltak az égő szív testéről és mint égő vércseppek hullottak le a szívtestről, míg köd alakjában szét nem foszlottak. Mikorra pedig az egész felhőtest eloszlott, akkorra a nap is eltűnt a messzi hegyhát mögött, úgy, hogy a fényes látvány teljesen megsemmisült és a fénysugarak helyett homály ült a vidékre. A vig mulatók visszahordózkodtak a kőházak közé, az a két alak még ott állott egy ideig a hegytetőn és aztán lassan leereszkedtek ők is a városba. Az uton az árnyak mindjobban megnövekedtek és komor hallgatás vett rajtuk erőt. Az ünnepélyes csöndben hörgött a város, kelepelt zajával, mintha hívna őket: „Csak gyertek ide vissza, az én tartományomba, majd én megőröllek benneteket. Nincs az a malom, szerkessze bár a legzseniálisabb emberkéz, a mely úgy meg tudná őrölni az embereket, mint az én forgatagom, az én különös rendszeremmel, a mely meghagyja a csontot, a bőrt, meg a vért az emberekben és mégis semmivé őrli őket bensejükben!”

Mikor leértek a városba, elbuesztak, elbu-

csuztak úgy, mint a kik nagyon boldogok voltak és tudják, hogy az ő boldogságuk már véget ért és soha többé vissza nem fog térni, mert nem engedik a körülmények. Mindkettő szemében ott rezgett a könny, nem szóltak semmit, csak finom kézszorítással mondták el egymásnak azt a kis röpke szót: — Adieu!



*AZ ÜZLET — AZ ÜZLET.*

ö  
k  
e  
b  
h  
s  
s  
a  
,  
l  
i  
i  
r  
l  
h  
r  
l  
c  
a



A banküzlet üveglablaka mögött álltak, az öreg üzér, meg egy fiatalember, a ki egy üzletkötésre kereste föl a tőzsért. Az ifju nem akarta elfogadni azokat a módzatokat, a melyeket a bankár eléje szabott, mert folyton azt hajtogatta, hogy nem ellenkezhetik lelkiismeretével, tisztességérzetével. A sok rábeszélés nem birt hatással az ifjura, úgy, hogy a beszélgetés vége felé a bankár már dühbe jött és kiabálni kezdett: „Tisztesség, tisztesség, hát mi az a tisztesség? Ha olyan drága valami az önnek, akkor ne akarjon megélni, hanem takarózzék be ezzel és várja így a felkelő napot! Fiatal barátom, jegyezze meg, hogy csak egy dolog van a világon, az üzlet! és csak egy becsület, — a pénz! Annak van becsülete, a többi az semmi. Agyrém! Valami meszeszerű megfoghatatlan valami. A mivel ugyan jól nem lakik senki. A végén pedig boldognak tartják. Ez akar maga lenni?” Az ifju kifakadt: „Inkább az, mint gazember. De tudom, hogyha legalább valamit elérek az életben, azt tisztességes uton fogom elérni!”

Az öreg mosolyogni kezdett: „Ugy! Tehát, a ki valamit elér, azt tisztességes uton éri el! Köszönöm, most legalább megint tanultam valamit!“ Ebben a pillanatban egy pocakos ur ment el az üzlet előtt. A bankár megragadta az ifju karját: „Látta ezt az embert? Tudja, ki ez?“ „Hát hogyne, ez egy nagy hatalmas ur! Tekintély és erkölcsbiró!“ — „No lássa, barátom! Hát most megsugom magának, hogy mi képezi annak az embernek vagyoni és szerzési tisztességét. Ez az ember egy félreeső faluban lakott valahol a vidéken, az ördög tudja hol. Valahogy nagy utánjárás után italmérési jogot szerzett magának abban a faluban és mérni kezdte a pálinkát a népnek, az Istenadta népnek.

De a nép, a buta nép nem itta elég gyorsan az isteni italt, ezért a mi barátunk egy kis cselhez folyamodott, hogy ezt a kereskedelmi cikket bevezesse a forgalomba. Kihirdette a faluban, hogy ezentul mindenki ingyen ihatja a pálinkát, annyit a mennyit akar és akkor, a mikor akarja! Csupán egy kéréssel fordult ezért a fogyasztókhoz és ez abból állott, hogy engedjék meg neki, hogy bebiztosítsa őket, esetleges halálesetre, de viszont ők pedig adjanak írást arról, hogy haláluk után a biztosítási összeg reá szálljon, reá, a ki nekik ingyen méri életük végéig a pálinkát, reá, a ki értők a biztosítási díjat mindvégig fizetni tartozik. Képzelteti, a falu népe mily lelkes örömmel kezdett hozzá az ingyen pálinka pusztításához. És ez a fickó



mérte-mérte a pálinkát és fizette a biztosítási díjat.

Évekig, körülbelül tíz évig mérte a pálinkát, akkorra azonban az egész falu fölfordult és ő úgy ötven-hatvanezer forinttal megrakodva továbbállott. Ekkor egy kisebb vidéki városba vonult és ott banküzletet alapított. Banküzletet, mely hitel-operációkat is végzett. Nos, és azt hiszem, azt ön is jól tudja, mi az a hitelnyújtás. Tudja, olyan nagymérvű pálinkaelárusítás, a mi barátunk rendszerében, a melynek az a vége, hogy az adós gilotinba szorul, a hol a váltók képezik a metszőkést, a melyek irgalom nélkül levágják az áldozat nyakát, úgy, hogy aztán egy életen oda lesz kapcsolva ahhoz a rabszolgakereskedőhöz, a ki lenyuzta a bőrét.

Az üzlet tehát jól ment. És a hogy már az rendesen történni szokott, épp úgy, a hogy a baj nem jár egyedül, úgy a szerencse sem. Egy szép napon a mi bankárunkhoz beállított egy egyszerű ember, a ki a sorsjegyét akarta eladni, mert szüksége volt arra a pár forintra is, a mit az a nyereményjegy képviselt. A bankár átvette a sorsjegyet, aztán üzleti szokás szerint sietett megnézni, hogy nem huzzák-e még ki és nem évült-e még el a kihuzási joga. Egyszóval, hogy nem semmis-e még a nyeremény-kötvény. Még a mi bankárunk érzéketlen szive is megdobbant, mikor látta, hogy félmillió főnyeremény nyertese az eladásra kínált szám. Magára erőltette hidegvérét és az idegennek kifizetett negyven-

hat forintot és néhány krajcárt, úgy husz forinttal többet, mint a mennyit a sorsjegy ért. Az eladó nagy boldogan zsebrevágta az összeget és sietve távozott, abban a szent hiedelemben, hogy becsapta az üzért. A bankár aztán a törvény által előirt módon háromszor hirdette az ujságokban, hogy a kitől ő a napokban ilyen és ilyen számu és fajtájú sorsjegyet vett, az jelentkezzék nála záros határidőn belül.

A mi barátunk természetesen nem jelentkezett, hanem szépen sunyított, abban a szent hiedelemben, hogy a bankár vissza akarja vasalni tőle azt a pénzt, melyet nagy siettében tulfizetésképpen kiadott neki. A bankár pedig nagy nyugalommal várt, míg a kitűzött idő elmúlik és aztán szépen fölsietett a fővárosba és fölvette a nyereséget. A mi barátunk is kiugrott erre a rejtekéből, de hiába volt minden, a bankár szigoruan betartotta a törvény által megszabott föltételeket és a nyereményt többé elvitatni tőle nem lehetett. Ekkor költözött fel végleg a fővárosba, azóta él itt és üzi nagyban üzleteit. Azt hiszem ezt ön is elismeri, hogy ma egy nagy vagyon ura és nagy szerepe van a társaságban.

Lássa, senki sem firtatja vagyonának eredetét, mindenki csak azt az eredményt nézi, a melyet a mi barátunk elért a közpályán való szereplésében.

Tudja kérem, ez úgy van, mint a nagy szobroknál, a melyeknek a talapzatát sáros ci-



pővel tiporják és a melynek az aljára ráfröcs-  
csenik az utca sara; nem törődik azzal senki,  
az elenyészik, mindenki oda néz, hogy mi van  
ott, a hová a sár nem ért föl, a hol maga a szo-  
bor áll. Higyje el, az emberek csak azt kérdik:  
„Van-e pénzed? Van-e pénzed, a melyet tőled a  
büntetőtörvény segélyével elvenni nem lehet!“  
Ha aztán egy kis szaga van a pénznek, azzal már  
nem törődnek! Mert ha anyagilag független va-  
laki, azt megbecsülik, ha pedig anyagilag biz-  
tos alapja nincs, akkor lehet az a legnagyobb  
tudásu, szorgalmu, nagyeszü ember, sokra ugyan  
nem becsülik, legföljebb megtürik, de azért  
lépten-nyomon éreztetik vele, hogy ő tulajdon-  
képpen nem számít, mert nincs pénze! A mi  
pedig nálunk a munkát illeti, azt hiszem ezzel  
is tisztában van, azt becsülik a legkevesebbre;  
sőt még lenézik azt, a ki arra adja magát, annak  
fontosságot tulajdonít, vagy pláne arra akarja  
építeni az életét. Ezért maga se legyen ostoba,  
sem pedig gyerek. Azért szépen írja alá azt az  
egyezséget, a mit én ajánlok önnek, igaz, hogy  
egy-két barátja alul marad, talán egy-két rokona  
is, mert bizony én a váltókat, ha az én kezem-  
ben lesznek, irgalmatlanul be fogom hajtani,  
de hát élni csak kell, vagyont szerezni, azt meg  
kötelességünk, az üzlet pedig — üzlet! No, mire  
határozta magát.

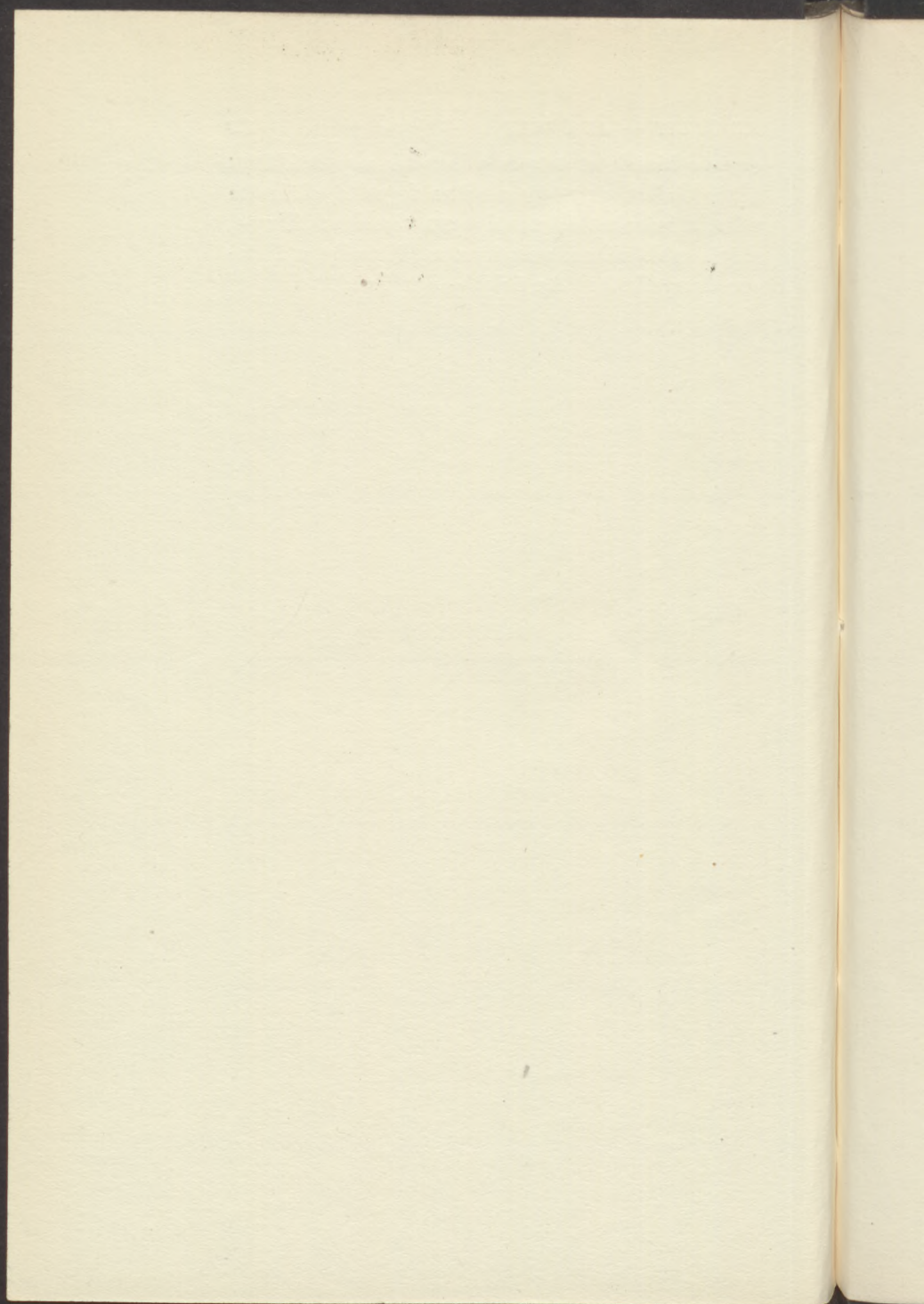
A fiatalember maga elé nézett egy darabig,  
aztán azt mondta: „Utálok az életet, utálok ezt  
az egész várost, minden emberével, önt sem véve

ki közülök!“ A tőzsér nevetni kezdett, úgy, hogy kövér hasa megrengett belé: „E szerint nem tetszik az én ajánlatom. Vagyis maga tönkre téteti magát, a helyett, hogy rendbe hozná vagyionát. És mind miért, mert nem akarja a kölcsön adott pénzeket behajtani, nem akarja a követeléseket folyósíttatni. Engedje meg, hogy egy tanácscsal szolgáljak, ugyan azt is tudom, hogy ön fűtyül az én szavaimra; de azért ezt mégis elhiheti nekem, hogy a ki lírai hangulatokat keresve akar élni, az jobb, ha nem folytatja tovább az életet, mert az élet az ő meztelenségében, az ő való alakjában, minden, csak nem líra, az nem az illúziókban élő és szentimentalizmust kergető különcök birodalma, annak megvannak az ő egyszerű és földhöz tapadó törvényei, melyet mi, rideg bankárok, úgy fejezünk ki, hogy az üzlet — az üzlet! Azért ne vegye rossz néven, ha azt mondom, menjen most szépen haza és gondolkozzék egy kicsit, aztán jöjjön el, ha meggondolta a dolgot, ez az ügy még várhat tíz napig, akkor aztán tárgyalunk!“

A fiatalember távozott, felkereste az egyik barátját és kérte, hogy adja vissza a kölcsönzött pénzt, mert szüksége van rá. Az pedig szépen megmagyarázta, hogy a kölcsön adott pénzt nem szokás visszakérni, azt úgy kell tekinteni, mintha elveszett volna és ezzel be van fejezve. Másnap a rokonával akarta az örökségi ügyet elintézni, de azt találta, hogy a kedves rokon nagyobb üzér az utált kalmárnál. Aztán még

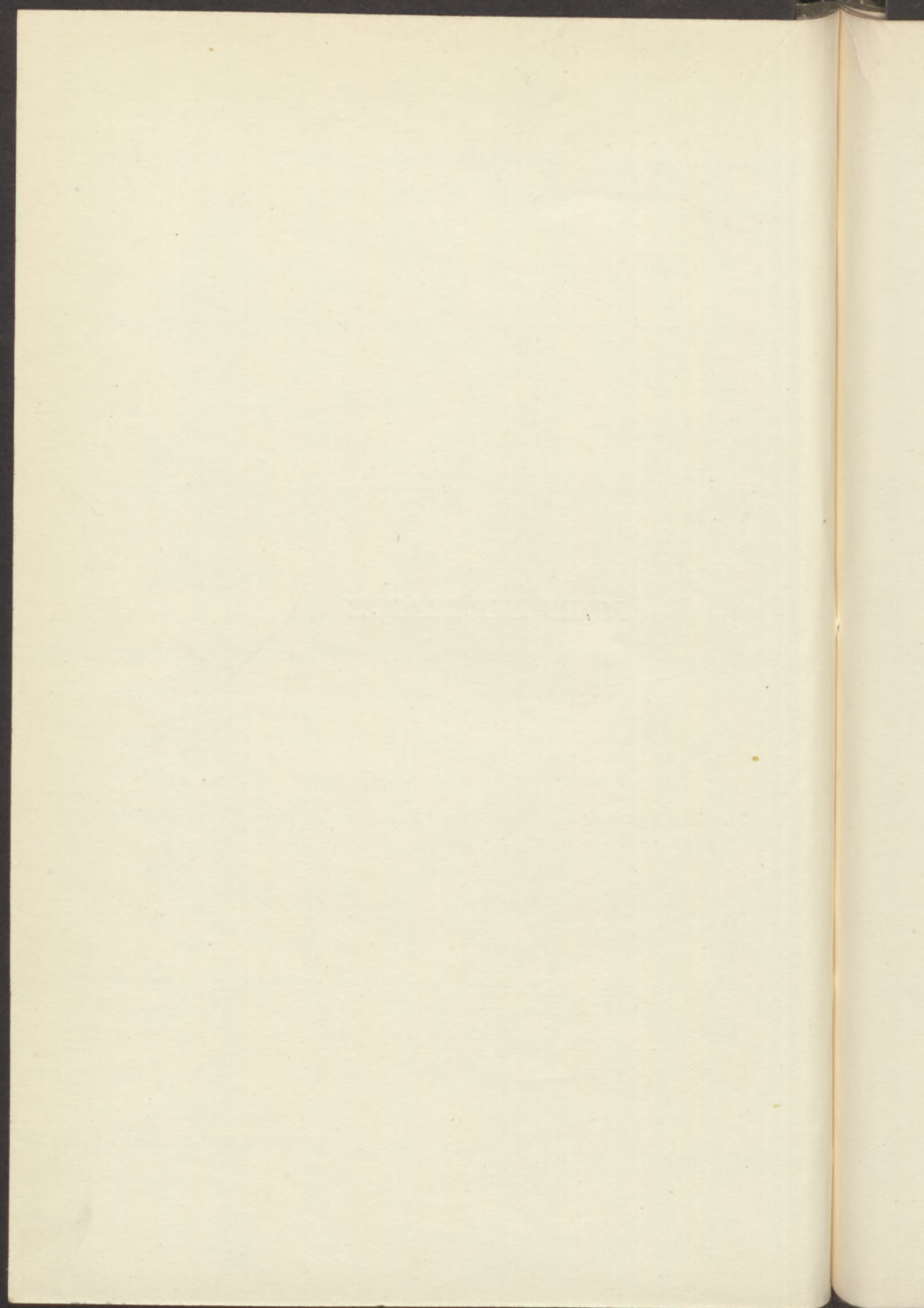


egypár kísérletet tett és a hatodik nap beállított a bankárhoz, az nagy nevetve fogadta, aláíratta vele az írásokat és mosolyogva mondta: „Ugy-e, mégis csak nekem volt igazam, bármily utálatosan hangzik is: „Az üzlet — az üzlet!“





*MORS IMPERATOR*





Csak egy hatalom van a világon, a többi meg bábjátékba való mumus. Az összes ágyuk, puskák és egyéb emberirtó találmányok csak arra valók, hogy az igazi nagy hatalomnak, a Mors Imperatornak szolgáljanak. Az ő zsoldosai ezek, az ő fenséges trónja elé szállítják millió számra az áldozatokat, kik halálhörgés között hívják őt, nevezik néven csontkezű uralkodójukat, kinek csodás birodalmába, ha egyszer megtért egy élőlény, az onnét még nem jött vissza soha. Ez az igazi világbirodalom, a melynek híve lesz a vad Afrika belsejében élő névtelen benszülött, éppen úgy, mint a legműveltebb ország dicsfényben élő uralkodója. Borzasztó hatalom a Mors Imperator és rettenetes, mikor bejelenti érkezését, vagy jelzi, hogy egy-egy élőlényre már rátette kezét. Sokszor láttam már, mikor a halálra szánt arcán megjelent a Hypokratesi arc, hideg borsódzást éreztem átfutni hátamon és éreztem, hogy abban a néma csendben, mely a szobát betöltötte, ott trónol láthatatlan trónusán az élőlények felett uralkodó

kényur, a kegyelmet, jajszót, esdeklést nem ismerő Mors Imperator. Napokig éreztem ilyenkor hatalmának szuggeráló erejét és tépelődő gondolataimban ott kísértett annak a csontkezü zsarnoknak prestizse, a ki előtt, ha elérkezik a perc, meg kell hajolni. Visszagondoltam ilyenkor azokra, a kik már elköltöztek és úgy tetszett nekem, mintha azok már messze, nagyon messze nyargalnának, hogy utolérjék a csontvitézek előttük száguldó kísérteties csapatát. Melankólikus hangulatok vettek ilyenkor rajtam erőt, úgy éreztem, hogy azoknak az elhaltaknak a lelke, az élete csak annyi volt a Mors Imperator előtt, mintha egyes gyertyalángokat oltott volna ki, hogy azokban többé fény ne lobogjon. Sokszor féltem a haláltól és rettegtem a perctől, hogy az eljön, aztán meg-megbarátkoztam vele s kívántam közeledtét. Beláttam, hogy a legfőbb jó csakis az lehet az emberre nézve, egyesülni az anyafölddel és élvezni azt az óriási abszolút csendet, melyet csak a tulvilágon élvezhet az ember. Azt hiszem a Holdban, a kiégett, kiélt helyek között lehet csak olyan csend, ott abban a különös levegőjü vidéken, a hol mozdulatlanul áll minden, hogy valami az ünnepélyes csendet meg ne zavarja. Már nem ellenségemnek tekintem a halált, hanem egy ismerősnek, a kiről, ha meghallom, hogy egy barátomnál bekopogtatott, elmegyek oda és szépen, némán köszöntve, kalapot emelek előtte. És a Mors Imperator fogadja a köszöntést nyugodt, ünnepélyes csennddel, a



mint halotti némasággal ott ül az elköltözött megkeményült vonásaiban. Egy mozdulatlan, néma fejedelem ez, a kinek hideg szemfedő a palástja, csontkorona a fejéke, üres szemgödör a diadémje és embercsont a jogara. Varázsa van, melylyel félő tiszteletet gerjeszt maga iránt és hatalma van, a mely feltétlen engedelmességet követel. Talán ez az oka, hogy annyira félnek tőle az emberek, az az alkuvást nem ismerő parancsszó, a melylyel magához szólítja kiszemeltjeit. Maga a fejedelem ott ül csonttrónusán, kezében egy névsort tart és szólítja az embereket és azok jönnek olyan rendben, mint a hogy hívták őket. Vissza nem néz egy se, csak mereven bámul a nagy fejedelemre, mintha katonás pontossággal lesné a ráváró rendelkezést. Ezért fél minden ember ettől a rémtől, a kit Mors Imperatornak neveznek, holott az a legzaklatottabb életre is meghozza a teljes, igazi megnyugvást. Sokszor láttam az emberek félelmét a halál hatalmától, de olyan megrendítően, oly kétségbeeső kinlódással, mint pár év előtt, nem találkoztam még a halálfélelemmel. Egy egész bábjáték volt az, a melyet akkor láttam, egy bábjáték, a melynek vánszorgó szereplői előtt ott lebegett a nagy mumus, a Mors Imperator. A véletlen úgy hozta, hogy pár hétre a szanatóriumba mentem, hogy rendbehozzam feldult idegrendszeremet. Pár napig azt hittem, hogy én vagyok a világ legszerencsétlenebb embere, de aztán, mikor lassan megismertem a kör-

nyezetemet, akkor beláttam, hogy egy szót sem szabad szólnom, mert az egész környezetben az egyedüli ember, a ki még örülhet és a ki még remélhet az élettől valamit, az én vagyok, a többi mind elnyomorodott, szerencsétlen ember volt, a kiknek egy lassan ölő, de gyógyíthatatlan betegség emésztette elkorcsosult szervezetét. Rettenetesekek voltak szegény emberek elnyomorodott állapotukban. Egyik sem hitte, hogy neki komoly a baja, de teljesen tisztában volt azzal, hogy a másoknak hátgerincsorvadása van és ezt, mihelyt egyedül maradt velem, azonnal sietett közölni, hozzá fűzve még, hogy az illető mitsem tud súlyos bajáról és én legyek óvatos, nehogy az megtudja szomorú állapotát. Soha kinosabb érzést nem éreztem, mint mikor ezek a szegény halálraitéltek előttem így beárulták egymást és én mindről tudtam, hogy halálra vannak szánva s csak hetek kérdése, hogy melyik éli túl a másikat. Tizenhatan voltak tabetikusok, a tizenhetedik vendég én voltam az intézetben s csodálatosan melankólikus depresszióból itt tértem magamhoz és kezdtem ismét örülni az életnek. Egyszerű volt az oka ennek is; megfigyelésem révén folyton a betegek bajával foglalkoztam és a mások baja révén elfelejtettem a magamét. Szomorú csoport volt az a pár ember, kikre a halál már kimondta a szentenciát és eljöttének árnyékát rávetette azokra a halvány arcokra, a melyekben még a szem is olyan bágyadtan fénylett, mintha jelezné a belső láng



kialvását. Kint a szabadban a haldokló természet bágyadt novemberi napja pislogott a felhős ködön keresztül és az egész környezet az elmulás szomorú hangulatát fejezte ki. Mindig, mikor szobámból lementem a közös társalgóba, az járt az eszemben, vajjon minő változást látnak ezeken a haldokló élőlényeken. És úgy magamban folyton ellenőriztem őket, hogy szegényeknek vajjon mennyi lehet hátra a földi szenvedésből. De csodálatosan ezt az ellenőrzést ők nagy szigorúsággal gyakorolták egymás fölött, sokkal aprólékosabb pontossággal, mint a minővel én képes voltam és minthogy mindeniknek külön-külön én voltam a bizalmasa, ezért, mihelyt közéljük értem, azonnal karon fogott hol az egyik, hol a másik és az elkezdte beszélni megfigyeléseit. „Képzeld, uram, a generális ma azzal lepott meg bennünket, hogy ő hízott, hízott, uram, mint ő mondja — két dekát! Hát lehet kérem két dekát hízni? És kérem, ezt ő nekem mondja, szegény, el akarja hitetni velem is, a mit ő önmagával hiteget, hogy neki nem halálos baja van, csak muló szervezeti gyöngeség! Szegény ördög, az én szememet ő nem fogja becsapni, én tudom, a mit tudok. Szervezeti gyöngülés, az énnekem van, mert ezelőtt pár hónappal pár napig éjjelezttem, azóta bizonytalan a járásom, úgy csuklik a térdem . . .” Ebben a pillanatban panaszkodó barátom összegrogyott, úgy kellett leültetni egy karosszékre. Magára hagytam és tovább sétáltam; nemsokára

elcsipett a tábornok: „No! mit mondtam, hogy ennek a szegény ördögnek tabese van, engem ő nem csap be, egészen világos a dolog, de hisz nem csuda, ha valaki husz évig színházi kritikus, az csak így végezheti pályafutását. Láttam, mikor összecsuklott és maga beültette abba a karosszékbe; én már rég vártam, hogy ez be fog következni, mert nagyon sokat járkált és mindig engem szekiroz, hogy nézzem, hogy ő milyen egyenesen jár. Kérem, mindig a nyelvemen van, hogy megmondjam neki: szegény barátom, hiába ugrálsz, a te lábad már a sirban van és csak egy kis recscesenés kell és te is egészen bele esel; — de nem teszem meg, inkább kitépem a nyelvet, minthogy ilyet mondjak egy szegény nyomorultnak, a kinek az élete egy hajszálon lóg és a ki éppen ebbe a hajszálba kapaszkodik. És tudja, pláne én tegyem meg ezt, én, a ki a leg-egészségesebb vagyok az egész társaságban, még önt is beleértve, jó uram!“ Ezzel elváltam az öreg tábornoktól, nem is láttam többet, még az éjjel meghalt. Az én kritikus barátom másnap teljes meglepéssel fogadott, mint a ki örül annak, hogy jóslata bevált . . . „Hát mint mondtam, neki vége volt, uram, ha én azt mondom valakire, hogy vége van, annak vége is van, mert ezek a szemek kritikus szemek, ezek belátnak a bensőkbe is, a vesékbe, ezek Röntgen-szemek, sőt még ennél is tökéletesebbek, mert még saját bensőmben is belátok és úgy tudom, hogy nincs semmi komoly bajom és úgy tudom, hogy pár hét múlva

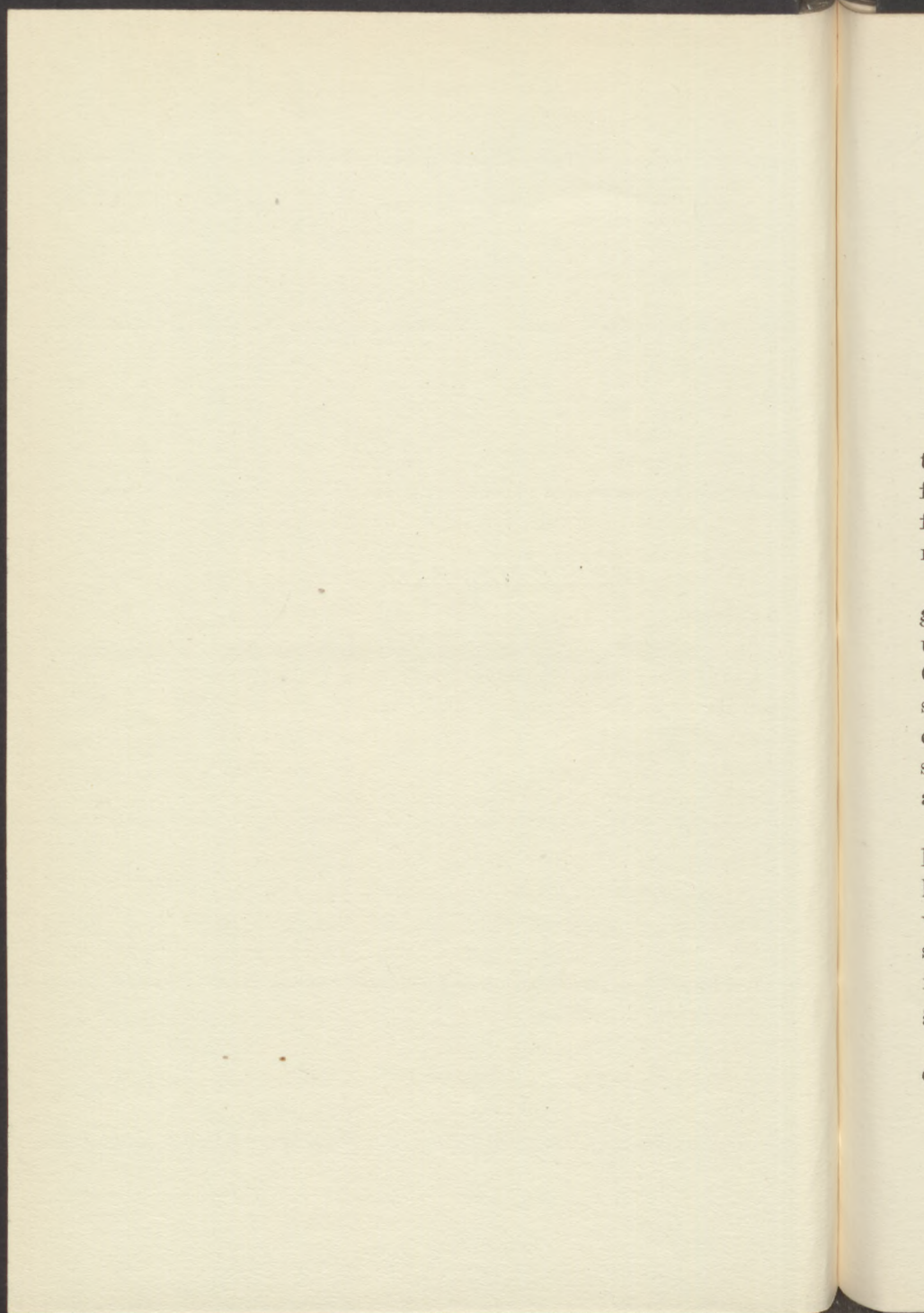


már kint járok a hómezőkön . . .“ A szemébe néztem ekkor emberemnek és oly borzasztó volt, mert annak a bágyadt szemnek a nézésében ott ült a halál. A nagy fejedelem, a Mors Imperator az, a ki elől ezek a szerencsétlenek ide rejtőztek s itt remélik megcsalni őt pár nappal, mielőtt az zsebre rakja őket. A legéredekesebb ezek között a haldoklók között mégis egy tudós volt, a ki azelőtt a klasszika-filológiával foglalkozott és tizenhét nyelvet tanult meg, tanulmányai folytatására. Egy okos, nagytudásu professzor volt, a ki kivált társai közül azzal, hogy ő volt az egyetlen, a ki bevallotta nyíltan, hogy neki gyógyíthatlan a betegsége és mint ő mondta: „Most magamon ellenőrzöm a halált! Áttanulmányoztam a betegségekre vonatkozó könyveket és azokból megállapítottam, hogy minő stádiumokon fogok átmenni ezen élverothadás processzusa alatt és így jól tudom, hogy az utolsó állapot az lesz, mikor az emlékezőtehetségem el fog hagyni. Ezért szorgalmasan tanulok nyelveket, most az arab nyelvvel foglalkozom, mindennap tanulok egy csomó szót és napok múlva is előveszem és kikérdezem magamat. Éppen előbb tartottam vizsgát magam fölött, nagyon meg vagyok elégedve, mind a harminc szót hibátlanul tudtam, bizony uram, a halál még tőle messze van!“ Ezzel elhallgatott és én elbucsúztam tőle; mikor a kezét megfogtam, végtelenül szomorú érzés vett rajtam erőt, az egészen ki volt száradva s oly élettelen volt, mint egy kiaszott csontdarab.

Nem sokkal ezután elmentem onnét, szívélyesen elbucsuzva a betegektől. Mindenik megígérte, hogy irni fog és mihelyt kijön ebből az átmeneti gyógyintézetből, azonnal fölkeres. Ezzel én visszatértem az életbe, a hol egyik ember a másikat gyötörve, lelkileg gyilkolva siet előre törni. De alig vonult el egy-két hét és hozzám sorra jöttek a gyászjelentések — az ígért levelek helyett, a melyek fekete keretben hirdették, hogy a kritikus elköltözött, aztán meg, hogy meghalt a tudós, a halál kiütötte kezéből a szótárt és elvitte magához, az ő csöndes birodalmába, aztán a többi, sorra mind, rövid egy év alatt egy se maradt meg közülök, Mors Imperator learatta őket, úgy a mint a kaszások lecsapják a rét virágait . . . Végük volt, megtértek oda, a hol mindnyájunk közös hazája lesz, mert hisz tulajdonképpen, mi élők azért küzdünk, azért dolgozunk, hogy aztán a Mors Imperator annál nagyobb gaudiummal taroljon le bennünket. Jól teszi. Az uralkodik, a kié a hatalom. Ő pedig az egyedüli világhatalom és így teljes joggal kólintgatja föbe az emberek millióit, hogy az ő csontbirodalmát szaporítsák. Azért lebeg ott minden embernek ajkán az ő féltő tisztelete és azért hörög a haldokló olyan rémesen, mert akkor ismeri föl a csodás fejedelmet és hörgésében hívja őt: „Megyek, tied vagyok, nagy király! Mors Imperator!”



*PARCELLÁZÁS*





Dunántul parcelláztak. A nagy kötött birtokok fölszabadultak a holt kéz uralma alól és fölszabadulva parasztkézre jutottak. A három falu határára nyuló hatalmas birtok dirib-darabra hullott.

Összegyült a nagy földmérésre öt megye gazda népe, mintha új honfoglalás lett volna, úgy jöttek kocsistól, szekerstől a Bakony alá, Csánk, Cseklész, Csöngér határába. Magyar, sváb meg tót atyafiak voltak az összegyültek, egy részük már Amerikát is végigjárta s az ott szerzett dollár-pénzzel igyekezett most magának az anyaföldből egy pár holdat lefűlelni.

Becsületes, derék emberek voltak ezek, a kiket az anyaföldhöz fűződő szívós ragaszkodás hajtott vissza tengerentulról és csak egy vágyuk volt, hogy e szent anyaföld egy darabját birhassák, magukénak mondhassák, ezért jöttek most is ide a távoli megyékből, hogy kinézzenek a maguk számára egy darab földet.

Másnap reggel tíz órára volt kitűzve a parcellázás. A vevők sátor-tábort ütöttek a falu kö-

rül és ott táboroztak már egy nap óta. Olyan volt az a sátorgyűrű a falvak körül, mint a régi avar-tábor, mely ilyen köralakban készült, széksorsból összerakva.

Este őrtüzek gyultak a falu körül és muzsikaszó hangzott elő a kocsisorból. A pálinka vigan fogyott, mint a nagy lakodalmakon vagy a karácsonyi torokon, mikor elbusulják az ital mellett fájdalmukat, apró-cseprő bajaikat. A tábor léha népe ez, a mely a sebtiben ütött kintin körül ólálkodik és borközi állapotban intézi el a parcellázás életbevágó kérdését.

Az igazi paraszt az nem iszik, az józan, mint egy görög bölc és éber mint egy sas. Elhagyja a szekereket és bolyong a földeken. A mint a nap alászállt, lenyugodott a tábor, egy-két alak állt csak a szekerek körül.

Az egyik sarokban egy magas svábarcu paraszt tünődött botjára dülve, mellette fia unatkozott. Mindkettő ezüstgombos kék gunyába öltözött, magasszáru csizmával s fejükön kis pörge kalapot viseltek. Az öreg sváb hosszasan nézte a nap lementét és figyelt a halmokra, mint képződik az árnyék a szántóföldeken. Szótalan volt, egész gondolatát a föld foglalta el. Fia közönyösen állt mellette, érezte, hogy más gondolkozik helyette. Mikor leszállt az alkony, az öreg sváb oda szól fiának:

— Most gyere, még egyszer megjárjuk a határt.

És megindultak ketten az ismeretlen földön



bandukolni éjszaka. A sváb jól számított, a hold előkerült és megvilágította a földeket. Fölment fiával a legmagasabb halomra, a honnan végig látott az ugarokon s aztán ott szemlélődött, mint egy bagoly, hogy melyik prédára tegye rá karmát. Szótlansága megtörött és fiának magyarázni kezdte:

— Jól nézd meg ezt az oldalt, nem lepi a köd, hát csak a Csillabörc felőli részből lehet venni, a többi félannyit sem ér. Erre te fogsz alkudni, mert engem jól ismernek és a mi után én nyulok, az kell mindenkinek. Arra vigyázz csak, hogy az a harminc hold a gerinctől az első völgyhorpadásig terjedjen csak. Az egyik széle mindenütt az utszélen menjen, a másik pedig valamivel a gerince alatt. Megértetted?

A gyerek ráintett, mire az öreg csak annyit mondott:

— Hát aztán úgy téveszd el, hogy a jussodat vágta el a tévedéssel. Most pedig gyerünk le a völgybe, a rét szélibe!

Erre leballagtak az ér mellé; olyanok voltak, mint a garabonciás lelkek, melyek a nép fantáziájában éjszaka befutják a földeket, hogy megbabonázzák az emberek termését. A rét szélén sokáig álltak, az öreg nem tudott választani, a ködüllepedés megzavarta, olyan furcsán, foltosan ült a völgyön a pára, mintha rovátkás felhő lett volna az, nem pedig a föld gőze, a rét párás levegője.

Egyszer hirtelen gondolt egyet, neki vágott

a rétnek és keresztül-kasul járt rajta. Egy pár helyen csobogott a rét a lába alatt, ott lehajolt és benyult a fü közé, aztán visszament fiához.

— Forrásuk van a rétnen, ott a tuloldalon, eme része meg egészen száraz, azért a rétet két darabban kell venni, hogy legyen száraz és nedves esztendőre is számítva. A nedves résziből kevesebb kell, mert itt ugyanis jár az eső, sok az erdő a közelben!

Az öreg sváb egyszerre elhallgatott és lebukott egy csipkebokor mögé, fiát is maga mellé ültette. A hegytetőn alakok bukkantak föl, a kik mint a kóbor lelkek keresztül-kasul jártak a földéken. Egy pár leereszkedett a völgybe és elment a csipkebokor előtt, ekkor is azon vitatkoztak, hogy az öreg Hojer min töri a fejét, mert az ugyan kihasítja a veséjét is a birtoknak, ha meg nem előzik. Meg is kell lepni, mely tájban bolyong, aztán az adás-vevésnél rálicitálni a földet.

Az öreg Hojer pedig szépen ott lapitott a bokor alatt legényfiával s aztán mikor tiszta lett a láthatár, beballagott a koresmába s a nagy asztalra dőlve várta meg a reggelt, a szekér-táborban nem látták többé, egyenest a jegyzőlakhoz ment a fiával s ott állt hosszú botjára támaszkodva az ajtó előtt, mintha azt akarta volna bizonyítgatni, hogy „első vagyok!”

Tíz órakor megkezdődött a parcellázás, összeült a bizottság, előhozták a telekkönyveket; az öreg Hojer ravasz tervét jól kieszelte, más földekről beszélt, más rétre alkudott, mialatt fia



megvette a kiszemelt részt. Arra az öreg is hangosabb lett és kifakadt, hogy nem lehet már földet se venni, mert az urak kezén az méregdrága lesz, olyan drága, a mily árt csak tolvajok adhatnak meg érte. Fejébe nyomta a süvegét s kiment a jegyzői lakból, a fia messziről követte és vitte utána az adás-vevési írást, melyet apja parancsára kötött.

Mikor kiérték a faluból, az öreg sváb is meglassította járását, bevárta a fiát, mohón vette kezébe az írást, átfutotta, aztán eltette mellénye belső zsebébe. Valamit mondott is a fiának:

— Megkapod a jussodat, aztán élhetsz, a hogy akarsz, addig pedig nézz a lovak után, mert indulunk haza.

A fiatal Hojer fölszerszámozta a lovakat, helyre tette a kocsirudat, elkészítette a kocsiülést, befogta a két szürkét s aztán várta az apját. Az a kintinban volt, pálinkát ivott, napok óta nem ivott semmiféle szeszes italt, azt pótolta mostan. Tréfálkozott a kantinossal, megitta az italát, vett pár darab rövid szivart, aztán visszament a kocsijához. Legényfia ott várta indulásra készen.

Az öreg maga hajtott, nem kerülte többé az embereket, a falu felé vette útját, valami gyorsan nem haládt, a templom előtt meg is állott — egy szóra. Nyelve gyorsabban forgott mint azelőtt és szívesen felelt a kérdésekre. Nagy tömeg vette körül a kocsiját, faggatni kezdték:

— Nem vesz-e földet?

Az öreg nyugodtan felelt:

— Nem én, még ha feliért adják se!

— Aztán miért nem?

— Mert nem ér sokat az a föld, a mit árulnak.

Az érdeklődők egyre faggatták:

— Hát nem is vett földet kigyelmed?

— Nem én! — dörmögte Hojer.

Egy éles hang azonban odakiáltotta neki:

— Ne mókázzék, öreg, ha maga nem vett is, vett a fia biztosan!

Erre a Hojer is fölocsudott és diadalmasan vágta vissza:

— Az vett bizony, még pedig olyat vett, a milyen nincs több a határban, többet ér az a tag egymaga mindannál, a mi nektek megmaradt!

Ezzel rávágott a lovakra és elhajtott a faluból, a fiának meg azt mondta:

— A házat majd ne a falu szélén béreld, hanem közel a templomhoz.

— Miért, édes apám?

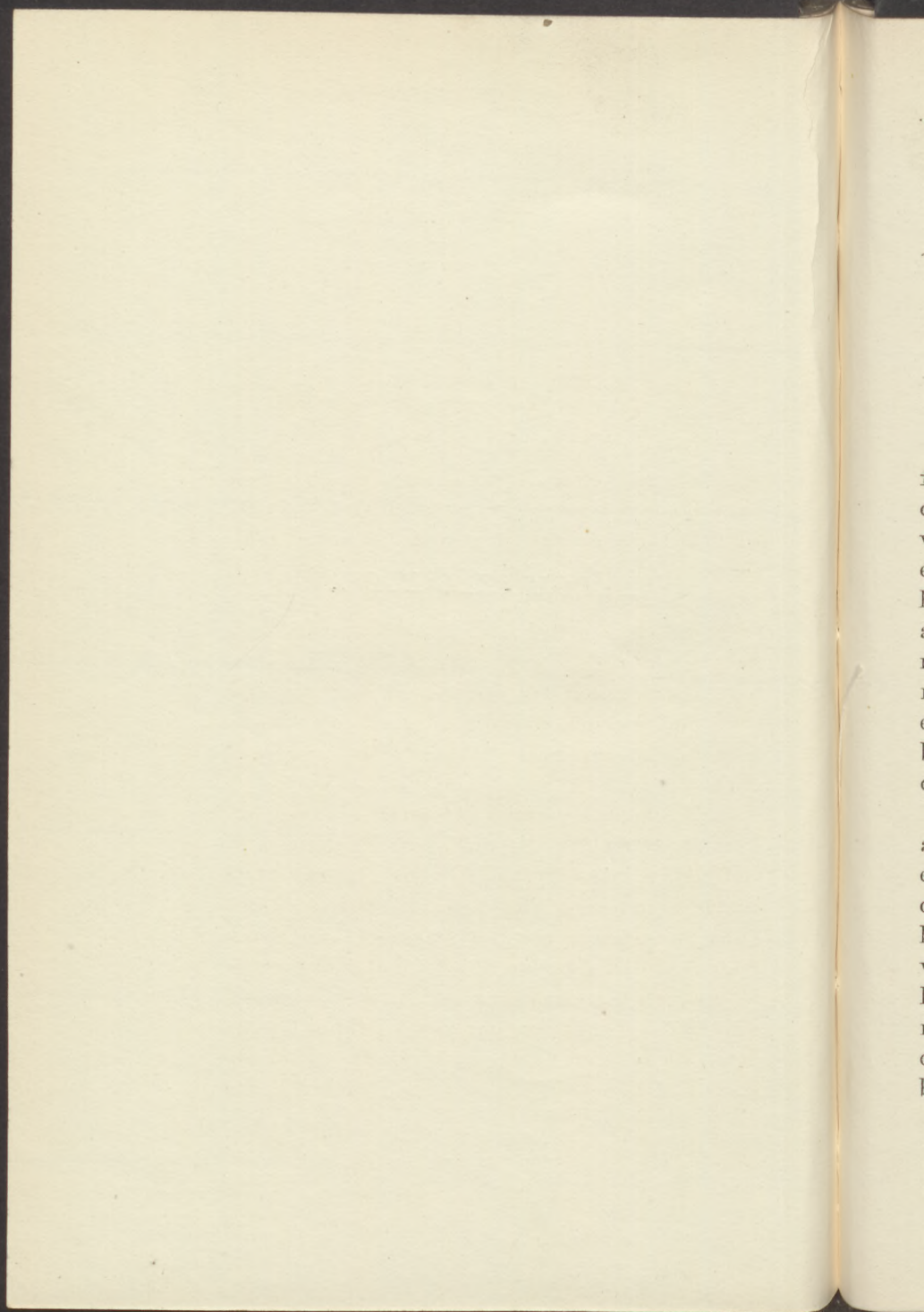
— Mert különben fölgyujtanak minden évben és porrá égetik a termésedet!

Ezzel elővette az irást és átadta fiának:

— Nesze, ez még téged illet, harminc hold, annyi a jussod! Most pedig szállj le és menj vissza a faluba!



*HÁROM SZÁL RÓZSA*





Minden elmulik, elhervad e földön, még a fájdalom sem örök. A boldogság, ez meg éppen csapodár és a legszebb emlék is elhalványul idővel. De talán az egyedüli mégis, a mit e földi életben érdemes ápolni, megőrizni, visszatérni hozzá, bármint repül is a kérlelhetlen idő, — az az emlék, a kedves emlék, az olyan emlék, a melyhez, érezzük, hogy lelkünk egy része odanőtt, hozzá tapadt. Az ilyen emlék soha sem lesz értéktelenné, mert mindig megtaláljuk benne bensőnk egy részét és életünknek egy kiegészítő darabját.

És ilyenkor mindig ott lebeg előttünk az, a ki ezt az emléket előttünk kedvessé tette, a ki életünkben megszerezte azt a ritka gyönyört és csodás ajándékot, hogy van egy kedves emlékünknél, a melyhez mindig örömmel térhetünk vissza és mindig ugyanazt a finom érzést érezzük lelkünkben feltámadni, a mit akkor a messze múltban éreztünk és a mi akkor nekünk olyan, de olyan jól esett. Csakhogy kiváltságosan jó embernek, eszményien finom embernek kell lenni

annak, a ki képes az ő nemes lelkének varázssá-  
val bennünk ilyen benső hatást előidézni. Olyan  
hatást, a mit nem lehet külső eszközökkel elérni,  
csak végtelen jósággal, arany szíjjel és bájos  
figyelemmel.

Ehhez olyan gyöngédség kell, a mit meg-  
magyarázni nem lehet, ezt csak érezni lehet,  
megérteni kell, — de utánózni nehéz. Ez az a  
megmagyarázhatatlan valami, a mi az egyén  
bensejéből fakad és a melyhez hozzátenni nem  
lehet, mert ez egyszerre egész valójában árad ki  
az egyéniségből, vagy pedig nem jelentkezik,  
nem ad életjelt magáról és akkor nincs meg az  
illetőben és azt soha semmiképpen meg nem  
szerezheti. A jóságot megtanulni nem lehet, az  
Isten különös adománya, — de jóvá lenni, jó-  
nak iparkodni lenni — ez mindnyájunk köte-  
lessége.

\*

Ha egy kedves emberünk nagybeteg vagy  
utolsó napjait éli, akkor úgy érezzük, mintha  
ott volnánk állandóan mellette, mert hisz min-  
den gondolatunk hozzá kapcsolódik, az ő beteg-  
ágyához tér vissza. Így volt nemrégiben is.  
Mindnyájunk kedves bátyja, az egész társaság-  
nak atyai barátja, utolsó napjait élte. És mi  
mind azt éreztük, hogy a mi életünknek egy ki-  
egészítő része pusztul el benne.

Már utolja felé nem is kérdeztük egymást  
arról, hogy hogy van, csak egymásra néztünk  
és tisztában voltunk azzal, hogy neki mennie



kell, egy felsőbb parancs hívja és nincs többé az a szeretet, mely őt meg tudja tartani a mi számunkra. Egyikünk bement hozzá és azt kérdezte: Nincs-e valami kívánsága? Azt mondta, hogy volna, egy sürgős dolga volna. Másnap van ugyanis egy kedves ismerősének a születésnapja, leánykora óta az az asszonyka három szál rózsát szokott tőle kapni a születésnapjára, minthogy pedig ő beteg és a virágot nem küldheti el, csak azt kéri, küldjék azt el az ő nevében.

Ez volt utolsó kérése, jóformán utolsó szava. Aztán nem igen szólt, hanem szépen, csendesen elaludt.

A rózsák pedig, az ő rózsái, kívánsága szerint, másnap megjelentek a fiatal asszonynál, az ő nevében. Az ő nevében, a ki akkor már aludt, szépen, csendesen. Olyan szép nyugodt vonásokkal, a hogy csak ritka, kiváltságos halottnak adatik. Valóságosan, mintha csak aludna, nyugodtan, abban a szent tudatban, hogy a rózsák már elmentek oda, a hová évek hosszú sora óta, minden évben egyszer, az évfordulón el szoktak menni. Három szál rózsa — ennyi az egész, ha meggondoljuk, bizony nem sok, és mégis csodálatos értéke lehet egy pár szál ilyen virágnak. A kufár és a becsüs előtt semmi, a lélekkel, szívvvel gondolkozó ember előtt kiszámíthatatlan.

Egy pár szál virág, a melyet egy halott küld utolsó emlék gyanánt, annyi év barátsága

után, annyi év atyai jósága után, s ime akkor érezni kezdi az ember, mint nő, mint gyül az érték, a különös becs a rózsák mögé, és ez a pár szál virág, mint egy felejthetetlen kincs kezd az ember előtt feltünni. Egy olyan kincsnek, a melynek nem magában van az értéke, hanem a mögötte levő eseményeknek, a mögéje csoportosuló emlékeknek és ekkor egyszerre szimbólum lesz az a pár rózsaszál, egy olyan édes szimbólummá nő, mely a legfigyelmesebb, a legnemesebb életet jelképezi, mert feltűnik előttünk annak a tovatűnt egyénnek egész egyénisége, a ki ezt a pár virágot onnét a tulvilágról küldte el még egyszer számunkra. Ime, hogy halomra dől az üzletemberek minden érték-becklése, itt van előttünk három szál hervadó rózsza, melyet ők megbecsülni képtelenek. Pedig mennyi tabellát és kimutatást készítettek évek hosszú során át, hogy fölértékeljenek mindent, a mi ezen a földön van.

Sőt lebujtak már a föld alá és elrabolták a rohanó vizek erejét, meglopták a szél csapongó hatalmát és még sem értek el semmi pozitív eredményt. Minden, minden, a mi csak kincs az ő szemükben, semmivé válik az előtt a pár rózsaszál előtt, a melyet ha a tőzsérek meglátának, mosolyogva mennének el mellette. Hisz nem is az a fő, hogy a világ mit tart értékesnek, hanem az, hogy mi mire mondjuk, hogy mi kedves, drága, értékes előttünk. És így az a pár hervadó rózsza nagy könnyedséggel veri le az



arany sulyt, pedig a helyett a drága fém helyett csak egypár aranyos nap emléke van meg benne. Jöhetnek idők, állhatnak elő új változatok, de azért minden korban és minden időben fog akadni ember, a ki tudja értékelni azt is, a mi pénzalakban nem értékelhető, a mi a piaci közforgalomba nem vihető ki, hanem csak otthon, titokban, az elvonuló magányban becsülhető meg. Az idealizmus kora sem járt le, sőt sohasem fog lejárni, mert mindig szükség lesz, minden időben emberekre, a kik képesek lesznek lelkesedni tiszta, földi salaktól ment eszmékért és azok mindig boldogok lesznek, ha egy-egy ilyen rózsza birtokában lesznek, mert mindig képesek lesznek magukban egypár tiszta, eszményi, boldog percet szerezni a zürzavaros világ leglármásabb forgatagában is. És ezek a tiszta percek, az emlékezés és elmélyedés tiszta percei azok a pillanatok, a mikor az ember belső értékben növekszik, mikor úgy érzi, mintha üde forrás vizéhez ért volna, a mely forrás után áhitozik nehéz küzdelmeiben. Ez a forrás az élet vize, a melyből a ki merit, megtisztulva folytatja vándorutját a földi szenny között. Azért, a korszellem varázskörében maradjunk, próbáljuk meg mi is megbecsülni azt a pár rózsaszálat, a melyet az a drága elköltözött ember küldött, onnét az utolsó utról.

Az ember maga tiszta buza volt, a milyen csak nálunk, Hajdumegyében terem. Méla, kemény, tartalmas, tiszta — szinarany. Ime, a

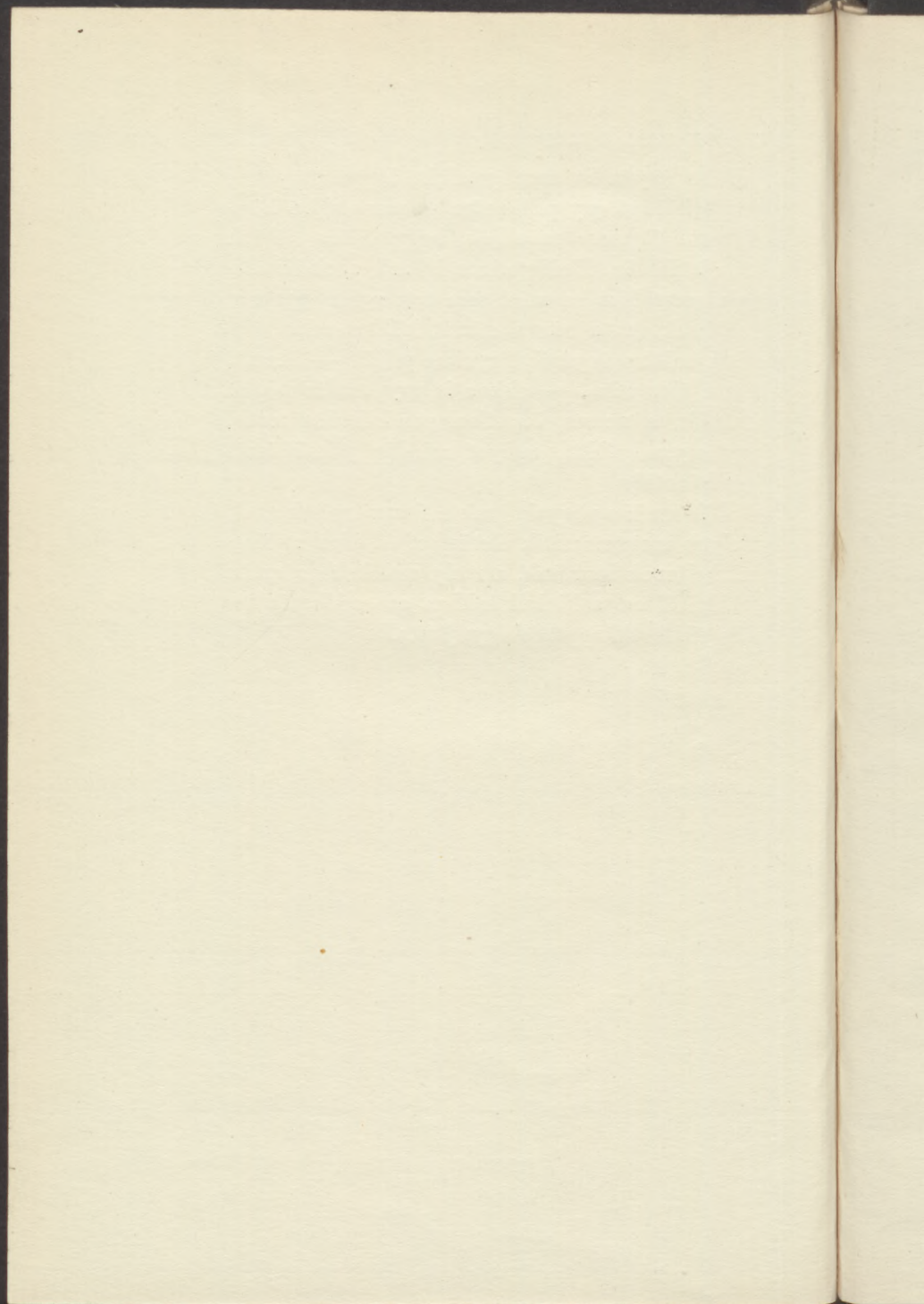
legritkább bányá, — a melyet a vállalkozó keres most. Salakmentes, nemes fémeket termelt. A mai korban mindennek van ára, minden megszereshető, de egy olyan tiszta lelket megszerezni, barátul megnyerni, mint a ki azt a pár rózsaszálat küldte, oly nagy ellenértéket kell adni, a milyent a türelmetlen többség nem képes, mert ahhoz egy élet intim figyelme és kedves szeretetreméltósága kell. Nem hiába, egymagában egy ember sem ér semmit, mindenki csak a másik által, a környezet által lesz valamivé; épp úgy a jótulajdonság is csak úgy fejlődhetik ki az emberekben, ha rokonlélekre találhatnak, egy olyan lélekre, a mely képes megérteni azokat a finom lelki nüánsokat, a melyek csak ezen megértés révén fejlődnek ki az emberben. Ugy mondják: rosszak az emberek és a világ, az Isten adta világ, a melyről Hamlet hirdette már, hogy becsületes lett, napról-napra gonoszabb lesz. Oly furcsán, oly szeszélyesen kavarog az élet forgatagja, hogy koronként a legjobb anyagra is iszapot csap, de aztán, a mikor lecsendesül az ár, annál nagyobb, annál becsesebb lesz előttünk a nemes anyag, mely kiállja a szeszélyes idők változását.

Kísértésnek, csábításnak minden ember ki van téve, bármily kicsiny körben is zajlik le élete, de hogy valaki egymásután mondjon le rangról, nagy vagyonról, folyton csak a mások javát, mások boldogulását nézve, az oly ritka eset, hogy csak arról lehet elhinni, a ki még a



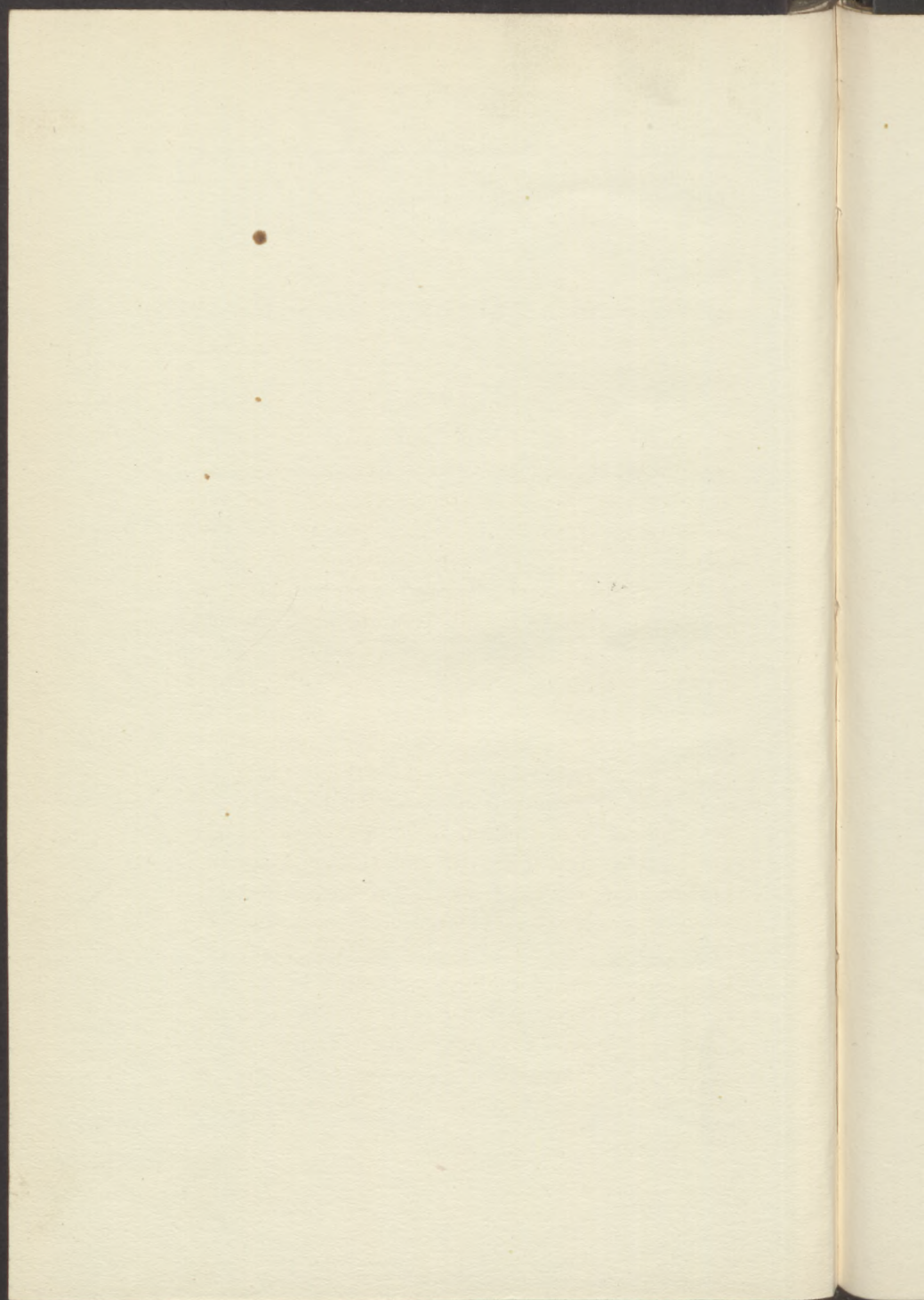
halálos ágyán is arra gondolt, hogy figyelme barátai iránt egy pillanatra se szenvedjen kése-delmet! Sokszor mondják, hogy hiába élünk ezen a földön. Pedig nincs igazuk a cinikusoknak, mert hisz ha mást sem tett volna egy ember, csak azt a három rózsát küldte volna, on-nét a halálos ágyáról, figyelme jeléül, — hosszú, tiszta élet után, — akkor is egy csodás példát statuált, a nemes, önzetlen gondolkodás terén, egy olyan példát, melyet mindig jóleső érzés lesz követni.

És ezek a vágyak, ezek a tiszta érzések azok, melyek megnemesítik életünket és édes emlékeket keltenek bennünk, a mely emlékekben aztán örökké él az, a ki lelkünkben az emlékezés nemes tüzét ekképpen felgyújtotta.





*MÁRIA MAGDOLNA*





Sohasem tudja az ember, hol mi éri, sohasem tudja, kivel hozza össze a sors, az egész élet a meglepetések egy különös sorozata, melyet valami felső erő különös szeszélye szerint tár elénk. Azért helyes a régi példaszó: „Ne csodálkozz soha semmin!” Egy nyári mulatságra mentem és a zöldbeli mulató lampiónos verandáján táboroztunk vidám poharazás mellett. Szomszédom szükszavu ember volt és meglehetősen ridegnek látszott, ha beszélt is egy-két szót, látszott rajta, hogy elmerült valami tépelődésben és bensejében egész mással van elfoglalva, miut a mi vig tréfáinkkal, melyek körülveszik.

Sokáig nem tudtam felvenni vele a társalgás fonalát, míg meg nem tudakoltam, hogy tulajdonképpen ki ő. Csak mikor meghallottam, hogy rendőrorvos és nemrégiben nevezték ki erre a nem éppen mulatságos foglalkozásra, akkor kezdtem vele foglalkozni és lassan kihámozni belőle az embert. Azt azonnal kiéreztem, hogy nagyon meg van undorodva foglalkozásától és éppen nem látja olyan rózsásnak a világot, a

milyennek azt a szerelem dalnokai hirdetik. Ezért magyarázgatni kezdtem, hogy az én véleményem az, hogy ez az egész földi élet csak egy átmenet egy igazi és valódi életre.

Szerintem ezek a múlt napok, melyek keretében életünk lezajlik, csak mindmegannyi álmokép, melyek jóformán nyom nélkül vonulnak el előttünk és aztán mi keressük ebben a bizonytalanságban azokat a kis csucspontokat, melyeket emlékeknek nevezzük, aztán ezeknek élünk és ezek révén tartjuk fenn életünket. Hisz ha ezeket az emlékpontokat összeállítjuk, voltaképpen egész életünket össze tudjuk állítani, mintha csak egy összerakható gyermekjáték volna az egész, melyből minden egyes emlék egy-egy részecskét ad. Hogy mennyire igazam van, azt legjobban bizonyítja a nagy emberek életé, a kiket egész valójukban képesek vagyunk magunk elé állítani, összerakva tetteik vagy műveik sorozatát!

Figyelmesen hallgatta fejtegetésemet, aztán azt kérdezte: „Mondja csak, igazán hiszi, hogy ezután az élet után kezdődik az igazi élet!“ „Feltétlenül! Ez csak az előkészülés arra a nagy, boldog életre, a melyben és egyedül csak abban lehet az igazi csöndes, változhatatlan boldogságot érezni.“ Közbe szólt: „Különös, ma egész este én is ezen gondolkoztam! Igazán oly furesa is az élet, a délelőtti folyamán például meg sem villant volna ez az én agyamban és most pedig folyton ezzel foglalkozom!“ Megkérdeztem:



„Talán közbejött valami?“ „Igen, az élet elem hajtott újra egy jelenetet, vagy mondjuk egy képet, a mi annyira megragadott, mintha bensőmet földulta volna egy láthatatlan kísértet. Tudja, az én szolgálatom nagyon terhes és idegölő, tele van idegrázó jelenetekkel, előttem az élet az ő kérlelhetetlen valójában, nap-nap mellett megjelenik, olyan véres igazsággal, a melyet színpadon vagy könyvekben sohasem talál meg az ember. Mikor eleinte el kellett mennem a helyszínére, hogy az öngyilkosságot vagy rabló-gyilkosságot megállapítsam és a szokásos sablonos jegyzőkönyvet arról felvegyem, mindig valamely szent borzadály fogott el, mikor a halottas szobába léptem, de most már úgy megszoktam, akár a patikus a gyógyszer-tár penetráns szagát. Ma is volt úgy három öngyilkosom és egész jókedvvel mentem a helyszínére és nem is hittem, hogy megragadhassa bensőmet csak az egyiknek is a sorsa.

Az első agyonlőtte magát, szép, szabályos seb volt a homlokán — egyszóval rendben volt, az utolsó is jól elintézte a dolgát, csak a középső, az nem volt egészen sablonos, az valami egészen más volt, valami, a miben hatalmas erő volt, valami, a miben benne volt egy tiszta lélek elszánt, fölemelő elhatározása. Hatása is olyan volt rám, mintha bensőmet egy nagy lélekzetű áramlat ragadta volna meg, hogy fölrázva közönyömből, elmélkedésre késztesse. — Ugy két óra volt délután, mikor telefonon jelentet-

ték, hogy egy leány öngyilkosságot követett el a külváros egy félreeső utcájában. Szolgálatom parancsából azonnal kivonultam a tett színhelyére.

Egy piszkos, sikátorszerű utca volt az a Nagykörút közelében, a ház egy sárga földszintes épület, melynek kapuján három lépcsőn kellett lemenni. Az udvaron nyitott kanális, undok hulladékokkal körítve. A szoba egy alacsony zug, rossz ablakkal és pár ócska butordarabbal. Az öngyilkos az ágyon feküdt. Érdekes, szép leány volt, nagy tágra nyitott szemekkel, az ajkai zárva voltak és a két lezárt ajak között egy fehér szegfűvirágot tartott, göresösen megmeredve összeszorítva. A homloka finom metszésű, önálló gondolkozásra vallónak látszott és az állkapocs szegletessége akaratot árult el. Mig így nézegettem a halottat, kinyílt az ajtó és belépett rajta egy anyóka.

A vasorru bábák sorába tartozott, nagyon csunya volt, botra támaszkodva járt és gonoszul nézett rám szemeivel. Végtelen dühös volt és az asztalra ütött botjával, miközben csunyán szitkozódott. Annyi durvaság volt az egész megjelenésében, mint a milyen gonosz figurákat csak a törvényszéki teremben lát az ember. Meglátta, hogy a halottat vizsgálom és rám kiáltott: Azt ugyan nézheti az ur! Az egy gyönyörű jószág, elmenekült előlem, az anyja elől, hogy ne kelljen keresni, azt hitte, hogy gróf-kisasszonynak született, hogy ő valami kivált-



ságos lény, a kinek számára rózsák teremnek majd. Hányszor mondtam neki, hogy nézzen utána, hogy valakinek megtesse. Ő meg mindig csak fogadkozott, hogy keresni fogok, keresni fogok, itt varrogatott, hozott is néha egypár forintot, de mi az, meg lehet abból élni? Kereset az? Csak az időt tölti vele az ember, meg az ujját szurkálja össze, de másra ugyan nem megy vele. Hanem persze ő az ő saját feje után indult, ő nem fogadta el az én tanácsomat. Mennyit ütöttem is, mind nem használt semmit.

Pedig micsoda ajánlatai voltak, egyik előkelőbb ur volt, mint a másik, de ő tisztességes akart maradni. Tisztességes! Hát kérem, édes jó uram, mi az? Szegény embernek való dolog az? Legföljebb kinevetik érte az embert. Mennyit mondtuk mi ezt neki, hányan magyaráztuk. Én is, a házfelügyelő ur is, a felesége is, meg a lányom is. A másik lányom, az én derék jó lányom, a kinek köszönhetem, hogy meg tudok élni. A ki akármennyi pénzt szerez is, egy-két forintot mindig ad nekem. Ha nem is hozza el, — de legalább az ablakon bedobja! Mégis csak jó az Isten, legalább kárpótolja az embert. Ha az egyik gyerek gonosz és semmire való, legalább a másikban van az embernek öröme. Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és belépett a másik leány. Szép példány volt. Neki volt öltözve a keresetnek. Csupa festék, csupa toll és cafat ruha, rikitó szalagokban. Ez volt az, a ki az öreg banyának nagy lelki gyönyörü-

ségére szolgált és a ki az ablakon hajigálta be a pénzt a szülei házba.

Mikor meglátta őt a vén asszony, egyszerre zokogni kezdett: „Édes, egyetlen leányom, látod, milyen szégyent hozott rám a hugod, mindig mondtam, hogy ennek a leánynak nem jó vége lesz! Mi lesz most én velem, az én szégyén fejemmel, ugy-e nem hagysz el, ugy-e, tovább is az én jó lányom maradsz.“ A leány kibontakozott az anyai ölelésből és ráhagyta: „Jó, jó, majd kap holnap öt forintot!“ Erre az anya csókolni kezdte a leánya kezét. A leány pedig odajött az ágyhoz és úgy félvállról nézegette a halottat: Egyszerre megszólalt: „Hisz ez nem halt meg, — csak alszik. Be akar csapni bennünket!“ És felemelte a napernyőjét, hogy megszurkálja a halottat.

Idegesen taszítottam el a bestiát és rákiáltottam: „Ne merje bántani, ehhez a halotthoz már semmi közük!“ Behivattam az embereimet és azonnal elszállíttattam a szerencsétlen leányt a bonctani intézetbe! És az öngyilkos leánynak, mikor ott feküdt a Morgue üvegfedeles asztalán, akkor is olyan makacs, elszánt és ünnepélyes kifejezés ült az arcán, mint abban a kis szobában, a hol végső elkeseredésében az öngyilkosságot elkövette.

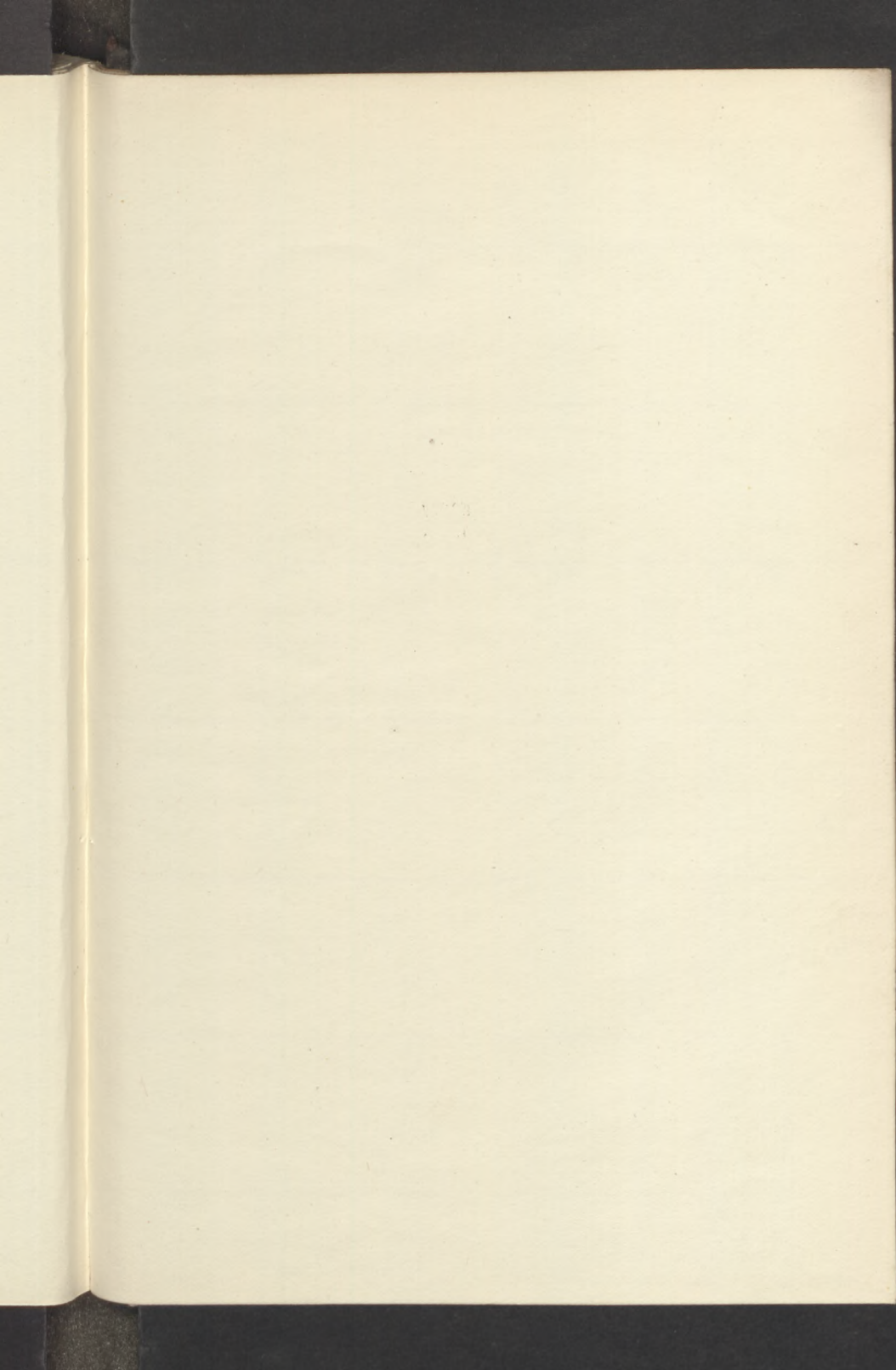
Az a halavány virág ott a lezárt ajkában olyan szép szimbolikus jelvény volt és megüvegesedett szemében olyan erős, de fenkölt nézés volt, mintha valami nagy hatalomnak, valami tulvi-

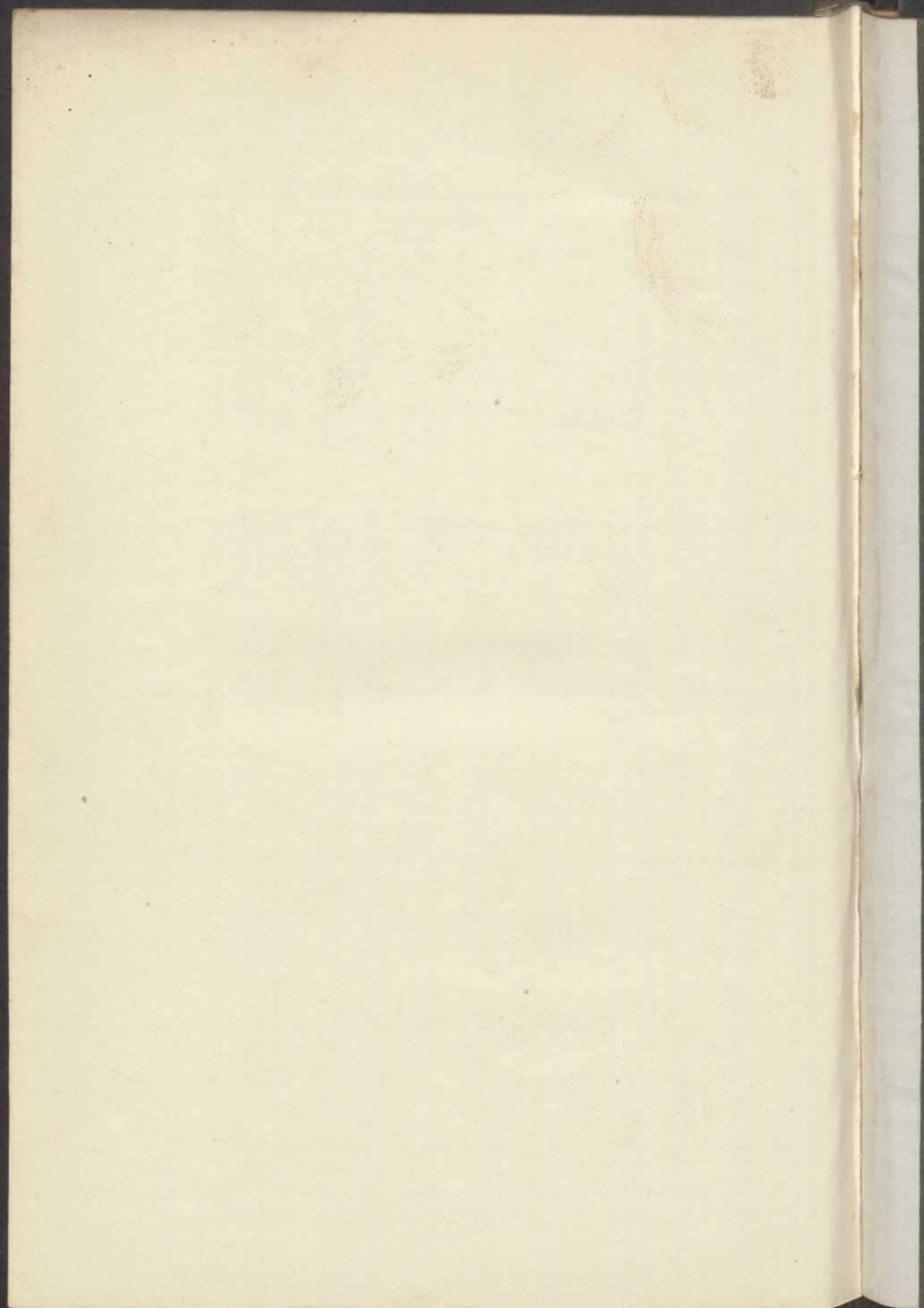


lági titokzatos fejedelemasszonynak most tennie meg jelentését. „Itt vagyok, nagy királynő! Itt vagyok, szüz anya! Eljöttem hozzád, tisztán, érintetlenül, úgy, a hogy azt te parancsolod, úgy, a hogy a te fiad hirdette, — hogy elnyerhessem üdvösségemet!“ — Sokáig elnéztem a megdicsőült halottat, a ki erős akarattal váltotta meg magát a gyalázattól és aztán virágot hoztatam a szolgálkával és telehintettem a Morgue közönséges ravatalát szekfűvel és akácvirággal.











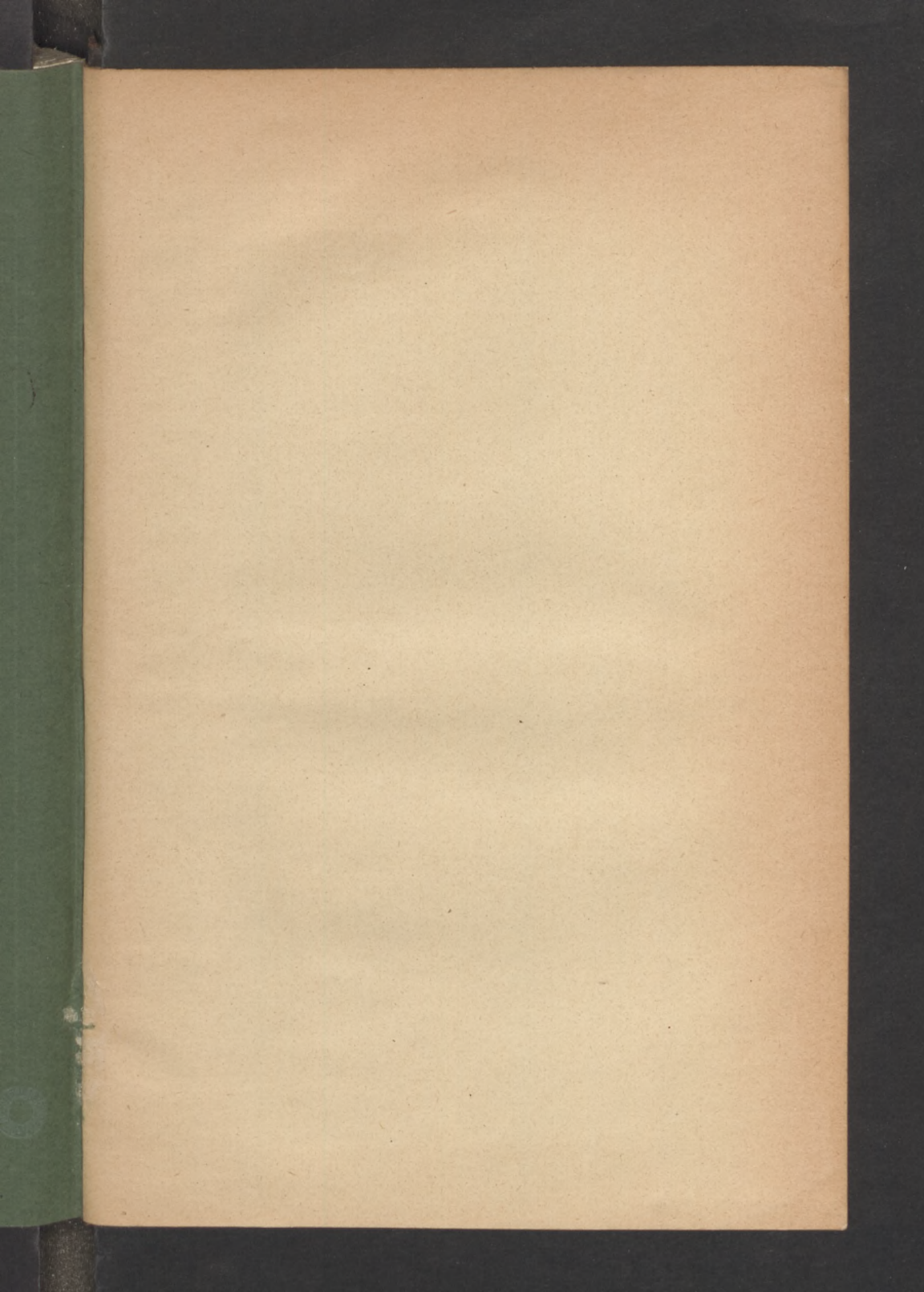
# **Ifj. HEGEDÜS SÁNDOR** **MUNKÁI:**

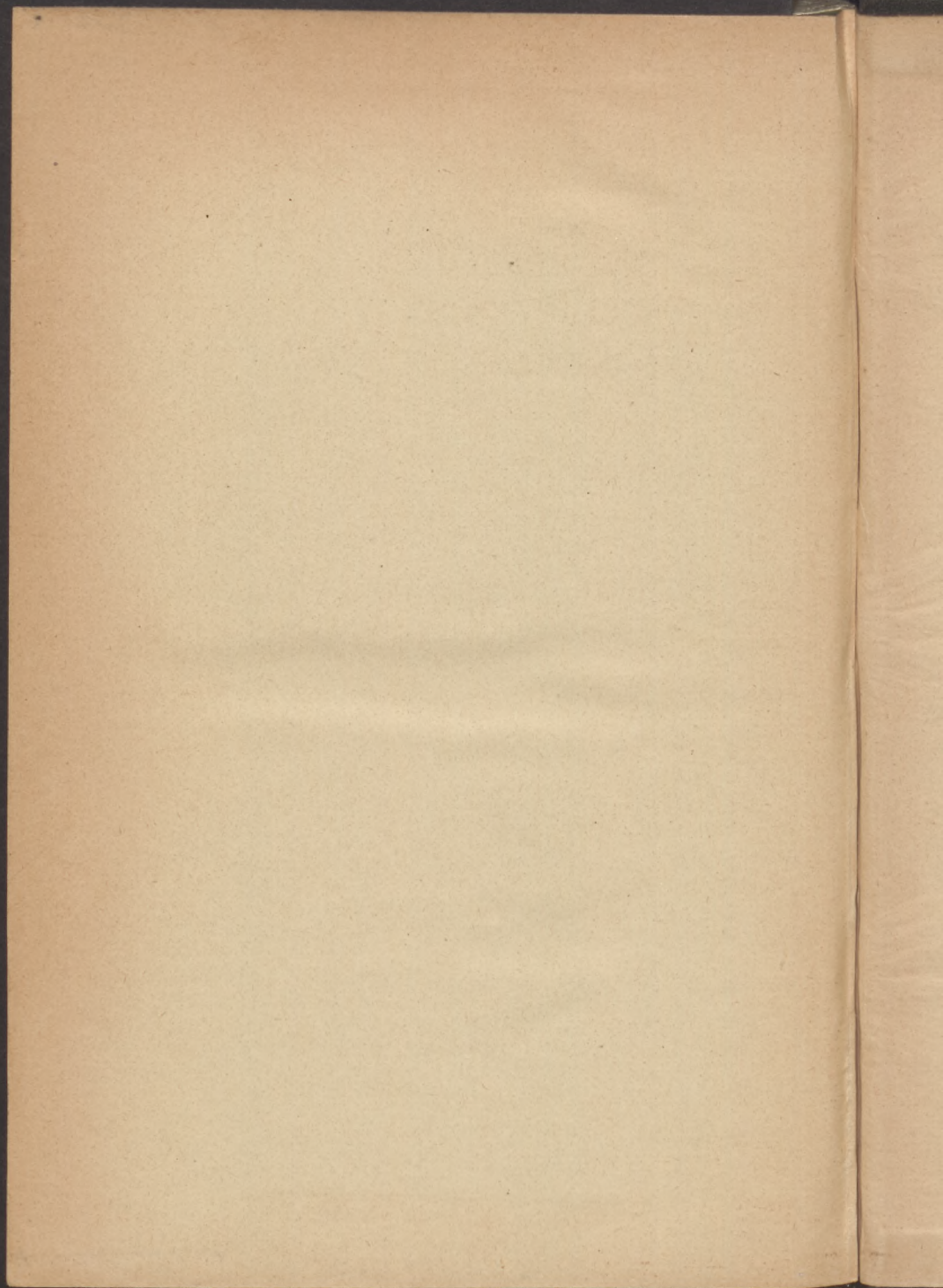
Ára kor.

<b>Az óriások világa</b>	
(Tul a tengeren) . . . . .	2—
<b>Alakok a ködhomályban</b>	
(Elbeszélések) . . . . .	2—
<b>Déli fjordok</b>	
(Dalmácia álmokképekben) . . .	3—
<b>Amerikai színek</b>	
(Modern essayek) . . . . .	2-40
<b>Beszélő éjszakák</b>	
(Husz elbeszélés) . . . . .	2-80
<b>Az ősz szerelem</b>	2—
<b>A rádza</b>	
és egyéb történetek . . . . .	2-80
<b>Az élettemelkező</b>	
Dráma 1 felvonásban . . . . .	—30
<b>Vesztett csata</b>	
Regény . . . . .	2-40

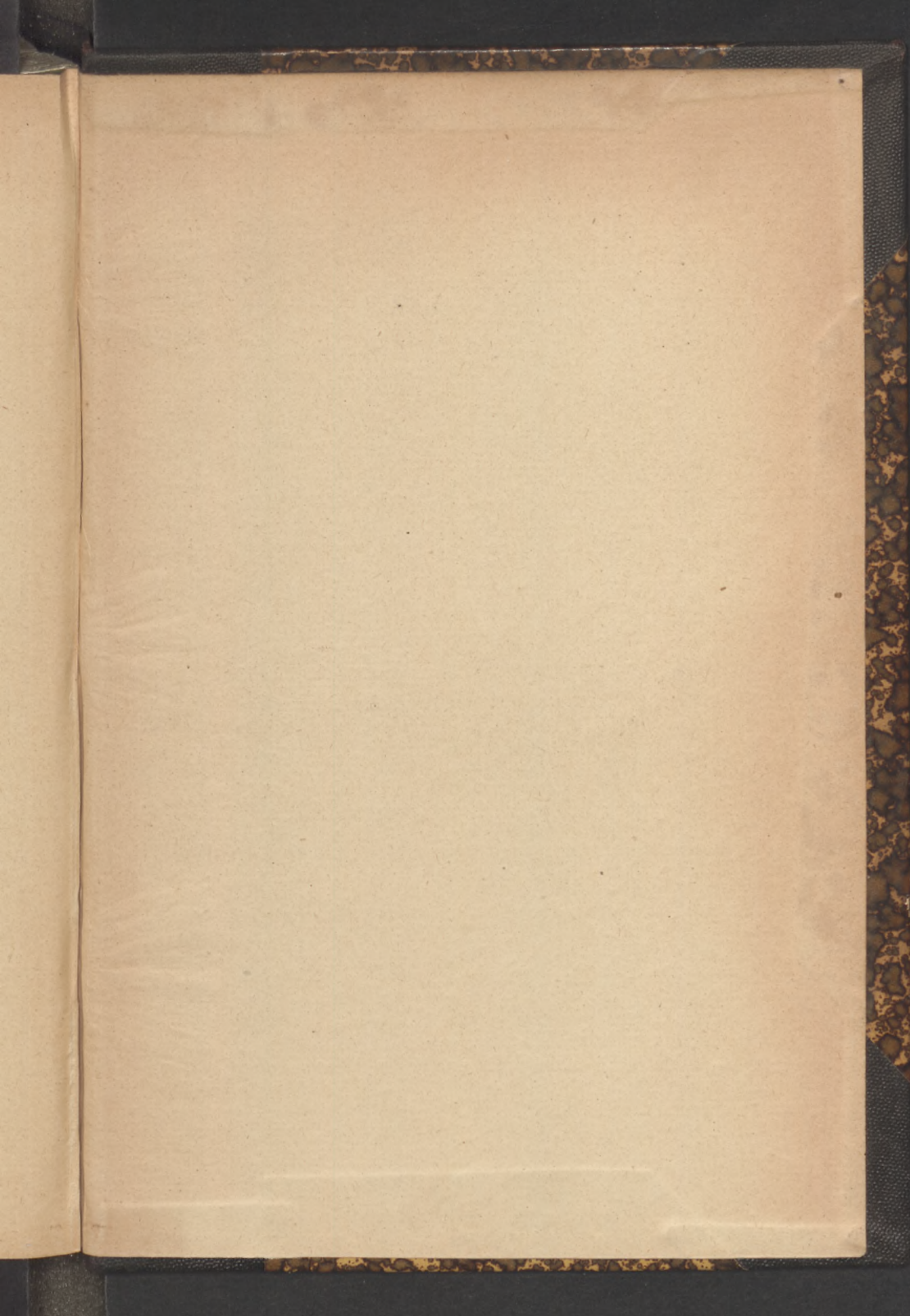
Ann 2 Kor. 30 illér



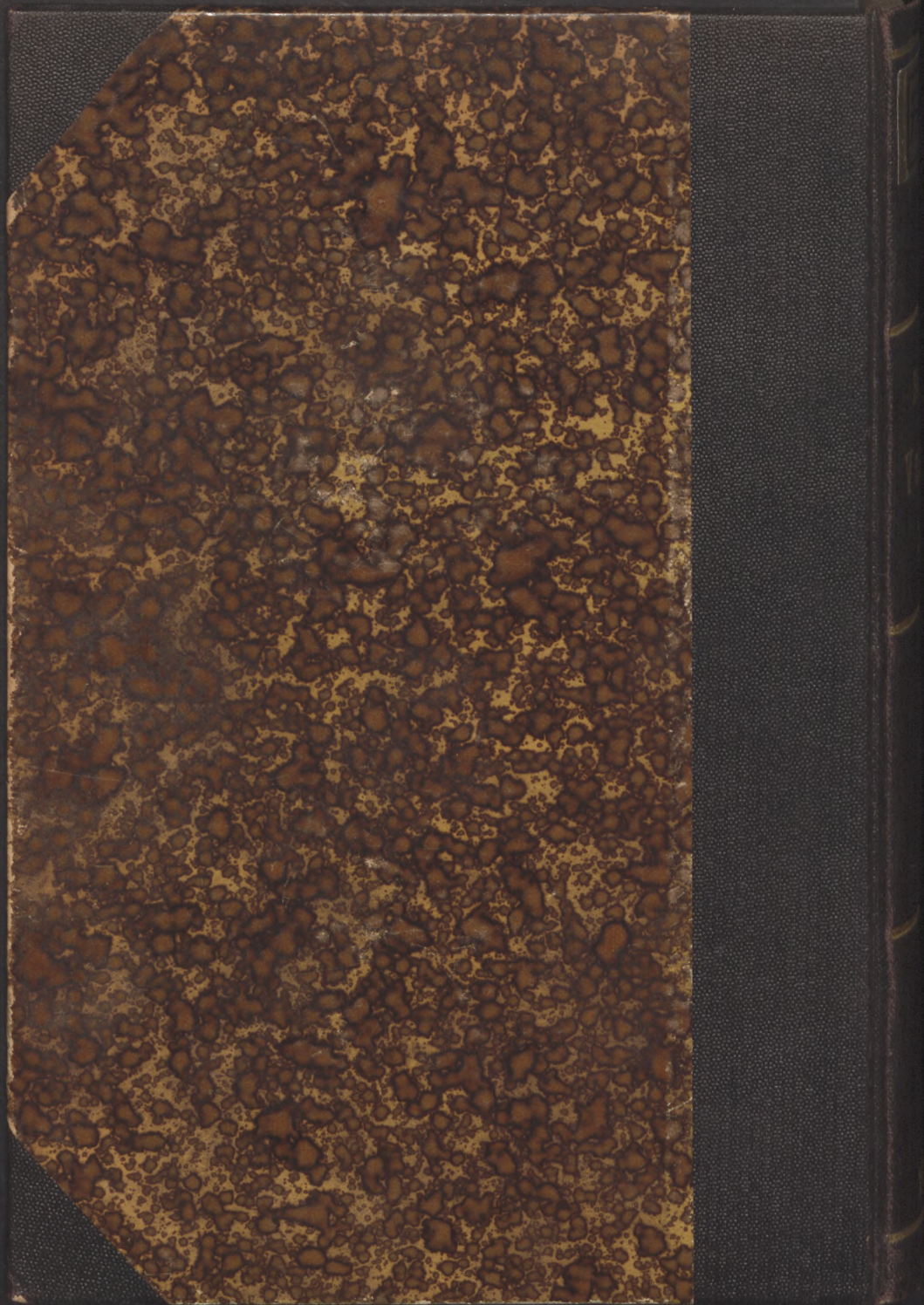














77692

Hegedüs.

Vesztett  
csata

N. M.